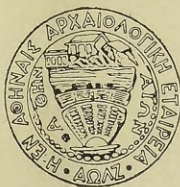

ΠΗΛΙΝΑ ΕΙΔΩΛΙΑ ΑΒΔΗΡΩΝ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ

ΕΦΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1960

CA 10)

(Ref.3)
YE 1 (47)

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

¹Ελάχιστοι είναι αἱ μέχρι σήμερον γνώσεις μας προκειμένου περὶ ἔργων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, προερχομένων ἐξ Ἀβδήρων. Τὰ μόνα γνωστὰ ἔργα πλαστικῆς εἶναι ἐν ἐνεπίγραφον ἀνάγλυφον ἑπιπέδου τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, εὑρισκόμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Σόφιας¹, ἐν ἀνάγλυφον τῆς Κυβέλης καὶ δύο κεφαλαὶ ἀγαλματίων τῆς μέσης ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς τοῦ Μουσείου Καβάλας, ἀνευρεθεῖσαι κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφάς². Ἡ ἀνάγλυφος μορφή τοῦ Ἀβδήρον, μυθικοῦ ἥρωος τῆς πόλεως, ἐπὶ ψηφίσματος τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 346/345 π.Χ., ἐπὶ Ἀρχίου ἄρχοντος, ἀναφερομένη ἐκ πλάτης, δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς στήλης³.

Εἰς τὸ βαθὺ σκότος, τὸ ὁποῖον καλύπτει ἐν γένει τὰς περὶ τῆς τέχνης τῆς ἀρχαίας πόλεως γνώσεις μας, ὀρπυῖον κάποιου φῶς τὰ πολυάριθμα, ὠραῖα ἀργυρᾶ νομίσματά της, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν νὰ λάβῃ τις ἔστω καὶ ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τῆς τέχνης καὶ ἰδίᾳ τῆς πλαστικῆς τῶν Ἀβδήρων τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Δύο νομίσματα τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, μὲ τὰς ἐπιγραφὰς «ἐπὶ Καλλιάνατος» καὶ «ἐπὶ Ἀπόλλωνος», ἔχουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐμβλήματος τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος πιθανῶς λατρευτικὸν ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος⁴. Ὁ θεὸς παρίσταται φέρων διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀγγεῖον, διὰ δὲ τῆς

¹ CH. AVEZOU - CH. PICARD, Inscriptions de Macédoine et de Thrace ἐν BCH XXXVII, 1913, σ. 119 εἰκ. 8. Περὶ ἐνὸς μεταγενεστέρου ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου, διασώζοντος τὸ σῶμα γυναικὸς, βλέπε CH. AVEZOU - CH. PICARD, ἑ.ἀ. σ. 121 σημ. 4. Ὁ Μ. FRYEL, Nouvelles inscriptions d'Abdère et de Maronée, ἐν BCH 1942-1943, σ. 179, ἀναφέρει ἐν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον τῶν Ἀβδήρων, τυχαῖον εὑρημα τοῦ ἔτους 1935, τὸ ὁποῖον ἐπωλήθη εἰς τὸ ἐμπόριον.

² ΠΑΕ 1952, σ. 266 εἰκ. 9 (ἀρ. εὔρ. 158 καὶ 159) καὶ ΠΑΕ 1955, πίν. 52, δ (ἀρ. 982).

³ IG II², 218 καὶ DITTENBERGER, Sylloge³, 207.

⁴ M. STRACK, Münzen, σ. 68, ἀρ. 88, πίν. III, 9 καὶ σ. 70 ἀρ. 97, πίν. II, 33. Λίαν ἀξιόλογος εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀβδήρων προτάσσεται εἰς τὴν μελέτην τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ MAX STRACK, ἑ.ἀ. σ. 3 κ.έ. βλέπε ἐπίσης τὸ ἄρθρον τοῦ HIRSCHFELD, Ἀβδηρα ἐν RE³ I, στ. 22, ἐπίσης S. L. RADT, Pindars zweiter und sechster Paian, σ. 13 κ.έ. Δυστυχῶς παραμένει εἰσέτι ἀδημοσίευτος, ἔξ ὅσων γνωρίζω, ἡ ὑποβληθεῖσα ἐν ἔτει 1943 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον John Hopkins University διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ τοῦ WILLIAM ALLAN MACDONALD, A History of Abdera

ἀριστερᾶς δάφνης. Δύο ἕτερα δὲ τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος, φέρουν ὡς σύμβολον ἐπίσης λατρευτικὸν ἴσως ἀγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, ἣτις ἔχει τόξον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα¹. Πλησίον τῆς θεᾶς ὑπάρχει ἔλαφος.

Ἡ μορφή τοῦ Ἐρμοῦ μὲ πέτασον καὶ γλαμόδα², ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀπόλλωνος³, τῆς Ἀθηνᾶς φερούσης ἀπικτὸν κρᾶνος⁴, τοῦ Διονύσου⁵ καὶ τοῦ Ἡρακλέους⁶, χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ὡς σύμβολα τῶν ἀρχόντων εἰς τὰ νομίσματα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Οἱ τύποι τῶν πρωτοτύπων τῶν δύο περιφρήμων χορευτριῶν τῶν νεοαττικῶν ἀναγλύφων K. 184 καὶ K. 185 τοῦ Μουσειῶν τοῦ Βερολίνου⁷ ἀπαντῶσιν, ὡς γνωστόν, ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἀβδήρων τοῦ τελευταίου τρίτου τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος⁸. Τοῦ τύπου ἐκείνου τῆς χορευτίας, διὰ τε τὴν στάσιν, τὴν θέσιν τῶν ποδῶν καὶ τὴν κατὰ τὰ 3/4 ἀπεικόνισον τοῦ κορμοῦ, παρὰ τὴν χρονολογικὴν διαφορὰν τῆς, ἀνάμνησις εἶναι ἡ μορφή τῆς ὑπ' ἀρ. Β 57 (πίν. 12) μήτρας τῶν Ἀβδήρων.

Αὐταῖ ἦσαν ἐν συνόλῳ αἱ γνώσεις μας περὶ τῆς τέχνης τῶν Ἀβδηριῶν μέχρι τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1950-1956 γενομένων ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων κυριαρχοῦν, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, τὰ πῆλινα εἰδώλια. Τὰ «ἐξάσμα» ταῦτα προῖόντα τῆς ἐμπορίας μικροτεχνίας, τῆς κοροπλαστικῆς, ἔρχονται νὰ καλύρουν τὸ μέγα κενόν. Ἡ σημασία των βεβαίως εἶναι μεγίστη διὰ τὴν γνώσιν τῆς καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος τῆς πόλεως τῶν Ἀβδήρων, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἐντελῶς ἀσήμαντος ἡ συμβολὴ των εἰς τὴν γνώσιν γενικῶς τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὅπως συμβαίνει λόγον χάριν μὲ τὸ ἀντίγραφον τῆς Ἀφροδίτης τύπου Arles, A 33 (πίν. 16).

Πληθῆος ἔργων τέχνης, λίαν ἀξιολόγων παρὰ τὸ εὐτελὲς ὕλικόν, γίνεται

with a Prosopographia and Testimonia, Baltimore 1943, βλ. σχετικῶς B. MERITT, WADE - GERV. MCGREGOR, The Athenian Tribute Lists II, 1949, σ. 84 καὶ σ. 463.

¹ M STRACK, ἔ.ἀ. σ. 83, ἀρ. 135, 136 καὶ πίν. III, 8.

² STRACK, ἔ.ἀ. σ. 62, ἀρ. 68, σ. 69, ἀρ. 92, 93, πίν. II, 34, σ. 69, ἀρ. 94, πίν. II, 26, σ. 75, ἀρ. 111, πίν. II, 11, σ. 79, ἀρ. 125, πίν. II, 28.

³ STRACK, ἔ.ἀ. σ. 85, ἀρ. 139, πίν. III, 10, σ. 86, ἀρ. 140-142.

⁴ STRACK, ἔ.ἀ. σ. 63, ἀρ. 80, πίν. II, 1, σ. 68, ἀρ. 89, πίν. II, 30.

⁵ STRACK, ἔ.ἀ. σ. 61, ἀρ. 65, 67, σ. 62, ἀρ. 69, πίν. II, 3, σ. 68, ἀρ. 90, πίν. II, 31, σ. 76, ἀρ. 115, πίν. II, 14.

⁶ STRACK, ἔ.ἀ. σ. 72, ἀρ. 105, πίν. II, 40, σ. 84, ἀρ. 137, πίν. III, 7, σ. 84, ἀρ. 138, πίν. III, 6.

⁷ CARL BLÜMEL, Katalog der Sammlung antiker Skulpturen, πίν. 77, K. 184, K. 185. PICARD, Manuel II, σ. 624, 625 εικ. 252, 253 καὶ CHARBONNEAUX, Sculpture II, σ. 52, πίν. 28. Περὶ ἄλλων θρασμάτων ἀναγλύφου τοῦ ἰδίου τύπου ἐν Ἀθήναις βλ. R. KÉKULÉ v. STRADONITZ - B. SCHRÖDER, Hand. der Staatl. Mus. Berlin, 136.

⁸ STRACK, ἔ.ἀ. σ. 71, ἀρ. 99, 100, πίν. III, 1, 2.

διὰ πρώτην φοράν γνωστόν. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουν τοὺς εἰκονογραφικούς τύπους τῶν θεῶν τῆς πόλεως, μᾶς γνωρίζουν τὸν μυθικὸν κόσμον τῶν Ἐρωτῶν, Σατύρων, Σιληγῶν, Τριπῶνων καὶ Κενταύρων καὶ μᾶς δίδουν ἄμεσον εἰκόνα τοῦ τόσον σινοῦς μετὰ τῆς τέχνης συνδεμένου βίου τῶν κατοίκων τῆς, κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς κυρίως χρόνους.

Ἐν καὶ ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦτο γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1887¹ καὶ ἔτιοτε πολλοὶ ἀρχαιολόγοι ἐπεσκεψθῆσαν τὸν χώρον αὐτῆς δημοσιεύσαντες τυχαῖα εὐρήματα², ἐν τούτοις οὐδεμία ἀνασκαφικὴ ἔρευνα διενεργήθη μέχρι τοῦ ἔτους 1950. Ἀποσκοπῶν εἰς τὴν ἀνέυρεσιν τῶν γνωστῶν ἐκ τῶν ἐπιγραφικῶν καὶ φιλολογικῶν μαρτυριῶν Ἰερῶν καὶ Κυρίων τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἔρευνάν τῆς, ἤρχισα κατὰ τὸ ἔτος 1950, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, μικρᾶς ἐκτάσεως δοκιμαστικᾶς ἀνασκαφᾶς. Αἱ πρῶται αὗται ἔρευναι εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνέυρεσιν τῆς ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς παρουσίας μελέτης ἐξεταζομένης οἰκοδομῆς, ἣτις καὶ ἀνεσκάφη συστηματικῶς κατὰ τὸ ἔτος 1952³. Ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ὑποθέτω, ὅτι ἐστεγάζετο ἐργαστήριον κοροπλαστικῆς, ἐξ αὐτῆς δὲ προέρχονται τὰ εἰδῶλια τοῦ καταλόγου Β'. Ἐθωρορήθη σκόπιμον τὰ ἀνευρεθέντα ἐντὸς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου συνόλου εἰδῶλια νὰ περιγραφοῦν εἰς ἴδιον κατάλογον, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι προέρχονται ἐκ μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἀνευρέθησαν ὁμοῦ μετ' ἄλλων εὐρημάτων, δυναμένων νὰ χρονολογηθοῦν εἰς τὴν μέσῃν καὶ ὄρμῃν ἑλληνιστικῆν ἐποχὴν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ αἱ ἔρευναι τῶν Ἀβδήρων συνεχίσθησαν εἰς τρεῖς εἰσέτι περιόδους, ἦτοι κατὰ τὰ ἔτη 1954, 1955 καὶ 1956⁴. Κατὰ τὰς περιόδους αὐτὰς προέβην εἰς τὴν διάνοξιν πολυαριθμῶν τάφων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς μεγάλης ἐκτάσεως ἀρχαίας πόλεως καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος αὐτῆς⁵. Ἐντὸς αὐτῶν ἀνευρέθη ἰκανὸς ἀριθμὸς εἰδωλίων, ἅτινα ὁμοῦ μετὰ τῶν τυχαίων εὐρημάτων περιγράφονται εἰς τὸν κατάλογον Α'.

Διὰ τῆς παρουσίας μελέτης ἀποδεικνύεται διὰ παράτην φοράν ἡ ὕπαρξις τοπικοῦ ἐργαστηρίου κοροπλαστικῆς, τοῦ ὁποίου ἡ παραγωγή ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, συνεχισθῆ δὲ μέχρι τῶν ὁρωμαϊκῶν χρόνων. Μεγάλῃ εἶναι ἡ παραγωγή τοῦ ἐργαστηρίου τούτου ἰδίᾳ κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρό-

¹ W. REGEL, *Abdera* ἐν AM XII, 1887, σ. 161 κ.έ.

² Πλήρη βιβλιογραφίαν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου βλέπε ἐν Μ. FRYEL, ἔ.ἀ. σ. 176 σημ. 2.

³ ΠΑΕ 1952, σ. 260 κ.έ.

⁴ ΠΑΕ 1954, σ. 160 κ.έ. ΠΑΕ 1955, σ. 160 κ.έ. καὶ ΠΑΕ 1956, σ. 139 κ.έ.

⁵ Περιγραφὴν τῆς θέσεως τῶν Ἀβδήρων βλέπε ἐν W. REGEL, ἔ.ἀ. σ. 165 καὶ ΠΑΕ 1950, σ. 294.

ρους, συμβολήν δὲ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης τῶν χρόνων ἐκείνων ἀποτελεῖ ἡ παρούσα ἐργασία.

¹ Ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν 185 εἰδωλίων, ἅπαντα συμπεριελήφθησαν εἰς τοὺς καταλόγους Α' καὶ Β', τὰ 136 ἀνευρέθησαν ἐντὸς τῶν χρόρων τῆς ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ ἐξεταζομένης οἰκοδομῆς¹. Τόσον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὅσον καὶ ἡ ποικιλία τῶν τύπων, δεικνύει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ἅπαντα τὰ εἰδῶλια νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν διάκοσμον διαμερισμάτων τῆς οἰκοδομῆς, ἀλλ' ἀσφαλῶς προωρίζοντο νὰ καλύψουν καὶ ἄλλας ἀνάγκας. Ἐκτὸς αὐτοῦ τὰ διπλᾶ παραδείγματα Β 43-44 (πίν. 12), Β 55-56 (πίν. 14), Β 85-86 (πίν. 22), Β 111-112 (πίν. 31), αἱ μῆτρα Β 57, 59, 98, 109, 117, 123, ἡ μῆτρα Β 38 καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἐξαχθὲν εἰδῶλιον Β 37 (πίν. 10), τὸ πλακίδιον Β 124 (πίν. 27) μετ' ἀνάγλυφον τὸ ἐπίσημον ἔμβλημα τῆς πόλεως, τὸν γρῦπα καὶ παρ' αὐτὸν τὸ μονογράφημα ΑΒ, ἡ ὑπέροχος «σπουδῆ» Β 97 (πίν. 25), ἀποτελοῦν ἐνδείξεις, ὅτι κατὰ τὸ τέλος τῆς μέσης, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸ ἄ μέρος τῆς ὀψίμου ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς, ἐν κοροπλαιεῖον ἐστεργάζετο πιδανώτατα ἐντὸς τῶν χρόρων τοῦ ἀνασκαφέντος ἀρχαιολογικοῦ συνόλου. Ἐῖναι ἐπίσης βέβαιον, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς εἰδωλίων ὑπάρχον καὶ τινα ἀρχαιότερα τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος, ὅπως καὶ ὀλίγα νεότερα τοῦ τέλους τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διότι ἐπέκρινεν ὁμοθυμῶς τὴν ἐργασίαν ταύτην ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορικῇ διατριβῇ. Θεωρῶ ἐπίσης εὐχάριστον καθήκον μου νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸν καθηγητὴν τῆς α' ἑδρας τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Γεώργιον Μπακαλάκη διὰ τὸ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐπέδειξεν ὑπὲρ τῆς μελέτης μου, τὰς λίαν χρησίμους ὑποδείξεις του καὶ τὴν εὐμενῆ περὶ αὐτῆς κρίσιν, ἣν ὡς Εἰσηγητῆς ὑπέβαλεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν.

Τὴν εὐγνωμοσύνην μου, τέλος, ἐκφράζω πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη νὰ κατατάξῃ τὴν μελέτην μου μεταξὺ τῶν δημοσιευμάτων αὐτῆς.

¹ Εἰς τὸν κατάλογον συμπεριελήφθησαν μεγάλα ἢ σημαντικὰ τμήματα εἰδωλίων, ὅπως λ.χ. κεφαλαί, σώματα κλπ. Μέγας ἀριθμὸς μικροτέρων τμημάτων δὲν συμπεριελήφθη εἰς αὐτόν.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

- AE : Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς.
- AM : Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts, Athenische Abteilung.
- Ausg. Terrakotten : Ausgewählte griechische Terrakotten im Antiquarium der Königlichen Museen zu Berlin, Berlin 1903.
- BCH : Bulletin de Correspondance Hellénique.
- BIEBER, Denkmäler : M. BIEBER, Die Denkmäler zum Theaterwesen im Altertum, Berlin-Leipzig 1920.
- BIEBER, The Sculpture. : M. BIEBER, The Sculpture of Hellenistic Age, New York 1955.
- BIEBER, The History : M. BIEBER, The History of the Greek and Roman Theater, London 1939.
- BREITENSTEIN, Catalogue. : NIELS BREITENSTEIN, Catalogue of Terracottas, Danish National Museum, Copenhagen 1941.
- BURR, Myrina : DOROTHY BURR, Terracottas from Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston 1934.
- CHARBONNEAUX, Sculpture. : J. CHARBONNEAUX, La sculpture grecque I (archaïque), II (classique), Paris 1938, 1943.
- CHARBONNEAUX, Terres cuites. : J. CHARBONNEAUX, Les terres cuites grecques, Paris 1936.
- Encyclopédie TEL. : Encyclopédie photographique de l'art. Le Musée du Louvre (TEL).
- HORN, Gewandstatuen. : R. HORN, Stehende weibliche Gewandstatuen in der hellenistischen Plastik, München 1931.
- HIGGINS, Catalogue : R. A. HIGGINS, Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities, British Museum I, London 1954.

- KEKULÉ, Terra- : R. KEKULÉ VON STRADONITZ, Die antiken
kotten. Terrakotten, Berlin-Stuttgart 1880-1911.
- LAUMONIER, Délos : A. LAUMONIER, Les figurines de terre cuite,
Délos XXIII, Paris 1956.
- MOLLARD-BESQUES, : S. MOLLARD-BESQUES, Catalogue raisonné des
Catalogue. figurines et reliefs en terre-cuite grecs, étrus-
ques et romains, Paris 1954.
- ΠΑΕ : Πρακτικά τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
- PICARD, Manuel : CH. PICARD, Manuel d'Archéologie grecque I,
II, III, Paris 1935, 1939, 1948.
- POTTIER-REINACH, : E. POTTIER-S. REINACH, La nécropole de
Myrina. Myrina, Paris 1887.
- POTTIER, Les sta- : E. POTTIER, Les statuettes de terre-cuite dans
tuettes. l'antiquité, Paris 1890.
- POTTIER, Diphilos : E. POTTIER, Diphilos et les modelleurs de terre
cuite dans l'antiquité, Paris 1931.
- ROBERT, Masken : CARL ROBERT, Die Masken der neueren atti-
schen Komödie, Halle 1911.
- ROBINSON, Olynthus : D. M. ROBINSON, Excavations at Olynthus.
- SIEVEKING, Lœb : J. SIEVEKING, Die Terrakotten der Sammlung
Lœb, München 1916.
- STRACK, Münzen : MAX STRACK, Die antiken Münzen von Thra-
kien, Berlin 1912.
- THOMPSON, Dancer : D. B. THOMPSON, A Bronze Dancer from Ale-
xandria, ἐν AJA 54, 1950, σ. 375 κ.έ.
- THOMPSON, Three : D. B. THOMPSON, Three Centuries of Hellenistic
centuries, I, II, III. Terracottas ἐν Hesperia 1952=I, 1954=II,
1957=III.
- WALTERS, BMC : H. B. WALTERS, Catalogue of the Terracottas
in the Department of Greek and Roman
Antiquities, British Museum, London 1903.
- WINTER, Typen : FR. WINTER, Die Typen der figürlichen Terra-
kotten I, II, Berlin-Stuttgart 1903.
- WUILLEUMIER, Ta- : P. WUILLEUMIER, Tarente des origines à la
rente. conquête romaine, Paris 1939.

ΜΕΡΟΣ Α'

Α'. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

Ὁ πηλὸς τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἐξεταζομένων κατωτέρω εἰδωλίων εἶναι ὁμοιογενής, σκληρὸς, μὲ διαφόρους ἀποχρώσεις ἐρυθροῦ χρώματος, ἐνίοτε φαιὸς εἰς τὸ ἐσωτερικόν, περιέχων ἄφθονα ψήγματα μαρμαρυγίου ἢ κόκκους ἄμμου, σπανιότερον δὲ καὶ τρίμματα λίθων¹. Ὁ πηλὸς οὗτος εἶναι ὁ τοπικὸς πηλὸς τῶν Ἀβδήρων, ἐξ αὐτοῦ δὲ κατεσκευάσθησαν αἱ μῆτραι ὡς καὶ οἱ ἡγεμόνες κέραμοι τῆς ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς παρουσίας μελέτης ἐξεταζομένης οἰκοδομῆς. Ἡ «σπουδὴ» Β1 (πίν. 1), τὸ πλαστικὸν ἀγγεῖον Α44 (πίν. 24), τὸ εἰδώλιον ἠθοποιοῦ Α3 (πίν. 2), ὁ κυλινδρικός πυρὴν τῶν ὑπ' ἀρ. Α34 καὶ Β60 (πίν. 17) θυμιατηρίων καὶ ἡ κεφαλὴ γυναικὸς Β4 (πίν. 6), παρουσιάζουν διάφορον εἶδος πηλοῦ. Οὗτος εἶναι ἐξαιρετὸς ποιότητος, μεγίστης συνοχῆς, ἄνευ πόρων, πολὺ σκληρὸς καὶ ἀπηλλαγμένος ξένων οὐσιῶν, ἔχει δὲ χροῶμα ἀνοικτὸν ἐρυθρόν. Τρίτον εἶδος πηλοῦ παρουσιάζουν τὸ εἰδώλιον γυναικὸς Α9 (πίν. 4), τὰ εἰδώλια ἐρωτιδέων Α26 - Α30 (πίν. 13), τὸ ἐξωτερικὸν στρωῶμα τῶν θυμιατηρίων Α34 καὶ Β60 (πίν. 17), ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἀπετυπώθη ἡ παράστασις καὶ τὸ ἀνάγλυφον Β101 (πίν. 23). Ὁ πηλὸς αὐτῶν εἶναι πολὺ καθαρός, περιέχων μόνον ὀλίγα ψήγματα μαρμαρυγίου, καὶ πολὺ μαλακός, ἀφήνων ἴχνη ἐπὶ τῶν δακτύλων κατὰ τὴν ἐπαφήν, τὸ δὲ χροῶμά του ποικίλλει ἀπὸ ὑποκιτρίνου μέχρι ῥοδίνου. Εἰς τὸ εἰδώλιον ἐρωτιδέως Α26 ὁ πηλὸς ἔχει ἀμφότερα τὰ χροῶματα, τοῦτο δὲ δεικνύει, ὅτι τὸ χροῶμα ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ὀπτήσεως. Δὲν εἶναι βέβαιον, εἶναι ὅμως πιθανόν, ὅτι τὸ δεύτερον καὶ τρίτον εἶδος πηλοῦ εἶναι ὁμοίως τοπικῆς προελεύσεως². Ὑπάρχουν δύο μόνον παραδείγματα, τὸ εἰδώλιον Β69 (πίν. 19) καὶ τὸ πλακίδιον Β102 μὲ ἀνάγλυφον τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡρακλέους, τῶν ὁποίων ὁ πηλὸς εἶναι φαιός, ὁμοιάζων πρὸς τὸν πηλὸν μεγαρικῶν τινῶν σκύφων. Εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα εἰδώλια εἰσήχθησαν ἐξ ἄλλης πόλεως.

Τὰ μεγάλα εἰδώλια εἶναι κενὰ ἐσωτερικῶς, φέρουν δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας

¹ Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἀναμειξεως ἐντὸς τοῦ πηλοῦ καὶ ξένων ὕλων εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ ἀποτρέψῃ τὴν παραμόρφωσιν τῶν εἰδωλίων κατὰ τὴν ὀπτησιν, βλέπε σχετικῶς HIGGINS, Catalogue I, σ. 3.

² Εἰς τὰ εἰδώλια τῆς Μυρίνης διεπιστώθησαν ἐννέα εἶδη πηλοῦ, βλέπε σχετικῶς POTTIER - REINACH, Myrina I, σ. 126 καὶ POTTIER, Statuettes, σ. 248.

ἐπιφανείας ὀρθογώνιον, κυκλικὴν ἢ ἔλλειψοειδῆ ὀπὴν, χρῆσιμον διὰ τὴν ἐξά-
 τμισιν τοῦ πηλοῦ κατὰ τὴν ὄπτησιν¹. Διὰ τὴν κατασκευὴν ἐχρησιμοποιοῦντο
 δύο μῆτραι, ἢ μία διὰ τὸ πρόσθιον καὶ ἢ ἑτέρα διὰ τὸ ὀπίσθιον τμήμα, τὰ
 ὁποῖα ἐν συνεχείᾳ συνεκολλήθησαν κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν. Συνήθως τὰ
 νῶτα τῶν εἰδωλίων εἶναι λεία, ἄνευ ἄλλης τινὸς ἐπεξεργασίας. Εἰς τὰ εἰδώλια
 Α 8 καὶ Α 9 (πίν. 4) δηλοῦνται λεπτομέρειαι τινες τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὸ σχῆμα
 τῶν χειρῶν, τὰ δὲ εἰδώλια τῶν ἐρωτιδέων Α 26 - Α 30 (πίν. 13) καὶ τὸ εἰδώλιον
 Ἐφροδίτης Α 33 (πίν. 16) εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν εἰργασμένα καὶ κατὰ τὰ
 νῶτα, δηλοῦμένον τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῆς πλαστικότητος
 τῶν σωματίων. Τοιοῦτοτρόπως ἦτο δυνατόν νὰ φαίνονται ἔξ ὄλων τῶν πλευ-
 ρῶν. Εἰς τινὰς περιπτώσεις διακρίνονται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τὰ
 δακτυλικά ἀποτυπώματα τοῦ κοροπλάθου, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν
 συμπίεσιν τοῦ νωποῦ πηλοῦ ἐπὶ τῆς μήτρας.

Τὰ μικρὰ εἰδώλια εἶναι συνήθως συμπαγῆ (Α 3, Α 5, Α 26 - 30, Α 45,
 Β 2, Β 46, Β 52 κλπ.). Καὶ ὅταν ὅμως εἶναι κενὰ ἐσωτερικῶς (Α 4, πίν. 2) δὲν
 φέρουν ὀπὴν ἐξατμίσεως εἰς τὰ νῶτα, καθόσον ἐπαρκεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐ-
 τὸν ἢ ὀπὴ τῆς βάσεως.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ εἰδωλίου γυναικὸς Α 8 (πίν. 4) δὲν προέρχεται ἐκ τῆς
 αὐτῆς μήτρας ἔξ ἧς καὶ ὁ κορμὸς, ἀλλ' ἔξ ἄλλης, ἀκολούθως δὲ συνεκολλήθη
 μετ' αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καλυτέρας ἐφαρμογῆς, ἀφῆθη μικρὰ κοιλό-
 τησις εἰς τὴν θέσιν τοῦ λαιμοῦ. Δὲν ἀνευρέθησαν εἰς τὰ Ἀβδηρα αἱ λεπταὶ
 πῆλιναι πλάκες, αἵτινες ἀποτελοῦν τὰς τυπικὰς βάσεις τῶν εἰδωλίων τῆς Τα-
 νάγρας, παρ' ὅλον ὅτι ὑπάρχουν εἰδώλια τύπου Τανάγρας. Ἄγνωστα ἐπίσης
 εἶναι τὰ ὄσιπδια, οἱ κωνικοὶ πῆλοι, τὰ ἀκόπτρα, τὰ τύπανα καὶ τὰ ἄλλα ἐξαο-
 τήματα τῆς κομψότητος τῶν γυναικείων εἰδωλίων τῆς Τανάγρας. Τὰ εἰδώλια
 τῶν Ἀβδήρων στηρίζονται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ φέρονται συμφυρᾶ
 τετράγωνον ἢ κυκλικὴν βάσιν, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας (Α 2, 4, 5, 8,
 9, 33, Β 37, 39, 46, 49, 69, 85, 100 κλπ.)².

¹ Διὰ τὴν τεχνικὴν κατασκευῆς τῶν εἰδωλίων βλέπε ROTTIER - REINACH, Myrina I, σ. 125. ROTTIER, Statuettes, σ. 247 κ.ε. καὶ σ. 258. WALTERS, BMC σ. XXII κ.ε. B. NEUTSCH, Studien zur Vortanagräisch - attischen Koroplastik, 1952, σ. 1 κ.ε. Αἱ ὄσιπαι ἐξατμίσεως τῶν εἰδωλίων τῆς Μυρίνης ἔχουν συνήθως ἔλλειψοειδὲς σχῆμα καὶ μόνον ὅταν ἀντιγράφουν εἰδώλια τῆς Τανάγρας εἶναι ὀρθογώνιοι ἐπ' αὐτοῦ βλ. BURR, Myrina, σ. 20.

² Παρόμοιαι βάσεις ὑπάρχουν εἰς τὰ εἰδώλια τῆς Μυρίνης, ἔνθα ὅμως ἀνευρέθησαν καὶ εἰδώλια μετ' βάσεις τύπου Τανάγρας. Βλ. ROTTIER - REINACH, Myrina I, σ. 131-132. Ἡ ἀπλὴ βάσις, ἣτις ἔχει ἐξαχθῆ ἐκ τῆς αὐτῆς μετ' εἰδωλίων μήτρας, εἶναι κοινὴ καὶ εἰς τὰ εἰδώλια τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, βλ. THOMPSON, Three centuries I, σ. 123.

Αἱ κεφαλαὶ Β1 καὶ Β97 (πίν. 1 καὶ 25) εἶναι «σπουδαί» κοροπλάθων ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ πηλοῦ, τὸ δὲ εἰδώλιον ζῶου Β134 (πίν. 30) εἶναι χειροποίητον. Ἐκ τῆς ἔξετάσεως τῶν θυμιατηρίων Α34 καὶ Β60 (πίν. 17) φαίνεται ἡ ἑξῆς τεχνικὴ λεπτομέρεια: Ἀρχικῶς κατεσκευάσθη διὰ τοῦ τροχοῦ τὸ κυλινδρικὸν σῶμα τοῦ θυμιατηρίου, πάχους 0.085, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐτέθη στρωῦμα μαλακοῦ πηλοῦ, πάχους 0.05, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπετυπώθη ἡ παράστασις.

Πλόκαμοι, ταινίαι καὶ κοσμήματα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ, οἷον ἀνθοστέφανοι, ἀνθη διαδήματα, στρόφια, περιδέραια κλπ., τὰ ψέλια τῆς προτομῆς Β93 (πίν. 23), τὸ ἔνδυμα τῆς μορφῆς Α31 (πίν. 14), τὰ περὶ τὴν ὄσφιν ἐνδύματα τῶν ἐρωτιδέων Α26-30 (πίν. 13) καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα, προσετέθησαν μετὰ τὴν ἔξαγωγήν τῶν εἰδωλίων ἐκ τῆς μήτρας. Διὰ τὴν ἀπόδοσιν λεπτομερειῶν τῆς κόμης, τῶν διαδημάτων καὶ τῶν ἀνθοστεφάνων, τῆς χαίτης ἢ τοῦ τριχώματος τῶν ζῶων, ὁ κοροπλάθης χρησιμοποιοεῖ ἐνίοτε ἀχμηρὸν ἔργαλειον.

Ἐλάχιστα εἰδώλια διέσωσαν ἴχνη τῶν χρωμάτων των. Κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν τὸ χῶμα ἦτο τόσον συμπαγὲς καὶ προσκεκολλημένον ἐπὶ τῶν εἰδωλίων, ὥστε ἀπετέλει ἐν σῶμα μετ' αὐτῶν. Συνήθως διασφύζονται ἴχνη λευκοῦ χρώματος¹. Ἄλλα χρώματα εἶναι τὸ ὀδοόχρουν, τὸ ἐρυθρόν, τὸ ἀνοικτὸν πράσινον καὶ τὸ κυανοῦν. Ἐλάχιστα ψήγματα ἐπιχρυσώσεως διεσώθησαν ἐπὶ τῆς πτέρυγος τοῦ ἐρωτιδέως Α26 (πίν. 13) καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς προτομῆς γυναικὸς Β94. Τὸ εἰδώλιον Β69 (πίν. 19), αἱ κεφαλαὶ Β12 (πίν. 31) καὶ Β102, ὡς καὶ τὸ πλαστικὸν ἀγγεῖον Α44 (πίν. 24), καλύπτονται διὰ μέλανος γανώματος, τὸ δὲ ἀνάγλυφον Β101 (πίν. 23) δι' ὑπερύθρου.

Ἐπὶ τῶν εἰδωλίων δὲν ὑπάρχουν οὔτε ὀνόματα κοροπλάθων οὔτε γράμματα. Μόνον τὸ μικρὸν εἰδώλιον Β46 (πίν. 10) φέρει χαραγμένον ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας αὐτοῦ τὸ γράμμα Υ².

Ἡ ἔξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν μητρῶν εἶναι ἀνώμαλος, ἡ δ' ἐπιφάνεια τῆς μήτρας Β57 (πίν. 12) φέρει ἐμβαθύνσεις διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν δακτύλων τοῦ κοροπλάθου. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς μήτρας Β38 (πίν. 10) εἶναι λεία, ἡ

¹ Διὰ τὴν σύστασιν τοῦ χρώματος αὐτοῦ βλ. THOMPSON, Three centuries III, σ. 110 σημ. 12, ἔνθα καὶ βιβλιογραφία. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χρωμάτων πρὸ ἢ μετὰ τὴν ὄπτησιν τῶν εἰδωλίων βλ. HIGGINS, Catalogue I, σ. 5 καὶ ROTTIER, Statuettes, σ. 258.

² Περὶ τῶν ὑπογραφῶν τῶν κοροπλάθων καὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν τῶν εἰδωλίων τῆς Μυρῆνης βλ. ROTTIER-REINACH, Myrina σ. 172 κ.ε. καὶ BURK, Myrina, σ. 7, 23 κ.ε. Οἱ κοροπλάθοι τῆς κυρίως Ἑλλάδος δὲν συνήθιζον νὰ θέτουν τὰς ὑπογραφὰς των. Μόνον μεμονωμένα γράμματα ἀπαντῶσιν ἐνίοτε: βλ. THOMPSON, Three centuries I, σ. 127.

δὲ μήτρα ῥόδακος Β109 ἔχει ὄπισθεν κωνικὴν ὑπόφυσιν, ἣτις ἐχρησίμευεν ὡς λαβὴ καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ὀπὴ πρὸς ἀνάρτησιν.

Β'. ΕΙΔΩΛΙΑ 5^{ον} - 4^{ον} π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ

Εἰς τὸν 5^{ον} π.Χ. αἰῶνα ἀνήκουν δύο εἰδώλια γυναικῶν καὶ μία «σπουδὴ» ἀνδρικήs κεφαλῆs.

Τὸ ἀκέφαλον εἶδῶλιον Α1 (πίν. 1) εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὰ ᾽Αβδηρα. Παριστᾷ γυναῖκα καθήμενη ἐπὶ θρόνου, φέρουσαν ἀμφοτέρωs τὰs χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ἔχουσαν τὴν τυπικὴν στάσιν τῶν εἰδωλίων τῆs ἀρχαϊκῆs ἐποχῆs. Εἶναι ἐνδεδυμένη χειριδωτόν, ἰωνικὸν χιτῶνα, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ἀπόπτυγμα. Ἡ πτύχωσίs του εἶναι ἐσχηματοποιημένη. Ἐκ τῆs κεφαλῆs καταπίπτουν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰ ἄκρα τῆs καλύπτρας εἶτε τὰ ἄκρα τῶν πλοκάμων τῆs κόμης.

Ὁ τύπος εἶναι κοινὸs κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ γνωστὸs ἐκ πλήθους παραδειγμάτων¹. Τὸ εἶδῶλιον τῶν ᾽Αβδήρων εἶναι ἐκ τῶν νεωτέρων τῆs σειρᾶs αὐτῆs, παρουσιάζει τύπον πλέον ἐξειλιγμένον μὲ θρόνον διατυπωμένον εἰς ἀπλᾶs γραμμιάs, ἔχοντα θρήνυν. Διὰ τὴν τεκτονικὴν τοῦ τύπου τούτου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνθρώπινον σῶμα καὶ θρόνος ἀποτελοῦν συμπαγῆs καὶ ἀδιαχώριστον σύνολον, ἐπέδρασαν προφανῶs ἔργα ἐκ τῆs μνημιώδους ἰωνικῆs πλαστικῆs, ὅπως τὰ γνωστὰ ἀγάλματα τῶν Βραγγιδῶν τῆs Μιλήτου².

Νομίζω ὅτι τὸ εἶδῶλιον τοῦτο δύναται νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὸ ἀ' τέταρτον τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Ὁ πηλὸs εἶναι ὁ τυπικὸs τῶν ᾽Αβδήρων καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ εἶδῶλιον κατεσκευάσθη εἰς τὰ ᾽Αβδηρα.

Τὸ εἶδῶλιον Α2 (πίν. 1) παριστᾷ ὄρθιαν γυναῖκα, προβάλλουσαν ἐλαφρῶs πρὸs τὰ ἔμπρὸs καὶ τὰ πλάγια τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ ἐνδεδυμένην ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον περιβάλλει στενῶs ὀλόκληρον τὸ σῶμα, ἐπικολλάται δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους, τῆs κοιλιάs καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχει ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ, ἐνῶ τὴν δεξιὰν κεκαμμένην ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἐξ αὐτῆs καταπίπτει τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου.

Ἡ κίνησιs τοῦ ἀριστεροῦ ποδός πρὸs τὰ ἔμπρὸs, δημιουργεῖ δέσμην λοξῶν πτυχῶν, αὐτίνες ἐξ ὄλων τῶν σημειῶν συγκλίνουν πρὸs τὴν θέσιν τοῦ πο-

¹ MOLLARD - BESQUES, Catalogue, πίν. X, Β82, πίν. XI, Β85 καὶ πίν. XLVIII, Β526-531. BREITENSTEIN, Catalogue, πίν. 13, ἀρ. 125. WINTER, Typen I, σ. XXVIIIa, σ. 52, ἀρ. 1, 2, 5, 8 καὶ σ. 71, ἀρ. 1, 3, 5. CHR. BLINKENBERG, Lindos, πίν. 100, ἀρ. 2188, 2191, 2192 κλπ. ROBINSON, Olynthus VII, πίν. 25-28 καὶ Olynthus XIV, πίν. 30, 44, 46, 48, 49. P. N. URE, Aryballoi and figurines from Rhitsona in Boeotia, πίν. XIX.

² A. W. LAWRENCE, Classical Sculpture, πίν. 4a.

δὸς αὐτοῦ. Ἡ πύχσις εἶναι αὐστηρά, ἐσηματοποιημένη. Τὸ ἔνδυμα δὲν ἔχει ἀποκτήσει τὴν σαφήνειαν τοῦ ἐνδύματος ἔργων νεωτέρων χρόνων, δὲν δηλοῦται δὲ ἐπ' αὐτοῦ τὸ περίγραμμα τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν χειρῶν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ εἰδώλια γυναικῶν τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Τὰ χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου εἶναι ἐφθαρμένα. Ἡ κόμη μακρά, ἐσηματοποιημένη εἰς πλοκάμους, οὔτινες καλύπτουν ὀπισθεν καὶ τὸν τραχήλον. Ὁ λαίμῳς εἶναι βραχὺς καὶ ἡ ὄλη μορφή βαρεία, τόσον δὲ ἡ κεφαλὴ, ὅσον καὶ τὸ σῶμα εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ ἰδίου κατακορύφου ἄξονος. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ εἰδώλιου δὲν εἶναι συνήθης¹, πιστεύω δὲ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ α' ἡμῖσι τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος².

Τὸ εἶδωλιον ὑφουῖται ἐπὶ συμφυοῦς κυλινδρικῆς βάσεως, ὃ δὲ πηλὸς εἶναι ὃ τοπικός, ἐρυθροῦ χρώματος, περιέχων λεπτοὺς κόκκους ἄμμῳσι καὶ ψήγματα μαρμαρυγίου, ἀφήνων ἴχνη ἐπὶ τῶν δακτύλων κατὰ τὴν ἀφήν.

«Σπουδὴ» ἡμιτελής ἢ εἰργασμένη εἰς γενικὰς μόνον γραμμὰς εἶναι ἡ κεφαλὴ ἀνδρὸς Β1 (πίν. 1), τῆς ὁποίας δυστυχῶς μόνον τὸ δεξιὸν ἡμῖσι διεσώθη. Λίαν ἐπιμελοῦς ἐργασίας εἶναι ὁ μέγας ὀφθαλμός, ὅστις ἐσεδιάσθη κατὰ τὸν τρόπον ἀρχαϊκόν. Εἰς αὐτὸν δηλοῦνται ἰσχυρῶς ἀνάγλυφα τὰ βλέφαρα καὶ ὁ βολβός, εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον αὐτοῦ, ὄντις. Λεπτότατον στρῶμα πηλοῦ, ὁμαλὸν καὶ ἐλαφρῶς ἀνάγλυφον ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐσηματοποιημένου μύστακος καὶ τοῦ γενείου. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ προσώπου εἶναι ἀνώμαλος, ἡ παρεὶα ἰσχνὴ καὶ ἡ ἐντύπωσις τῆς πλαστικότητος δυνατή.

¹ Μόνον ἐν εἰδώλιον ὁμοίου τύπου μὲ τὸ εἶδωλιον τῶν Ἀβδήρων ἠδυνήθη γὰ ἀνέυρω· βλ. H. GOLDMAN - FR. JONES, Terracottas from the Necropolis of Hallae, σ. 412 ἀρ. 20 καὶ πίν. XIII (χρονολογία 525-480 π.Χ.).

² Τὸ εἶδωλιον τοῦτο μοι παρεδόθη ὑπὸ σκηνίτου, ἐγκατεστημένου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς βορρᾶν τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως μὲ τὴν δῆλωσιν, ὅτι τὸ ἀνέυρωσι οὗτος ἔξω τοῦ χώρου τῆς πόλεως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1952 ἐντὸς χονδροειδοῦς πύθου, περιέχοντος ταφήν. Ὡς ἀνευρεθὲν ἐντὸς τοῦ ἰδίου πύθου μοι παρεδόθη ἐπίσης χρυσοῦν ἐνώτιον μὲ παράστασιν τετραπόδου. Ἡ διὰ τῆς μεθόδου τοῦ κοκκιδίου ἀντι σφραγίσματος (granulation) ἀπόδοσις λεπτομερειῶν δεικνύει ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν. Τὸ στόμιον τοῦ περιέχοντος τὴν ταφήν πύθου ἐκαλύπτετο διὰ πλακὸς ἐκ σιτιστολίθου, φεροῦσης τὴν κάτῃ ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν: *Θαλίαρος | Ἀθηναῖος | Κεφι[σι]εὺς | Θαλία[ρ]χο*. Ἐπροτίμησα τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρίτου στίχου διὰ τοῦ ἐθνικοῦ Κηφισιεὺς ἀντὶ Κεφαλεὺς, διότι ἡ ὄραία στοιχηδὸν γραφὴ δεικνύει, ὅτι εἰς τὸ κενὸν ὑπῆρχον 3 καὶ οὐχὶ 2 γράμματα. Βλ. σχετικῶς PAPP - BENSELER, Wörterbuch der griechischen Eigennamen³, ἐν λ. *Κεφαλὴ* καὶ *Κηφισία*. Ἡ μορφή τῶν γραμμάτων Α, Λ, Χ καὶ Υ, ἐπιτρέπει τὴν χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὸ α' ἡμῖσι τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἡ ἀρχαιότερα τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν ἐπιγραφῶν τῶν Ἀβδήρων, πιθανῶς δὲ ἐγγράφη μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως εἰς τὴν α' Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν, ὁπότε αἱ σχέσεις μεταξὺ Ἀβδήρων καὶ Ἀθηνῶν ἦσαν στεναί. Βλέπε καὶ ΠΑΕ 1952, σ. 277, 278 εἰκ. 25.

Τὸ οὖς δὲν ἐσχεδιάσθη καὶ οὔτε δηλοῦνται λεπτομέρειαι τῆς κόμης· παρὰ τὸν δεξιὸν κρόταρον μόνον ὑπάρχουν μικραὶ, ἐγγάρακοι δι' ὀξέως ἐργαλείου γραμμαί, διὰ τὴν δήλωσιν τῆς κόμης.

Ἡ ἐξέτασις τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς ἐπιτρέπει νὰ διαπιστώσῃ τις τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τοῦ κοροπλάτου. Τὰ στρώματα τοῦ πηλοῦ ἐτίθεντο τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἐπὶ δὲ τοῦ τελευταίου ἀπετυπώθησαν τὰ χαρακτηριστικά¹.

Ἡ σχηματοποιήσις τοῦ ὀφθαλμοῦ, τοῦ μύστακος καὶ τοῦ γενείου δεικνύουν ἀρχαίους χρόνους, πιστεύω δὲ ὅτι ἡ κεφαλὴ δύναται νὰ χρονολογηθῇ εἰς τὸ ἄ ἥμισυ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ σημασία τῆς «σπουδῆς» αὐτῆς διὰ τὴν ἀπόδειξιν ὑπάρξεως ἐν Ἀβδήροις κοροπλαθείου ἀπὸ τῆς ὀψίμου ἀρχαϊκῆς ἡδὴ ἐποχῆς εἶναι οὐσιώδης.

Εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀνήκουν τὰ δημοσιευόμενα κατωτέρω τέσσαρα εἰδώλια, ὡς καὶ μία κεφαλὴ εἰδωλίου γυναικός.

Τὸ μικρὸν συμπαγὲς εἰδῶλιον Α3 (πίν. 2) εἶναι σχεδὸν ἀκέραιον, πλὴν τῶν ποδῶν ἀπὸ τῶν μηρῶν καὶ κάτω, οὔτινες ἀπεσπίασθησαν. Παριστᾷ τοῦτο ἠθοποιὸν τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας, φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων, καθ' ὃν τρόπον ὁ περιφημὸς μοσχοφόρος τῆς Ἀκροπόλεως, αἶγα, τῆς ὁποίας τὰ ἄκρα συγκρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Τὸ εἰδῶλιον ἔχει τὰ χαρακτηριστικά ἠθοποιοῦ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας: Φέρει βραχὴν χειριδωτὸν χιτῶνα, καλύπτοντα καὶ τὴν διωγκωμένην ἐκ τῆς σκευῆς κοιλίαν, κάτωθεν αὐτοῦ φαλλόν², εἰκονίζει δὲ ποιμένα. Ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχει ἐρριμμένον ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον καταπίπτει ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ σώματος.

Τὸ προσωπεῖον ἔχει κόμην μορφῆς «σπείρας», διωγκωμένον μέτωπον καὶ ρυτίδας ἐπ' αὐτοῦ, στρογγύλους ἐξωγκωμένους ὀφθαλμούς, μικρὰν πεπλατυσμένην ῥίνα, μεγάλα ὄτα, ἀνοικτὸν στόμα, σφηνοειδῆ πώγωνα. Τὸ τρίχωμα τοῦ ζώου ἀποδίδεται διὰ μικρῶν ἐγκαράκτων γραμμῶν. Τὸ θέμα εἶναι γνωστὸν καὶ ἐξ ἄλλων εἰδωλίων³, καταπληκτικὴν ὅμως ὁμοιότητα, ὡς νὰ ἐξηλθεν ἐκ τῆς ἰδίας μήτρας, παρουσιάζει πρὸς εἰδώλιον τῶν Ἀθηνῶν⁴. Τὸ εἰδῶλιον τοῦτο κατὰ τὸν τύπον τοῦ προσωπείου καὶ τοῦ βραχέος χιτῶνος, ὅστις ἐπιτρέπει νὰ φαίνεται κάτωθεν αὐτοῦ ὁ φαλλός, ὁμοιάζει πρὸς εἰδῶλιον ἠθο-

¹ Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῶν διαδοχικῶν στρωμάτων πηλοῦ εἶναι εἰργασμένη καὶ ἡ ἔξοχος «σπουδῆ» μορφῆς φιλοσόφου ἐκ τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν· βλ. σχετικῶς THOMPSON, Three centuries III, σ. 115 πίν. 35, 6.

² OCTAVE NAVARRE, Le théâtre grec, σ. 215. BIEBER, Denkmäler, σ. 130 κ.έ. THOMPSON, Three centuries I, σ. 142.

³ BIEBER, The history, σ. 72 εἰκ. 88 (Βερολίνου). ROTIER, Diphilos, πίν. XVII: ἀφ. 295 (Λούβρου). BIEBER, Denkmäler, πίν. 70.

⁴ WINTER, Typen II, σ. 414, 2 (ὑψους 0.978). Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1957

πιού τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ἐκ τῆς Τανάγρας, εἰδικόμενον εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον¹. Χρονολογία α' ἡμῖς τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

• Τὸ μικρὸν εἰδῶλιον πωγωνοφόρου Β2 (πίν. 3), κρατοῦντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κυλινδρῶν ἀντικείμενον, παριστᾷ ὁμοίως ἠθοποιόν, τύπον δούλου, προφανῶς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας. Ἡ ἐξωγκωμένη κοιλία του καλύπτεται ὑπὸ στενοῦ καὶ βραχέος χιτῶνος, ἐπὶ τῶν ὤμων δὲ φέρει ἱμάτιον, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα καταπίπτουν ἐκατέρωθεν τοῦ σώματος. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου εἶναι ἐφθαρμένα. Ἔχει ὀδὴν πάγωνα, ἀναγλύφους ὄφρῦς καὶ κόμην διαμορφουμένην εἰς «σπεῖραν».

Ἄλλο τύπος οὗτος τοῦ ἠθοποιῦ εἶναι γνωστὸς ἐξ εἰδῶλιων τῆς Ὀλύνθου², παρόμοιον δὲ τύπον, μὲ βάρους ἐπὶ τῶν ὤμων παριστᾷ εἰδῶλιον τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, μὲ κάλαθον δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἰδῶλιον τοῦ Μουσείου τῆς Βοστώνης³.

Τὸ μικρογραφικὸν εἰδῶλιον Α4 (πίν. 2) παριστᾷ ὄρθιαν γυναῖκα — Μούσαν; —, ἐνδεδυμένην ποδήρη χιτῶνα, ὅστις σχηματίζει μακρὸν ἀπόπτωμα, καὶ φέρουσαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς προσωπεῖον. Ἡ μορφή κινεῖται μὲ ἀνεσιν εἰς τὸν ἄνωρον προβάλλουσα τὸν ἕνα πόδα τῆς. Ἐκ τῆς ὀρηκτικῆς πρὸς τὰ ἔμπροδὸς κινήσεως ὁ χιτῶν παρασύρεται καὶ αἱ πτυχαὶ του ἀποκλίνουν πρὸς τὰ πλάγια καὶ ὀπίσω. Τὸ ἔνδυμα ἐπικολᾷται ἐπὶ τοῦ προβαλλομένου ποδὸς καὶ τονίζει τὸ περίγραμμά του, ἀρχίζει δὲ νὰ ἀποκτᾷ ἐκφραστικὴν δύναμιν καὶ νὰ ἀποτελῇ ἐνόητα μετὰ τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον καλύπτει.

Ἄλλο τρόπον, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον κινεῖται ἡ μορφή, εἶναι ὁ παλαιὸς κλασσικὸς τρόπος καθόσον ὁ ἄξων τῆς κινήσεως κατευθύνεται ἀπὸ ὀπίσω πρὸς τὰ ἔμπροδὸς καὶ οὐχὶ πλαγίως⁴. Ἡ κ. DOROTHY BURR THOMPSON εἰς τὴν ἐξαίρετον αὐτῆς μελέτην περὶ τῆς ἑλληνιστικῆς κοροπλαστικῆς⁵ ἐξετάζει ὁμάδα μικρῶν εἰδῶλιων, ὕψους 0.10 τὸ πολὺ, ἀνευρεθέντων εἰς τὴν Ἄγορὰν τῶν Ἀθηναίων, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς Τανάγρας⁶. Τὰ εἰδῶλια ταῦτα ἔχουν ὁμαλὴν τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν, δὲν ἔχουν ἰδιαιτέραν βᾶσιν καὶ δὲν φέρουν ὀπὴν ἐξατμίσεως, καθόσον ἐπαρκεῖ πρὸς τὸν

τῆς νεκροπόλεως τῆς Ἀμφίπολεως ἀνευρέθη ὁμοιον εἰδῶλιον ἠθοποιῦ, ἐξαχθὲν ἐκ τῆς ἰδίας μήτρας (Μουσεῖον Καβάλας, ἀρ. εὔφ. 2391 π.). Πιθανῶς ἀμφότερα τὰ εἰδῶλια εἰσήχθησαν εἰς τὰ Ἀβδηρα καὶ τὴν Ἀμφίπολιν ἐξ Ἀθηναίων.

¹ HIGGINS, Catalogue ἀρ. 740, πίν. 97.

² ROBINSON, Olynthus XIV, σ. 265, πίν. 108, 364b' χρονολογία α' ἡμῖς τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰ.

³ Ausg. Terrakotten, πίν XXXVIIb καὶ BIEBER, The history, σ. 75, εἰκ. 92.

⁴ THOMPSON, Three centuries I, σ. 129.

⁵ THOMPSON, Three centuries I, σ. 124.

⁶ THOMPSON, Three centuries I, σ. 124, 130.

σκοπὸν αὐτὸν τὸ ἀνοίγμα τῆς βιάσεως. Ὁ τύπος οὗτος τῶν μικρῶν εἰδωλίων ἦτο τοῦ συρμοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου π.Χ. μέχρι τῶν μέσων τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος¹. Εἰς τὴν ἴδιαν κατηγορίαν τῶν μικρῶν εἰδωλίων ἀνήκει καὶ τὸ εἰδωλίον τῶν Ἀβδήρων. Ἡ ἐργασία τούτου εἶναι λεπτή, ἡ δὲ πτύχωσης ἀπεδόθη μὲ ἐπιμέλειαν. Ἰδιαιτέραν φροντίδα δεικνύει ἡ ἀπόδοσις τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου. Τοῦτο εἰκονίζει φαλακρὸν πρὸςβύτην μὲ ἐξωγκωμένον μέτωπον καὶ καμπυλογράμμους ὄφρυς· ἔχει μικρὰν πεπλατυσμένην ὄτινα, μέγαν μύστακα καὶ γένειον. Τὸ στόμα εἶναι μικρὸν, δὲν ἔχει δὲ τὴν μορφὴν «μεγαφώνου», ἀλλ' εἰκονίζει τύπον τῆς ἀρχαίας ἢ μέσης κωμωδίας. Τὸ εἰδωλίον ὡς θέμα εἶναι μοναδικόν, πιστεύω δέ, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Τοῦ ἴδιου μικρογραφικοῦ τύπου εἶναι καὶ τὸ συμπαγὲς εἰδωλίον Α 5 (πίν. 2) γυναικὸς ἢ χορευτρίας, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὀλισθήσει μέχρι τῆς ὀσφύος, ἐνθα σχηματίζει δακτύλιον. Ἡ μορφὴ προβάλλει τὸν δεξιὸν πόδα καὶ εὐρίσκεται ἐν κινήσει. Συνεπεία τῆς κινήσεως ταύτης τὸ ἱμάτιον προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν ποδῶν, οἵτινες διαγράφονται κάτωθεν αὐτοῦ, σχηματίζει μεγάλας πτυχὰς μετὰξὺ αὐτῶν καὶ στροβιλίζεται ὀπίσω. Ἐκ τοῦ ἱματίου προβάλλουν τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν.

Τὸ εἰδωλίον ἀνευρέθη εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν μετὰ τοῦ προηγουμένου. Ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι τόσον ἐπιμελής, πιστεύω ὅμως, ὅτι καὶ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ ἴδιος τύπος εἶναι γνωστὸς καὶ ἐκ τῆς Τανάγρας².

Εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα πιστεύω, ὅτι ἀνήκει καὶ ἡ κεφαλή τοῦ εἰδωλίου γυναικὸς Α 6 (πίν. 3), τῆς ὁποίας δυστυχῶς ἀπεκρούσθη τὸ κάτω τῶν ὀφθαλμῶν μέρος τοῦ προσώπου. Ἡ κόμη εἶναι δημηθετημένη πρὸς τὰ πλάγια εἰς μικροὺς κυματοειδεῖς βοστρύχους, μὲ διπλῆν ἀνάγλυφον γραμμὴν ἕκαστος. Εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν ἀνευρέθη, ἀνεσκάφη κτίριον τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περισυνελέγησαν ὄστρακα ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ³, ὀψίμων χρόνων.

Γ'. ΕΙΔΩΛΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ (3^{ου}-2^{ου} π. Χ. ΑΙΩΝΟΣ)

Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ἀνήκει τὸ πλεῖστον τῶν ἀνευρεθέντων εἰδωλίων. Ὁ πλοῦτος τῶν θεμάτων εἶναι μέγας, ἀπεικονίζονται δὲ θεότητες, Ἔρωτες, Σίληνοί, γυναῖκες, χορεύτριαι, ἡθοποιοὶ κλπ. Ὁ ἄξων τῶν εἰδωλίων δὲν εἶναι κατακόρυφος, ὅπως εἰς τὰ εἰδώλια τῶν παλαιότερων ἐποχῶν (Α 2 καὶ Α 4) ἀλλὰ παρουσιάζει ἐλαφρὸν κνίμασμον (Α 8, Α 9, Α 31, Α 33) ἢ θραύεται εἰς

¹ THOMPSON, Three centuries I, σ. 124.

² WINTER, Typen II, σ. 142, 4.

³ ΠΑΕ 1955, σ. 160, 161.

μίαν τεθλασμένην γραμμὴν (A 41, B 39, B 45, B 60, B 85, B 87). Αἱ μορφαὶ εἶναι ἀνήσυχτοι, ὁ ἄξων τῆς κεφαλῆς σχηματίζει γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ (A 12, A 15-17, B 3-10, B 13, B 39, B 119) καὶ δημιουργοῦνται ἄξωνες φυγοκέντρον δυνάμειος (B 39, B 60, B 85, B 87, B 88). Ἡ κίνησις εἰς τὸν χώρον εἶναι ἀνευτος (A 26-31, B 57, B 68, B 85, B 98). Τὸ ἔνδυμα γίνεται ἔκφρασιτικὸν μέσον καὶ ἀποτελεῖ ἐνότητα μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ὁποίαν καλύπτει, παρακολουθεῖ τὰς γραμμὰς τοῦ σώματος καὶ τονίζει τὰ περιγράμματα (A 8-10, A 33, B 39, B 45, B 60, B 68), εἰς δύο δὲ εἰδώλια (B 37, B 85) τὸ ἱμάτιον ἔχει διαφάνειαν, ἥτις ἐπιτρέπει νὰ φαίνωνται κάτωθεν αὐτοῦ αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος.

Ἡ σπάνις ἀνδρικών κεφαλῶν μεταξὺ τῶν εὐρημάτων εἶναι ἐκπληκτικὴ, ἡ δὲ γενεοφόρος κεφαλὴ A 7 (πίν. 3) εἶναι μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της. Τόση εἶναι ἡ πλαστικὴ αἰσθησις τοῦ κοροπλάθου, ὥστε καὶ ἀπλοῦν βλέμμα ἐπ' αὐτῆς μᾶς πείθει, ὅτι ἔχει ὑποστῆ τὰς ἐπιδράσεις μεγάλου ἔργου πλαστικῆς. Ἡ κόμη ἀποδίδεται κατὰ μεγάλας μᾶζας καὶ κατὰ τρόπον ζωγραφικόν, χωρὶς νὰ δηλοῦνται λεπτομέρειαι ἐπ' αὐτῆς. Τὸ μέτωπον εἶναι χαμηλὸν καὶ διωγκωμένον, περὶ τὸ μέσον δὲ φέρει βαθεῖαν ὄντιδα. Ἐξοχος εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῶν ὀφθαλμῶν, μετὰ τὴν εὐδιάκριτον γραμμὴν τῶν βλεφάρων, καὶ τοῦ στόματος μετὰ τὴν γραμμὴν τῶν χειλέων. Φέρει μύστακα καὶ πλουσίαν γενειάδα, ἐπὶ τῆς ὁποίας δηλοῦνται λεπτομέρειαι.

Μετὰ τῆς κεφαλῆς διεσώθη καὶ ὁ λαιμός, ὅστις εἶναι χονδρὸς καὶ ἰσχυρός. Ἐπ' αὐτοῦ οὐδὲν ἴχνος ἐνδύματος ὑπάρχει καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ κορμὸς ἦτο γυμνός. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ βεβαιότητος τίνα εἰκονίζει ἡ κεφαλὴ αὕτη, ἀλλ' ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι ὑπάρχον ἐπ' αὐτῆς λυσιπέτοι ἀναμνήσεις, τῆς κεφαλῆς λ.χ. τοῦ Ἡρακλέους Farnese¹, πιστεύω δὲ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα.

Τὰ εἰδώλια γυναικῶν A 8, A 9 (πίν. 4) καὶ τῶν ἐρωτιδέων A 26-30 (πίν. 13) ἀνευρέθησαν ὁμοῦ ἐντὸς τάφου, ἀνήκουν δὲ, πιστεύω, εἰς τὸ μέσον τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

Τὸ εἶδωλιον γυναικὸς A 8 (πίν. 4), ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, εἶναι ἐν τῶν ὥραιότερων δειγμάτων κοροπλαστικῆς, τύπου Τανάρρας. Ἡ πύχωση εἶναι θαυμασία, τὸ δὲ ἱμάτιον ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα μετὰ τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον περιβάλλει. Τὸ ἔνδυμα ἔχει σαφήνειαν εἰς τὴν σύνθεσίν του καὶ δεικνύει πλαστικὴν ἀντίληψιν. Ὑποτεταγμένον εἰς τὰς κινήσεις ἐπιτρέπει νὰ διαγράφωνται τὸ περιγράμμα καὶ αἱ καμπύλαι τοῦ νεανικοῦ σώματος. Τὸ ἱμάτιον κατέχεται κάτωθεν τῶν γονάτων, ἔνθα σχηματίζει ὥραιαν καμπύλην. Κάτωθεν τοῦ σημείου αὐτοῦ ὁ χιτῶν σχηματίζει βαθεῖας, καθέτους πτυχάς, αἵτινες εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀβαθεῖς, λοξὰς πτυχὰς τοῦ ἱματίου.

¹ G. M. RICHTER, Catalogue of Greek Sculptures, πίν. XCVIII, 130.

Τὸ βάρος τοῦ σώματος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἐνῶ ὁ ἄνετος δεξιὸς πούς κάμπτεται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ πλάγια. Ἡ κίνησις αὐτῆ δημιουργεῖ ἐλαφρὸν κυματισμὸν τοῦ ἄξονος τοῦ κορμοῦ.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ εἰδωλίου ἔχει ἔξαχθῆ ἐξ ἄλλης μήτρας, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἔχει ἐπικολληθῆ ἐπὶ τῆς κοιλότητος, τῆς σχηματιζομένης ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, εἰς τὴν θέσιν τοῦ λαιμοῦ. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἔχουν φθαρῆ. Φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στρόφιον, ἔχει δὲ μακρὰν κόμην, καταπίπτουσαν μέχρι τοῦ λαιμοῦ εἰς βοστρύχους.

Ἡ κ. D. THOMPSON καθώρισεν, ὅτι τὸ νόημα τοῦ ὄρου «στὺλ Τανάγρας» εἶναι γενικόν, δηλοῖ δὲ ἀρχικῶς κατηγορίαν εἰδωλίων, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη καὶ διεμορφώθη εἰς τὴν Τανάγραν¹. Ἐν συνεχείᾳ ὁμως εἰδώλια μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ ἢ τοπικαὶ ἀπομιμήσεις ἀνευρίσκονται εἰς ὅλα τὰ κέντρα κοροπλαστικῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου². Ὁ ρυθμὸς οὗτος διεμορφώθη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος³. Εἶναι δὲ ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν διαπιστοῦται, ὅτι εἰδώλια τύπου Τανάγρας παρήγοντο καὶ εἰς τὰ Ἀβδηρα, καθόσον ὁ χαρακτηριστικὸς τοπικὸς πηλὸς τοῦ εἰδωλίου τούτου ἀποκλείει τὴν ἔξωθεν εἰσαγωγὴν του.

Τὸ εἰδῶλιον τῶν Ἀβδηρῶν παρουσιάζει καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 4575 εἰδῶλιον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τὸ ὁποῖον ὁ G. KLEINER πραγματεύεται εἰς τὸ κεφάλαιον Alexanderzeit⁴. Ὁ αὐτὸς τύπος, γνωστὸς καὶ ἐξ εἰδωλίου τῆς Μυρίνης, εὐρισκομένον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Βοστώνης, ἦτο, φαίνεται, πολὺ συνήθης κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα⁵.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ τύπου Τανάγρας ἔχει καὶ τὸ εἰδῶλιον A9 (πίν. 4) ὁμοιάζον καταπληκτικῶς μὲ τὸ ὑπ' ἀρ. 12494 εἰδῶλιον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου⁶, ὅπως καὶ μὲ εἰδῶλιον ἐκ τῆς Λαρίσης τοῦ Ἔργου⁷. Ἡ κόρη εἶναι ἐνδεδυμένη ὑψηλὰ ἔξωσμένον χιτῶνα, ὅστις εἶναι τοῦ συρμοῦ

¹ THOMPSON, Three centuries I, σ. 130.

² G. KLEINER, Tanagrafiguren, σ. 131 καὶ THOMPSON, ἔ.δ. σ. 130.

³ WALTERS, BMC, σ. XL. G. KLEINER, ἔ.δ. σ. 207. THOMPSON, Three centuries I, 156.

⁴ G. KLEINER, ἔ.δ. πίν. 11a σ. 124.

⁵ BURR, Myrina, πίν. XXXII, ἀρ. 80, σ. 64. Τοῦ αὐτοῦ τύπου εἰδώλια βλέπε EN BRECCIA, Terracotte figurate Greche e Greco-Egizie del Museo di Alessandria, πίν. B, 1. ROTTIER-REINACH, Myrina II, πίν. XXXIII, 1—ὅπου ἔχει προστεθῆ καὶ ἡ τυπικὴ βᾶσις τῶν εἰδωλίων τῆς Τανάγρας—ΚΕΚΥΛΕ, Terrakotten II, σ. 20, 2. v-8, σ. 21, 1.

⁶ G. KLEINER, ἔ.δ. πίν. 28a, σ. 125.

⁷ J. BOEHLAU-K. SCHEFFOLD, Larisa am Hermos, III, πίν. 9, 6.

κατὰ τὴν πρόκιον ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν¹ καὶ φέρει ἑρριμμένον ἐπὶ τῶν ὤμων ἱμάτιον. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἔχουν φθαρῆ, ἀλλ' ἡ ἐργασία εἶναι λίαν ἐπιμελής, ἔχει δὲ κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur».

Εἰς τὴν ἰδίαν ομάδα ἀνήκει καὶ τὸ εἰδῶλιον A 10 (πίν. 4) τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ θεωρηθῆ ὡς παραλλαγή τοῦ «τύπου τοῦ Σοφοκλέους». Τὸ ἱμάτιον περιβάλλει στενωῶς τὸν κορμόν, ὑποδηλοῖ τὰς ἐπιφανείας τοῦ σώματος καὶ ὑπογραμμίζει τὰ περιγράμματα. Ἡ πτύχωσις εἶναι πλουσιωτάτη, ἀποτελομένη ἐκ πολυαριθμῶν πτυχῶν καὶ ἀβαθῶν πτυχῶν, βαινουσῶν λοξῶς. Τὸ εἰδῶλιον τῶν Ἀβδήρων ὁμοιάζει πρὸς εἰδῶλιον τοῦ Kertsch χρονολογούμενον εἰς τὸ γ' τέτατον τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος². Χρονολογία τοῦ ἡμετέρου εἰδωλίου β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

Εἰς τὴν ομάδα τῶν Ταναγραίων ἀνήκει καὶ ἡ κεφαλὴ A 11 (πίν. 5), ἡ ὁποία εἶναι κομποτέχνημα σπανίας λεπτότητος³, μὲ χάριν καὶ ἔκφρασιν γοητευτικὴν, ἴσως δὲ ἀρχαιότερα τῶν ὑπολοίπων, δυναμένη νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐχει κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur», ἣτις εὐρίσκεται ἐν ἀκμῇ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος καὶ ἀπαντᾷ κυρίως εἰς εἰδῶλια τῆς Τανάγρας⁴. Ἀβαθεῖς ἢ βαθεῖαι αὐλακώσεις χωρίζουν τὴν κόμμωσιν εἰς τμήματα, τὰ ὁποῖα ἀνορθοῦνται καὶ περιστρέφονται κυματοειδῶς, πλήρη ζωτικότητος. Τὴν ἰδίαν κόμμωσιν ἔχουν καὶ τινες κεφαλαὶ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος (A 20, B 14, B 29, πίν. 7), ἀλλ' ἔχει ἔχει χάσει πλέον αὕτη τὴν πλαστικότητά της καὶ ἡ ἀπόδοσις της εἶναι τελείως ξηρὰ καὶ γραμμική.

Εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἀνήκουν πολὺ πιθανῶς καὶ αἱ κεφαλαὶ A 12 - 15 (πίν. 5).

Μεγάλου ἀριθμοῦ εἰδωλίων δὲν διεσώθησαν εἰ μὴ μόνον αἱ κεφαλαί. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς εἰδῶλια ἀπλῶν γυναικῶν, ἀλλὰ ὅμως φέρουσαι διαδήματα, ταινίας καὶ ἀνθοστεφάνους εἶναι πιθανόν, ὅτι ἀνήκουν εἰς θεοτήτας. Παρὰ τὰς μικρὰς διαστάσεις ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας ἐνίοτε κεφαλῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μᾶς δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ ἀληθῶν καλλιτεχνημάτων, ἀποδιδόντων παρὰ τὸ μικρὸν τοῦ μεγέθους ἔργα τῆς μνημειώδους πλαστικῆς.

Συνήθως ἡ κόμη εἶναι βραχεῖα, χωριζομένη εἰς τὸ μέσον καὶ διηυθετημένη πλαγίως πρὸς τὰ ὀπίσω, ἔνθα ἀπολήγει εἰς ἀνάδεσμον. Ἐνίοτε προστί-

¹ G. KLEINER, ἔ.δ. σ. 125.

² G. KLEINER, ἔ.δ. πίν. 6a.

³ Ὁμοία παραδείγματα βλ. WALTERS, BMC, C. 246, πίν. XXVI. Encyclopedie TEL. II, σ. 176, B. BREITENSTEIN, Catalogue, πίν. 67, 548.

⁴ G. KLEINER, ἔ.δ. σ. 15. THOMPSON, Three centuries I, σ. 138.

θενται ταινία ἢ πλόκαμοι (A 14, B 9). Ὁ σάκκος (A 17) ἄμπυγες καὶ διαδήματα (A 14 - 16, 22, B 3, 6, 18, 22, 23), στρόφια (A 18, B 5, 7, 8), ἀνθοστέφανοι (B 9, 15) ἢ στέφανοι μετὰ ταινιῶν (B 10, 12, 26, 27), ἐνώτια καὶ περιδέραια (A 11, 14, B 4, 6, 11 κλπ.) συμπληρώνουν τὴν γυναικείαν κομψότητα¹. Ἐνίοτε τὸ ἱμάτιον καλύπτει μέρος τῆς κεφαλῆς (A 18 - 19, 41 - 43, B 4) καὶ προσδίδει εἰς αὐτὴν χάριν «ταναγραίας»².

Ἐκτὸς τῆς ἀναφερομένης ἀνωτέρω κομμώσεως «Melonenfrisur» ἕτερον εἶδος κομμώσεως, γνωστῆς ἐκ τῶν γυναικῶν τῆς Βοιωτίας, εἶναι τὸ «λαμπάδιον», τὸ ὁποῖον φέρει ἡ κεφαλὴ B 5 (πίν. 6). Τὸ φωτεινὸν πρόσωπον μετὰ τὸ ὑπέροχον μειδιάμα καὶ τὴν ἔξοχον ἔκφρασιν εἶναι τόσον ὠραῖον, ὥστε δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰς καλυτέρας δημιουργίας τῆς Τανάγρας.

Διάφορον τύπον κομμώσεως μετὰ ἀνάγλυφον πλόκαμον εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας (tresse médiane), ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐγχάρακτοι γραμμαὶ σήματος ἰθθαυακάνθου, παρουσιάζουν αἱ κεφαλαὶ A 24, B 32 - 36 (πίν. 9) καὶ B 50, αἵτινες πιστεύω, ὅτι εἶναι αἱ τελευταῖαι τῆς σειρᾶς, χρονολογούμεναι πιθανῶς εἰς τοὺς μετὰ τὸ 100 π.Χ. χρόνους. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κομμώσεως ἀπαντᾷται εἰς τινὰ εἰδώλια τῆς Μυρίνης, σχετικῶς ὀψίμου ἐποχῆς³.

Αἱ κεφαλαὶ B 3 - B 14 καὶ B 16 - B 30, ἀνευρεθεῖσαι ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐπιμέτρου τῆς μελέτης, πιστεύω, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ β' ἡμῖς τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Μεταξὺ τῶν κεφαλῶν ὑπάρχει μία, γυναικὸς αἰθίοπος, προερχομένη ἴσως ἐκ πλαστικοῦ ἀγγείου (B 12 πίν. 31). Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς γυναικὸς μαύρης φυλῆς δηλοῦνται σαφῶς, ἡ ἐντύπωσις δὲ ἐπιτείνεται ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως ἄμαυροῦ γανώματος⁴.

Αἱ κεφαλαὶ ἔχουν συνήθως ὑψηλὸν λαμόν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου δηλοῦνται ἀναδιπλώσεις τῆς ἐπιδερμίδος (A 12, 13, 16, B 3, 5 - 9, 13 κλπ.), συνήθεις καὶ εἰς τὰ εἰδώλια τῆς Τανάγρας. Ὁ ὀρθμὸς τοῦ τεθλασμένου ἄξονος τῶν ἀπολεσθέντων σωματίων κορυφοῦται εἰς αὐτὰς δι' ἀποτόμου κάμψεως, σχηματιζομένης οὕτω γωνίας μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ λαμοῦ.

Τὰ εἰδώλια τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν (A 25 καὶ B 37 - 49), ἀνευρεθέντα

¹ Περὶ τῶν εἰδῶν τῆς γυναικείας κομμώσεως καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς βλ. ETHEL B. ABRAHAMS, *Greek Dress*, σ. 112 εἰκ. 45 e, f, ἐνθα ἀπεικονίσαι κεφαλῶν μετὰ ἄμπυγα.

² LAUMONIER, *Délos* σ. 184 πίν. 63, ἀρ. 624.

³ POTIER - REINACH, *Myrina I*, πίν. XLII, ἀρ. 1, 5, πίν. XLIII, ἀρ. 1, 3. BURR, *Myrina*, πίν. X, 24. G. KLEINER, *Tanagrafiguren*, πίν. 49 c, σ. 255. B. BAUDAT, *Terres cuites de l'École Française d'Athènes*, BCH 1953, πίν. II, 2 z.

⁴ Περὶ τοῦ αἰθίοπος εἰς τὴν τέχνην τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων βλ. GRACE HADLEY BEARDSLEY, *The negro in Greek and Roman Civilization*, σ. 77 κ.ε. καὶ BIBBER, *The sculpture*, σ. 96.

άπαντα, πλὴν τοῦ Α 25, ἐντὸς τῶν ἐλληνιστικῶν κατοικιῶν, τῶν περιγραφομένων ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς μελέτης, ἀνήκουν εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀπόδειξιν ὑπάρξεως τοπικοῦ ἐργαστηρίου κοροπλαστικῆς ἐν Ἀβδήροις ἔχει τὸ ἀκέφαλον εἰδῶλιον γυναικὸς Β 37 (πίν. 10), καθόσον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ ἀνευρέθη καὶ ἡ μήτρα Β 38 (πίν. 10), ἔξ ἧς κατεσκευάσθη. Ἡ ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ἀπόδοσις τῆς κεκαμμένης ἐπὶ τοῦ στήθους δεξιᾶς δὲν εἶναι ἐπιτυχής. Τὸ εἰδῶλιον εἶναι ἐνδεδυμένον ποδήρη χονδρὸν χιτῶνα, σχηματίζοντα κάτω τῶν γονάτων βαθεῖας καθέτους πτυχῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχοντες ἀβαθεῖς, καὶ λεπτὸν ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὸ σῶμα μέχρι τῶν γονάτων καὶ σχηματίζει δέσμας λοξῶν πτυχῶν, λίαν ἐπιτυχοῦς ἀποδόσεως. Τὸ ἱμάτιον εἰς τινὰ σημεῖα ἔχει διαφάνειαν, ἥτις ἐπιτρέπει νὰ διαγραφῶνται κάτωθεν αὐτοῦ αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος¹.

Ἡ διαφάνεια αὕτη εἶναι πλέον αἰσθητὴ ἐπὶ τῆς μήτρας. Ὅπως ἡ φυγόκεντρος δύναμις οὕτω καὶ τὰ διαφανῆ ἐνδύματα εἶναι τὰ δύο κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἐλληνιστικῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3^{ου} καὶ φθάνουν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Οἱ καλλιτέχνη ἐχον ἐπηρρασθῆ πιθανῶς ἀπὸ τοὺς χιτῶνας τῆς Κῶ ἢ ἀποδίδουν τὰς διαφανεῖς βύσσους².

Τὸ ἀνετον ἀριστερὸν σκέλος τοῦ εἰδῶλιου κάμπτεται ἑλαφρῶς πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἡ ὄλη μορφή παρουσιάζει ἑλαφρὰν στροφὴν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ὑψοῦται ἐπὶ συμφυοῦς στενῆς βάσεως, ὁμοιοζούσης πρὸς τὰς τυπικὰς βάσεις τῆς Τανάγρας. Ἡ τεχνικὴ αὕτη τῆς ἀποτυπώσεως τῆς βάσεως ἐπὶ τῆς μήτρας εἶναι ἡ ἀρχαιότερα³. Ἐν τούτοις τὸ εἰδῶλιον ἀνήκει εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Ὅπως πολλὰ ἔργα κοροπλαστικῆς, οὕτω καὶ αὐτὸ ἔχει ἐπηρρασθῆ ἐκ τῶν ἔργων τῆς μνημειώδους πλαστικῆς καὶ παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὸ ἄγαλμα τῆς Κλεοπάτρας τῆς Δίλου, χρονολογούμενον ὀλίγον μετὰ τὸ ἔτος 138 π.Χ., ὅπως καὶ μὲ ἀγάλματα τῆς Μούσης Κλειοῦς, ὀψίμων ἐλληνιστικῶν χρόνων⁴.

¹ Περὶ τοῦ διαφανοῦς ἐνδύματος εἰς τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν κοροπλαστικὴν βλ. G. KLEINER, Tanagrafiguren, σ. 89 καὶ 176 κ.έ. THOMPSON, Dancer, σ. 375 κ.έ. CHARBONNEAUX, Terres cuites, σ. 18. A. LAWRENCE, Later Greek Sculpture, σ. 29, πίν. 48c καὶ 50. M. SCHÉDE, Die Ruinen von Priene, σ. 39 εἰκ. 47. HORN, Gewandstatuen, πίν. 26, 1 καὶ 28, 1.3. G. RICHTER, The sculpture and sculptors of the Greeks, σ. 448 εἰκ. 337 καὶ σ. 107 κ.έ. BIEBER, Griechische Kleidung, πίν. XXXIII, 1.2. Τὰ διαφανῆ ἐνδύματα ἀποδίδονται εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ρόδου· περὶ αὐτοῦ βλ. GUY DICKINS, Hellenistic sculpture, σ. 44, 46.

² BIEBER, The Sculpture, σ. 129. HORN, Gewandstatuen, σ. 63.

³ THOMPSON, Three centuries I, σ. 123, 129.

⁴ BIEBER, The sculpture, σ. 131 εἰκ. 511, σ. 128 εἰκ. 499, 500 καὶ G. KLEINER, Tanagrafiguren, σ. 219. L. ALSCHER, Griechische Plastik, III, 115 καὶ σημ. 15.

Τὸ εἰδῶλιον Β39 (πίν. 11) εἶναι τὸ καλύτερον διατηρούμενον τῆς σειρᾶς αὐτῆς καὶ τὸ ὠραιότερον, διεσώθη δὲ σχεδὸν ὀλόκληρον. Τὸ ἱμάτιον εἶναι προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ περιτυλίσσει τὸν κορμὸν ἀπὸ τῆς βίας τοῦ λαμοῦ μέχρι τῶν γονάτων, ἀποτελεῖ ἐνότητά μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος καὶ θέτει τοὺς τόνους, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἀνάγκη. Εἶναι λεπτὸν καὶ ἔχει διαφάνειαν, ἢ ὅποια ἐπιτρέπει νὰ διακρίνονται κάτωθεν αὐτοῦ αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος. Ἡ πτύχωσις δημιουργεῖ φωτοσκιάσεις, ἔχει δὲ πλαστικότητα καὶ ρευστότητα. Ἡ μάζα τοῦ ἐνδύματος, ἢ ὅποια καταπίπτει ἐκ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, σχηματίζει τεθλασμένην γραμμὴν καὶ πλουσίαν πτύχωσιν, ἣτις ἀπεδόθη μετὰ πνεῦμα νατουραλισμοῦ¹.

Τὸ πρόσωπον εἶναι ὠραῖον καὶ ἔχει χαρακτηριστικὰ τὰ ὅποια ἀπεδόθησαν μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν. Ἡ καλύπτρα τῆς κεφαλῆς ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ τμήματος ὑφάσματος, ἐσφιγμένου ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου, ἀναδιπλούμενα, πίπτουν δύο ἄκρα αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς καλύπτρας ὑπάρχουν δύο ἀνοίγματα, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον διὰ νὰ βλέπουν αἱ γυναῖκες, ὁσάκις αὕτη κατεβιβάζετο ἐπὶ τοῦ προσώπου. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καλύπτρας, τὸ ὅποιον εἶναι γνωστὸν ἀπὸ σειρὰν εἰδῶλιων², ἔφερον αἱ γυναῖκες τῆς Βοιωτίας, λεπτομερῆ δὲ περιγραφὴν αὐτῆς μᾶς δίδει ὁ ταξιδιώτης τῶν μέσων περίου τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ΗΡΑΚΛΕΙΑΝΗΣ³. Τὸ χαλκὸν ἀγαλμάτιον χορευτρίας τῆς ἰδιωτικῆς συλλογῆς W. C. Baker (Νέας Υόρκης), δεικνύει κατὰ τὴν τρόπον ἐκάλυπτεν ἢ καλύπτρα αὕτη, ὡς προσωπεῖον, τὸ πρόσωπον τῶν γυναικῶν, ὁσάκις κατεβιβάζετο⁴.

Τὸ εἰδῶλιον τῶν Ἀβδήρων ὁμοιάζει πρὸς εἰδῶλιον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἐκ τῆς Τανάγρας, χρονολογούμενον εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς εἰδῶλιον ἐκ τῆς Μυρίνης, τὸ ὅποιον ἀποδίδεται εἰς τὸ τέλος τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος⁵. Τὸ σῶμα εἶναι ὑψηλόν, ἐπίμηκες, μετὰ στε-

¹ Ἡ πτύχωσις τοῦ τμήματος τούτου τοῦ ἱματίου εἶναι ἐπινοήσις τῶν κοροπλάθων τοῦ 3ου π.Χ. αἰ. Βλέπε σχετικῶς THOMPSON, *Three centuries I*, σ. 129.

² ROTPIER - REINACH, *Myrina*, πίν. XL, 4, σ. 443. G. KLEINER, *Tanagrafiguren*, πίν. 5a, 42b, 43a, 51c. BURR, *Myrina*, ἀρ. 62, 92, 107. P. PERDRIZET, *Les terres cuites grecques d'Égypte de la Collection Fouquet*, πίν. XIII.

³ MÜLLER, *FIG. II*, 259, 17: *Τὸ τῶν ἱματίων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς περὶ προσωπίδιον δοκεῖν πᾶν τὸ πρόσωπον κατελήφθαι· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ διαφαίνονται μόνον, τὰ δὲ λοιπὰ μέρος τοῦ προσώπου πάντα κατέχεται τοῖς ἱματίοις.* Βλέπε ἐπίσης καὶ WALTERS, *BMC* σ. XL.

⁴ THOMPSON, *Dancer*, σ. 382-383 εἰκ. 14. G. RICHTER, *Three critical periods in Greek Sculpture*, εἰκ. 39.

⁵ WALTERS, *BMC*, C. 255, πίν. XXVIII. HORN, *Gewandstatuen* πίν. 14, 3. BURR, *Myrina* πίν. XXXV, ἀρ. 93 καὶ σ. 68, 69. G. RICHTER, *The Metropolitan Museum of Art*, πίν. 108e.

νοὺς καὶ χαμηλοὺς ὄμους¹. Ὁ ἄξων τοῦ κορμοῦ εἶναι γραμμὴ τεθλασμένη. Ἡ μορφή εἶναι ἀνήσυχος καὶ κατέχεται ὀλόκληρος ἀπὸ φυγόκεντρον δύναμιν ἢ ὅποια τὴν περιστρέφει περὶ τὸν ἄξονά της. Δημιουργοῦνται οὕτω μικροὶ ἄξονες κινήσεως πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Ἡ στάσις εἶναι τετραγαμμένη, αἱ κινήσεις ἀπότομοι, ὁ δὲ κορμὸς δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, ἀλλὰ τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ αὐτοῦ προβάλλεται.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα δεκνύουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὑστάτης ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, τῆς ὁποίας λίαν ἐνδιαφέρων ἀντιπρόσωπος εἶναι τὸ ὠραῖον εἰδωλίον τῶν Ἀβδήρων. Ἡ διαφάνεια τοῦ ἱματίου, ἡ ἐπιμήκης κατασκευὴ τοῦ σώματος, ἡ φυγόκεντρος δύναμις καὶ ἡ στάσις, ἐπιτρέπουν τὴν χρονολόγησίν του εἰς τὸ β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἐξ εἰδωλίων ὁμοίου τύπου προέρχονται αἱ κεφαλαὶ B 40, 41 (πίν. 11, 12) αἵτινες φέρουν τὴν ἰδίαν καλύπτραν. Ὅμοίαν καλύπτραν φέρει καὶ ἡ κεφαλὴ B 42 (πίν. 11), ἐπ' αὐτῆς δὲ φέρεται τὸ ἱμάτιον. Καθ' ὅμοιον τρόπον καλύπτονται καὶ αἱ κεφαλαὶ B 43, 44 (πίν. 12), αἵτινες ἐξήχθησαν ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας, παρομοία δὲ εἶναι καὶ ἡ καλύπτρα τοῦ εἰδωλίου B 45 (πίν. 11). Εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου, τῶν δύο πρώτων, ὑπάρχει ἀνάγλυφον κυκλικὸν διακοσμητικὸν δικαίον². Αἱ δύο αὗται κεφαλαὶ εἶναι ἐκ τῶν τελευταίων τῆς σειρᾶς καὶ πιστεύω, ὅτι ἀνήκουν εἰς τοὺς περὶ τὸ 100 π.Χ. χρόνους.

Ἡ παραγωγή τῶν μικρῶν εἰδωλίων, τὰ ὅποια ἦσαν τοῦ συρμοῦ κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος—βλ. ἀνωτέρω σ. 18—συνεχίσθη καὶ κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀκεφάλου, συμπαγοῦς εἰδωλίου B 46 (πίν. 10). Τοῦτο παριστᾷ γυναῖκα ἐνδεδυμένην χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον σχηματίζει δακτύλιον περὶ τὴν ὀσφύν, ἀναδιπλούμενον δὲ κατέρχεται μέχρι τοῦ δεξιοῦ μηροῦ, ἐνῶ ἐν ἄκρον αὐτοῦ πίπτει κατὰ μῆκος τοῦ ἀριστεροῦ ποδός. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν λεπτὴν ἀνεπαίσθητον πύχωσην τοῦ χιτῶνος, τὸ ἱμάτιον σχηματίζει βαθεῖας πτυχίς, αἵτινες κατέρχονται κατὰ μῆκος τοῦ ἀριστεροῦ ποδός ὡς ραβδώσεις κίνου καὶ δημιουργοῦν φωτοσκιάσεις. Ἡ συγκρατημένη κίνησις τοῦ ἀνέτου δεξιοῦ ποδός πρὸς τὰ πλάγια σχηματίζει πλῆθος μικρῶν, λοξῶν πτυχῶν, αἵτινες παρακολουθοῦν τὸ περιγύραμμα αὐτοῦ καὶ ἀποδίδονται ἐπιτυχῶς.

Ἡ στάσις καὶ ἡ αὐστηρὰ κάθετος πύχωσην τοῦ εἰδωλίου τῶν Ἀβδήρων δεκνύουν πρότυπον ἀρχαιότερον. Ἀλλ' ὅμως αἱ ραδιναὶ ἀναλογίαι τούτου καὶ ὁ ἐπιμήκης καὶ στενὸς κορμὸς, ὑποβάλλουν ὡς χρονολογίαν τὸ β' ἥμισυ τοῦ

¹ Τὰ ἐπιμήκη σώματα τῶν εἰδωλίων εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς ὀψίμου ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Βλέπε σχετικῶς THOMPSON, Three centuries I, σ. 135.

² Ὅμοίαν καλύπτραν φέρουν δύο εἰδώλια ἐκ τῆς Μυρίνης, χρονολογούμενα εἰς τὸν 2ον ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1ου π.Χ. αἰ. βλ. B. BAUDAT, BCH 1953, πίν. XI, 26. BURK, Myrina, σ. 71, πίν. XXXVIII, ἀφ. 100.

2ου π.Χ. αιώνος. Εἰς τοὺς ὀψίμους ἑλληνιστικοὺς χρόνους μᾶς ὀδηγεῖ καὶ τὸ γράμμα Υ, χαραγμένον ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ ειδωλίου.

ΕΙΔΩΛΙΑ ΕΡΩΤΩΝ

Ἄπο μὲτα τῶν ειδωλίων Α8 καὶ Α9 ἀνευρέθησαν τὰ ειδώλια πέντε ἐρώτων Α26 - 30 (πίν. 13), ὡς καὶ δύο μικρὰ τμήματα ἐκ τῶν νότων ἔκτου.

Οἱ ἐρωτιδεῖς παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφήν μικρῶν εὐτραφῶν, ζωηρῶν καὶ εὐκινήτων παιδῶν, ἔχουν δὲ μικρὰς ἀπεστρογγυλωμένας πτέρυγας. Εἶναι γυμνοὶ ἢ φέρουν περὶ τὴν ὄσφιν περιεστραμμένον τμήμα ὑφάσματος, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου καταπίπτουν κατὰ μῆκος τοῦ ἄριστεροῦ ποδός. Κρατοῦν ὄργανα ἢ ἀπλώνουν τὰς χεῖράς των, προβάλλουν τοὺς πόδας των, τρέχουν ἢ πετοῦν μὲ ζωηρὰς κινήσεις.

Ἄπαντα τὰ ειδώλια φέρουν ἐπὶ τῆς ῥάχews ὀπὴν πρὸς ἀνάρτησιν, διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου ἐδημιουργεῖτο ἡ ἐντύπωσις τῆς πτήσεως¹. Μὲ νατουραλιστικὴν ἀντίληψιν ἀπεδόθησαν τὰ στρογγύλα παιδικὰ πρόσωπα, οἱ βραχεῖς καὶ εὐτραφεῖς πόδες, τὸ διωγκόμενον ὑπογάστριον μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν τῆς τρυφεράς ἐπιδερμίδος, οἱ παιδικοὶ γλουτοὶ καὶ βραχίονες.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἔρωτος - παιδός, δημιουργήμα τῆς πρώιμου ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, εἶναι γνωστός ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ εὐρήματα ἐκ Τανάγρας, ὡς καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ καμαροσκεποῦς τάφου τῆς Ἐρετρίας². Ὁ νέος τύπος τοῦ ἔρωτος, ὅστις ἀντικατέστησεν τὸν κλασσικὸν τύπον ἐφήβου, ἐδημιουργήθη, φαίνεται, περὶ τὸ ἔτος 300 π.Χ., ἐν συνεχείᾳ δὲ ἔγινε κοινὸς περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος³. Μεταγενεστέρως συνυπάρχουν εἰς τὴν Μύριναν, ἐντὸς τοῦ ἰδίου τάφου, ἀμφότεροι οἱ τύποι τοῦ ἔρωτος, ἐφήβου καὶ παιδός⁴.

Ὁ ἐρωτιδεὺς Α27 παῖζει πανδουρίδα, τὴν ὁποίαν ἔχει στηρίξει ἐπὶ τοῦ στήθους⁵. Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ειδωλίου Α28 ἰχνῶν

¹ G. KLEINER, Tanagrafiguren, σ. 174 CHARBONNEAUX, Terres cuites, σ. 19.

² POTTIER - REINACH, Myrina II, πίν. XXXII, 4. 5. CHARBONNEAUX, Terres cuites, πίν. 52, εἰκ. 56. LEON HEUZEY, Les figurines de terre cuite du Musée du Louvre, πίν. 39 bis, ἀρ. 2, 4. WUILLEUMIER, Tarente, πίν. XXXVI, σ. 414 κ.ε. WINTER, Typen II, σ. 323, ἀρ. 1-3, 6-9 καὶ σ. 333, ἀρ. 4. BIBBER, The sculpture, εἰκ. 612. G. KLEINER, Tanagrafiguren, πίν. 39a. A. W. LAWRENCE, Later Greek Sculpture, σ. 9, πίν. I. J. SCHNEIDER - LENGYEL, Griechische Tonfiguren aus Tanagra, πίν. IV, V. Encyclopédie TEL. II, σ. 180, 181.

³ G. KLEINER, ἔ.ἀ. σ. 173, 174. Διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ νέου τύπου καὶ τὴν ἐξέλιξίν του βλ. G. KLEINER, σ. 19 καὶ 172 κ.ε.

⁴ G. KLEINER, ἔ.ἀ. σ. 243, 244.

⁵ Ἡ πανδουρίς, τρίχορδον ὄργανον, ὁμοιάζον κατὰ τὸ σῆμα πρὸς μανδολῖνον, φέρεται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν ταναγραίων βλ. Encyclopédie TEL. II, σ. 180, 181 B, C. Το

καὶ τῆς θέσεως τῶν χειρῶν φαίνεται ὅτι καὶ οὗτος ἔπαιξε τὸ αὐτὸ ὄργανον. Τὰ εἰδώλια ἀνήκουν εἰς τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

Τὰ εἰδώλια ἔρωτιδέων Β51 - Β57 (πίν. 12, 14) ἀνευρέθησαν ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἑξαταξομένης ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς παρούσης μελέτης, τὴν ὁποίαν τὰ εὐρήματα χρονολογοῦν μεταξὺ 250 καὶ 100 π.Χ. περίπου. Ἡ κεφαλὴ Β51 καὶ τὸ μικρογραφικὸν εἶδωλιον Β52 ἀνήκουν εἰς ὁμοίου τύπου ἔρωτιδεῖς, χρονολογούμενους εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3ου ἢ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα.

Νεώτερον χρονικῶς — β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος — εἶναι τὸ ἀνάγλυφον ἔρωτιδέως Β54 (πίν. 3), ἔξηπλωμένου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλου ἀνθους, ἐκ τοῦ ὁποίου διεσώθη μόνον ἐν πέταλον. Ὁ ἔρωτιδεὺς φέρει τὴν δεξιάν του ἀνω τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν ὑπάρχει φαρέτρα ἢ ἀγγεῖον.

Τὸ θέμα τοῦτο, γνωστὸν ἐκ τινῶν παραδειγμάτων¹, εἶναι πιθανῶς δημιουργία τῆς μέσης ἑλληνιστικῆς τέχνης, ἐξ ὁμοίας δὲ παραστάσεως προέχονται πέταλα ἀνθῶν, ἀνευρεθέντα εἰς τὴν Δῆλον².

Τὰ ὅμοια εἰδώλια Β55, 56 (πίν. 14), ἑξαχθέντα ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας, ἀνήκουν ὁμοίως εἰς ἔρωτιδεῖς, ὡς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνῃ τις αἱ συμμετρικαὶ ἐπὶ τῆς ὁμοπλάτης ἀποφύσεις τῶν περυγῶν, αἵτινες ἀπεκρούσθησαν. Διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῶν χειρὸς κρατοῦν οἱ ἔρωτιδεῖς τὸ ὄργανον ζῶου, τὸ ὁποῖον πλησιάζουν πρὸς τὸ στόμα των. Τὸ θέμα εἶναι πρωτότυπον καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνευρῶν παρόμοιον παραδειγμα, ὁποσοῦν ὅμως παρουσιάζει συγγένειαν πρὸς τὰ συμπλήρωμα ἔρωτιδέων ἢ παιδῶν μετὰ πτηνῶν ἢ ζῴων, γνωστῶν ἐκ τῆς Μυρίνης³. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τῶν δύο ἔρωτιδέων εἶναι δυσδιάκριτα, ἡ κόμη πρόχειρος, ἀποδιδομένη κατὰ τρόπον συμβατικὸν καὶ ἡ ἐργασία ἀμελεστάτη. Χρονολογία β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παράστασις ἀναγλύφου, πιθανῶς ἔρωτος, ἡ ἀποτυπωμένη ἐπὶ τῆς μήτρας Β57 (πίν. 12). Τὸ σῶμα τούτου εἰκονίζεται κατὰ τὰ 3/4, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες ἐν πλαγίᾳ κατατομῇ πρὸς τὰ δεξιά. Διὰ τοῦ προβαλλομένου ἀριστεροῦ ποδὸς μόλις ἐφάπτεται τοῦ ἐδάφους, ἐνῶ ὁ δεξιὸς ποὺς αἰωρεῖται ὀπισθεν⁴. Μεταξὺ τῶν χειρῶν του ἔχει δυσδιάκριτον ἀντικείμενον, ἐπὶ τοῦ στήθους δισκίον καὶ ἀνὰ ἐν ψέλιον εἰς τὸν ἀριστερὸν

αὐτὸ ὄργανον παίζει καὶ εἶδωλιον ἔρωτιδέως ἐκ Κύμης βλ. WINTER, *Tyren II*, σ. 333, ἀφ. 4.

¹ SIENKING, *Loeb II*, πίν. 103, 2 καὶ σ. 42 (ἐκ Θράκης). ΚΕΚΥΛῆ, *Terrakotten II*, πίν. XLIX, 3.

² LAUMONIER, *Délos*, σ. 271, πίν. 96, ἀφ. 1280-1282.

³ ROTTIER-REINACH, *Myrina II*, πίν. XVII καὶ BIEBER, *The sculpture*, εἰκ. 543.

⁴ Ἡ χρησιμοποίησις τῶν λέξεων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κατὰ τὴν περιγραφὴν γίνεται πάντοτε ἐπὶ τοῦ θετικοῦ ἔκμαγείου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς μήτρας.

πόδα και την ἀριστεράν χεῖρα. Μεταξὺ τῶν ποδῶν εἰκονίζεται τμήμα ἐνδύματος, ὅπισθεν δὲ αὐτῶν, εἰς τὸ βάθος, δελφίς.

Ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ ἄνεσις, μὲ τὴν ὁποίαν κινεῖται ἡ εὐκίνητος αὐτὴ μορφή, ἣτις, μόλις ἐφαπτομένη διὰ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, φαίνεται ὡς νὰ χορεύῃ ἢ νὰ πετᾷ. Ἡ κατὰ τὰ 3/4 ἀπεικόνισις τοῦ σώματος καὶ ἡ θέσις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἐνθυμίζουν κάπως τὴν χορευτρίαν τοῦ νεοαττικῆ ἀναγλύφου τοῦ Βερολίνου Κ. 184. Τὸ σῶμα ἔχει πλαστικότητα καὶ ἡ ἀπόδοσις του εἶναι λίαν ἐπιμελής, ἀλλ' αἱ ἐξαιρετικῶς τονισμένοι καμπυλότητες τοῦ στήθους καὶ τῶν μηρῶν προσδίδουν εἰς αὐτὸ θηλυκότητα. Ὅπως δῆποτε ὅμως τὸ ἀνδρικὸν μόριον εἶναι εὐδιάκριτον. Λόγῳ φθορᾶς τῆς μήτρας δὲν εἶναι ἀπολύτως εὐδιάκριτοι αἱ πτέρυγες.

Τὸ εἰδώλιον γυμνοῦ νέου Α31 (πίν. 14) ἀνευρέθη ὁμοῦ μετὰ τοῦ εἰδωλίου Α10, τῶν κεφαλῶν Α12 καὶ 14, τῆς προτομῆς Α32 καὶ τῶν εἰδωλίων Α35 - Α37 ἐντὸς δοκιμαστικῆς τάφρου πρὸ ἀναγλύφου τῆς Κυβέλης¹, ὁμοῦ μετὰ ἀγγεῖα ῥυθμοῦ «δυτικῶν προπόδων» («west slope ware»)². Πιστεύω, ὅτι ὅλα εἶναι σύγχρονα καὶ ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ τύπος αὐτοῦ φαίνεται λίαν ἐνδιαφέρων, δυστυχῶς ὅμως ἡ κατάστασις εἰς ἣν διατηρήθη ἀποκλείει τὴν ἀσφαλῆ ταύτισίν του, καθόσον δλόκληρον τὸ πρόσθιον μέρος, ἀπὸ τοῦ στήθους μέχρι τῶν ποδῶν, ἔχει ἀπολεπισθῆ. Ἡ γυμνότης τοῦ σώματος καὶ ἡ ὀρμητικὴ προβολὴ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἐνθυμίζει τὰ εἰδώλια ἐρώτων τῆς Μυρῆνης, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ πλήρεις θηλυκότητος τονισμένοι καμπυλότητες δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸν μετὰ τὸ εἰδώλιον τῶν Ἀβδήρων³. Ἐξ ἄλλου ἐπὶ τῶν ὁμων τοῦ εἰδωλίου δὲν ὑπάρχουν ἴχνη πτερυγῶν, τὰ δὲ νῶτά του καλύπτονται ὑπὸ ἐνδύματος—χλαμύδος ἢ δορᾶς—τὸ ὁποῖον κατέρχεται ἀπὸ τῶν ὁμων μέχρι τῶν ποδῶν καὶ ἀκολουθεῖ τὴν κίνησιν τοῦ δεξιοῦ ποδὸς πρὸς τὰ ἔμπροσ. Τμήμα τοῦ ἐνδύματος φαίνεται, ὅτι περιέβαλε καὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα.

Ὁ λατρευτικὸς χῶρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν τὸ ἀνάγλυφον καὶ τὰ εἰδώλια τῆς Κυβέλης καὶ ἡ προτομὴ τῆς Ἀφροδίτης καθιστοῦν πιθανῶς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ ἀκέφαλον εἰδώλιον τοῦ γυμνοῦ νέου θὰ πρέπη νὰ εἰκο-

¹ ΠΑΕ 1955, σ. 162, πίν. 52, δ.

² ΠΑΕ 1955, πίν. 54, γ (μέσον ἄνω σειρᾶς καὶ κάτω). Σκόφος μετὰ ὁμοίαν διακόσμησιν ἀνευρέθη εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Πέργαμον, *Altertümer von Pergamon* IX, πίν. 59, C, 1. Ὅμοιαν διακόσμησιν μετὰ φύλλα κισσοῦ καὶ βλαστοῦς βλ. HOMER A. THOMPSON, *Three centuries of hellenistic pottery*, σ 355, B4 εἰκ. 15 ἐν *Hesperia* III, 1934.

³ BURR, Myrina, πίν. XVIII, 44, XVI, 45, XVII, 42 καὶ *Encyclopédie TEL*, II, σ. 224 καὶ 228, A-C.

νίξη θεόν, ἴσως τὸν Διόνυσον, ὡς ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσῃ τις τὸ εἶδος τῶν ὑψηλῶν ὑποδημάτων του¹.

ΠΡΟΤΟΜΑΙ - ΕΙΔΩΛΙΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΘΕΟΤΗΤΩΝ

1. **Ἀφροδίτη.** Ἡ προτομή τῆς Ἀφροδίτης A 32 (πίν. 15) συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν ὀραιοτέρων καὶ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων προϊόντων τοῦ ἐργαστηρίου. Εἶναι ἐνδεδυμένη ἀχειρίδωτον χιτῶνα, ὅστις ἔχει ὀλισθήσει μέχρι τοῦ μέσου περιῖπου τῶν βραχιόνων καὶ οὕτως ἐγυμνώθη ὀλόκληρον τὸ στήθος. Διὰ μικρῶν ἀκανόνιστων πτυχῶν δηλοῦται ἡ συσσώρευσις τοῦ λεπτοῦ χιτῶνος κάτω τῶν μαστῶν, ἀντίθεσιν δὲ πρὸς αὐτὰς προκαλοῦν αἱ μεγάλαι πτυχαὶ τοῦ ἱματίου, αἵτινες συγκλίνουν εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα τοῦτο συγκρατεῖται διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρός. Αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ ἡ θέσις τῶν δακτύλων ἔχουν χάριν καὶ λεπτότητα.

Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου ἴσταιτι γονυπετῆς κατενώπιον ἐρωτιδεύς, φέρον μικρὰς πτέρυγας καὶ τεινῶν τὴν δεξιὰν πρὸς τὸ οὖς τῆς θεᾶς. Παρὰ τὰς πολὺ μικρὰς διαστάσεις αὐτοῦ εἶναι καταφανῆς ἡ φροντίς τοῦ κοροπλάθου διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ εὐτραφοῦ παιδικοῦ κορμοῦ.

Ἡ ὠραία κεφαλὴ ἔχει βραχεῖαν κυματοειδῆ κόμην μὲ χωρίστραν εἰς τὸ μέσον, κοσμουμένην διὰ διαδήματος, φέροντος ὁμοιώματα δύο καρπῶν ἢ ἀνθέων. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ προσώπου, τῶν χειρῶν καὶ ἰδίως τοῦ γυμνοῦ στήθους δεικνύει ἀνεπτυγμένην πλαστικὴν αἴσθησιν.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν κοροπλαστικὴν καὶ ἀπαντᾶται ἤδη εἰς προτομάς ἀρχαιοτέρας², ἀλλ' ὅμως ἡ γυμνότης τοῦ στήθους καὶ ἡ θέσις τῶν χειρῶν παρουσιάζουν ἐδῶ πρωτοτυπίαν. Χρονολογία β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

Τὸν αὐτὸν τύπον Ἀφροδίτης μὲ στενὴν θεματικὴν συγγένειαν παρουσιάζει καὶ ἡ ἀνάγλυφος προτομὴ B 58 (πίν. 15), ἥτις ἔχει ἀποτυπωθῆ ἐπὶ κυρ-

¹ Ὑψηλὰ ὑποδήματα φέρει χαλκοῦν ἀγαλμάτιον γυμνοῦ Διονύσου τοῦ Λούβρου βλ. CHARBONNEAUX, La sculpture I, πίν. 19 καὶ ἕτερον τῆς WALTERS Art Gallery βλ. BIEBER, The Sculpture, εἰκ. 572. Διὰ μίαν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ εἰδῶλιον τῶν Ἀβδηρῶν εἰκονίζει τὸν Ἄττιν βλ. ΠΑΕ 1955, σ. 162 καὶ σημ. 2. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρω ὁμοιον τύπον τούτου. Περὶ τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου τοῦ Ἄττιος βλ. CUMONT, ἐν λ. *Attis*, RE² IV στ. 2247 κ.έ. W. H. ROSCHER, Lexikon der Griechischen und Römischen Mythologie ἐν λ. *Attis*, στήλη 715 κ.έ. καὶ 725 κ.έ.

² WUILLEUMIER, Tarente, πίν. XLII, σ. 434 καὶ πίν. XLII, 2, MOLLARD-BESQUES, Catalogue C. 555, πίν. XCVIII, σ. 153. ROBINSON, Olynthus XIV, ἀρ. 20, πίν. 14, ἀρ. 21, πίν. 15 καὶ Olynthus VII, πίν. 30, ἀρ. 248. HIGGINS, Catalogue I, ἀρ. 1228, 1229, πίν. 169. WINTER, Typen I, 131, 1. A. LEVI, Terracotte di Napoli 24, εἰκ. 36. BREITENSTEIN, Catalogue, πίν. 87 ἀρ. 721.

τῆς ἐπιφανείας πιθανῶς μεγάλου πλαστικοῦ ἀγγείου, ὡς ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνῃ τις τὰ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ἕχνη τροχηλάτου ἔργασίας. Εἰς αὐτὴν ἀντὶ ἐνὸς γονυπετοῦς ἐρωτιδέως ὑπάρχουν δύο ὄρθιοι, ἐστραμμένοι πρὸς τὴν θεὰν καὶ προβάλλοντες τὸν ἓνα πόδα. Ἡ ὄρθια κεφαλή ἔχει ὑψηλὸν μέτωπον, βραχεῖαν κόμην μὲ χωρίστραν εἰς τὸ μέσον, φέρει ἐνώτια καὶ ὑψηλὸν διάδημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουν ἐπικολληθῆ, μετὰ τὴν ἐξαγωγήν ἐκ τῆς μήτρας, δύο ἡμισφαιρικά ὁμοιώματα καρπῶν.

¹ Ἐντὸς τῆς ἰδίας ἑλληνιστικῆς οἰκοδομῆς— βλ. ἐπίμετρον— ὁμοῦ μετὰ τῆς προτομῆς Β58, ἀνευρέθη καὶ ἡ μήτρα Β59 (πίν. 15), ἡ ὁποία, ὡς τύπος, ὁμοιάζει πρὸς αὐτήν. Ταύτης διεσώθη μόνον ἡ κεφαλή καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμιον ἰστάμενος ἐρωτιδεύς. Ἡ κόμη ἀνυψοῦται ὑπὸ μορφήν θυσάνου καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ ταινίας. Χρονολογία β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Εἰς τὸν κόσμον τῆς δημιουργίας τοῦ Πραξιτέλους μᾶς μεταφέρει τὸ ἀκέφαλον εἰδῶλιον Ἀφροδίτης Α33 (πίν. 16), μοναδικὸν ἀντίγραφον τῆς γνωστῆς Ἀφροδίτης τύπου Arles. Ἡ ἐπανάληψις ἔργων γλυπτικῆς τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ἰδίᾳ τύπων τῆς Ἀφροδίτης, ἦτο πηγὴ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας διὰ τοὺς κοροπλάθους τῆς Μυρίνης¹. Μεταξὺ αὐτῶν ὅμως οὐδὲν εἰδῶλιον γνωρίζω τὸ ὁποῖον νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸν τύπον τῆς Ἀφροδίτης Arles, γνωστὸν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 227 ἀντιγράφου τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου², τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, καὶ ἐξ ἄλλων ρωμαϊκῶν³.

⁴ Ἄν τὰ «ψυχρά» ρωμαϊκὰ ἀντίγραφα, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἔχουν ὑποστῆ «ἐξωραϊσμὸν» καὶ συμπληρώσεις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους⁴, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ σχηματίσωμεν ἀπλῶς γνώμην περὶ τοῦ νεανικοῦ αὐτοῦ ἔργου τοῦ Πραξιτέλους, τὸ εἰδῶλιον τῶν Ἀβδήρων μᾶς φέρει πλησιέστερον πρὸς τὸ πρωτότυπον, εὑρίσκεται χρονικῶς ἐγγύτερον πρὸς αὐτὸ καὶ ἔχει τὴν πνοὴν δημιουργίας.

⁵ Ἀπλῆ ἐνατένισις αὐτοῦ μᾶς πείθει, ὅτι τοῦτο ἔχει σύλληψιν μνημειώδους πλαστικοῦ ἔργου. Ἡ μᾶζα τοῦ ὀλισθησαντος μέχρι τῶν ἰσχίων ἱματίου μὲ

¹ ROTTIER, *Diphilos*, σ. 99 κ.έ. πίν. XX καὶ XXII.

² ΣΕΜΝΗ ΠΑΠΑΣΗΥΡΙΑΗ - ΚΑΡΟΥΖΟΥ, Ἑλληνιστικὰ ἀντίγραφα καὶ ἐπαναλήψεις ἀρχαίων ἔργων, ΑΕ 1956, σ. 159 κ.έ. εἰκ. 1 καὶ πίν. 3.

³ G. LIPPOLD, *Plastik*, σ. 237 καὶ σημ. 2, ὅπου ὅλα τὰ ἀντίγραφα, πίν. 83. 2. G. E. RIZZO, *Prassitele*, πίν. 34, 35, 36 (Λούβρου ἀρ. 439), 37 (Μουσεῖον Lapidaire), 39 (Ρώμη Conservatori). PICARD, *Manuel III*, σ. 462 κ.έ. εἰκ. 185, 187-190. W. KLEIN, *Praxiteles*, σ. 293 κ.έ., εἰκ. 52. *Encyclopédie TEL*, III, σ. 186 α. CHARBONNEAUX, *La sculpture II*, εἰκ. 90.

⁴ Διὰ τὰς ἐργασίας «ἐξωραϊσμοῦ» καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Λούβρου βλ. PICARD, ἔ.ά. σ. 465 κ.έ. CHARBONNEAUX, ἔ.ά. σ. 111 σημ. 2 καὶ Σ. ΠΑΠΑΣΗΥΡΙΑΗ - ΚΑΡΟΥΖΟΥ, ἔ.ά. σ. 154.

τὰς συμπυκνωμένας πτυχάς, ὁ ὄγκος τοῦ καταπίπτοντος κατὰ μῆκος τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐνδύματος, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται μὲ πνεῦμα νατουραλισμοῦ, αἱ μεγάλαι λοξαὶ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου, αἵτινες ἐκκιννοῦν ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς ὀσφύος διὰ τὰ φθάσουν μέχρι τῶν ποδῶν, ὡς καὶ ὁ τρόπος ἀποδόσεως τοῦ γυμνοῦ σώματος δεικνύουν πλαστικὴν αἴσθησιν.

Ἐκ κοροπλάθους τῶν Ἀβδήρων θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψει τοῦ πρῶτου τύπου δημιουργίαν τοῦ Πραξιτέλους ἢ πρῶτον ἑλληνιστικὸν ἀντίγραφον αὐτῆς καὶ τὰ ἐμελέτησε μετὰ προσοχῆς ἀμφοτέρως τὰς ὄψεις τοῦ ἀγάλματος. Πράγματι ἡ Ἀφροδίτη τῶν Ἀβδήρων εἶναι τὸ μόνον ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων αὐτόθι εἰδωλίων τοῦ ὁποῖου ἀποδίδονται καὶ τὰ νῶτα (πίν. 16, β). Εἰς τὴν δομὴν τοῦ ἔργου καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν λεπτομερειῶν, ὅσον δύναται τὰ κρῖνη τις ἐκ τῶν ἀντιγράφων τῆς Ἀφροδίτης, ὁ κοροπλάθος τῶν Ἀβδήρων δὲν ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ πρωτοτύπου. Δὲν παρέλειψε δὲ τὰ ἀποδόσῃ καὶ λεπτομερείας, ὅπως τὰ ἐπὶ τῶν ὄμων ἄκρα τῆς ταινίας, τῆς διακοσμοῦσης τὴν κεφαλὴν¹ ἢ τὸ τμήμα τοῦ ἐνδύματος τοῦ περιστραμμένου περὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ εἰδωλίου δὲν ὑπάρχουν ἔχνη ἐπαφῆς τῆς δεξιᾶς χειρὸς—ἥτις φαίνεται τὰ ἦτο ἔνθετος—καὶ ὡς ἐκ τούτου συμπεραίνω, ὅτι αὕτη ἀνυψοῦτο ὅπως περιῖπου καὶ εἰς τὸ ἀγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Μουσειοῦ Palazzo dei Conservatori εἰς τὴν Ρώμην². Δὲν δηλοῦται μόνον τὸ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τῆς θεᾶς ἀπαραίτητον ψέλιον, δὲν γνωρίζω ὅμως ἂν τοῦτο παρελείφθη ἢ ἂν ἐδηλοῦτο διὰ χρώματος. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ εἰδωλίου εἶναι πολὺν περισσώτερον ὑψωμένη ἀπὸ ὅ,τι εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Girardon εἰς τὸ ἀντίγραφον τοῦ Λούβρου. Ὁ κοροπλάθος τῶν Ἀβδήρων ἀπέδωκεν ἐπίσης τὸν κυματισμὸν τοῦ ἄξονος τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Πραξιτέλους καὶ τὸ γυμνὸν νεανικὸν σῶμα μὲ τὰς πλαστικὰς ἐπιφανείας, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ἔντονον ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐνδεδυμένον κάτω μέρος τοῦ σώματος. Ἡ μορφὴ εἶναι πλέον ῥαδινὴ καὶ πλέον εὐκίνητος ἢ ὅσον εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ ἀντίγραφα. Ἐὰν καὶ ἀκέφαλος καὶ τάλαιπωρημένη ἐκ τῶν κακώσεων τὰς ὁποίας ἐπέφερεν ὁ χρόνος καὶ ἡ σκαπάνη ἢ Ἀφροδίτη τῶν Ἀβδήρων εἶναι πράγματι ἕξοχον ἔργον τέχνης, παρουσιάζει δὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τοῦ ἀπολεσθέντος πρῶτον πρᾶξιτελείου πρωτοτύπου. Αἱ ῥαδινὰ ἀναλογίαι τῆς μορφῆς συνηγοροῦν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἀφροδίτης τῶν Ἀβδήρων εἰς τὸ ἀΐμιον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον διακοσμεῖ τὸ κυλινδρικὸν θυμιατήριον Β60 (πίν. 17), εἶναι ἀριστοῦργημα σπανίας λεπτότητος καὶ ἀσφα-

¹ PICARD, Manuel III, εἰκ. 185, 187, 188.

² PICARD, ἔ.δ. εἰκ. 190.

λως μεταξύ τῶν ὄφραιότερων ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἔργων κοροπλαστικῆς τῶν Ἀβδήρων. Ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας ἐνθυμίζει ἔργα τορευτικῆς ἢ χαλκουργίας, πιθανῶς δὲ ἐκ τινος τοιούτου ἔργου ἐλήφθη ἡ μήτρα.

Μεταξὺ δύο κορινθιακῶν κιονίσκων, στηριζόντων παραπέτασμα μὲ μεγάλας πτυχὰς καὶ ἄκρα καταπίπτοντα, εἰκονίζεται ἡμίγυμνος, καθημένη ἐπὶ βραχῶδους τοπίου καὶ εἰς ἄνετον στάσει, μὲ διεσταυρωμένους χιαστὶ τοὺς πόδας, ἢ Ἀφροδίτη. Τὸ ἱμάτιον ἔχει ὀλισθήσει μέχρι τοῦ ἄνω μέρους τῶν μηρῶν καὶ σχηματίζει ὠραίαν πτύχωσιν εἰς τοὺς πόδας μὲ μικρὰς ἀνεπαισθήτους ἀλλὰ καὶ μεγάλας λοξὰς πτυχὰς. Ἀποτελεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀργανικὸν σύνολον μὲ τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον καλύπτει, παρακολουθεῖ καὶ τονίζει τὰς γραμμὰς τῶν ποδῶν καὶ σχηματίζει πτυχὰς, ὅπου χρειάζονται. Διὰ τῆς ἀνυψουμένης μέχρι τοῦ ὤμου δεξιᾶς ἢ θεᾶ συγκρατεῖ τμήμα τοῦ ἱματίου τῆς¹, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου καταπίπτουν ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς, διὰ δὲ τῆς κατεροχομένης καὶ ἀποκλινοῦσης ἀριστερᾶς χειρὸς συγκρατεῖ ἐλαφρῶς ἕτερον ἄκρον τοῦ ἱματίου.

Ἔχει κόμην βραχεῖαν χωριζομένην εἰς τὸ μέσον καὶ ἀνυψουμένην ὀπισθεν εἰς δύο θυσάνους². Ἡ στρογγύλη μικρὰ ὠραία κεφαλὴ στρέφεται ἀριστερά, ἐνῶ οἱ πόδες κατευθύνονται πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν.

Δεξιὰ τῆς θεᾶς, ἐπὶ τοῦ ἰδίου βραχῶδους ἐδάφους, ἴσταιται ὄρθιστος μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν ἐμπρὸς ἐρωτιδεὺς μὲ μικρὰς ἀπεστρογγυλωμένας πέρυγας, κρατῶν μέγα κάτοπτρον μετὰ καλύμματος, τὸ ὁποῖον προτείνει πρὸς τὴν Ἀφροδίτην.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ νεανικοῦ, πλήρους σφρίγους κορμοῦ, ὅστις ἔχει ὡς βᾶθος τὸ παραπέτασμα εἶναι ἀρίστη, δηλουμένον κατὰ θαυμάσιον πλαστικὸν τρόπον τῶν καμπυλοτήτων τοῦ γυμνοῦ σώματος, ὡς καὶ ἐλαφρῶν ἀναδιπλώσεων τῆς ἐπιδερμίδος παρὰ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὰς μασχάλας. Ἡ ἀγάπη τοῦ τεχνίτου πρὸς τὴν ἐπιμελῆ ἐργασίαν καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν εἶναι παντοῦ φανερά. Ἀποδίδονται ἀκόμη καὶ τὰ κατύματα τῶν σανδαλίων, ὁ ὀμφαλὸς καὶ τὰ πτερὰ τοῦ Ἔρωτος καὶ δύο διαφορετικὰ ἐπίπεδα τοῦ ἐνδύματος.

¹ Ἡ κίνησις αὕτη τῶν χειρῶν εἶναι συνήθης εἰς τὰς ἀγγειογραφίας τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰ. Βλέπε σχετικῶς H. MERTZGER, Les représentations dans la ceramique attique du IVe siècle, πίν. XXXIV, 2.

² Ἡ κόμμωσις τῆς Ἀφροδίτης ὁμοιάζει μὲ τὴν κόμμωσιν γλυπτῶν τοῦ 4^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰ. Βλέπε σχετικῶς G. RICHTER, The Sculpture and sculptors of the Greeks, σ. 76 καὶ 405, εἰκ. 175. BIBBER, Griechische Kleidung, πίν. LX, β. R. ASHMOLE, Greek sculpture and painting to the end of the hellenistic period, εἰκ. 151, 156. A. W. LAWRENCE, Later Greek Sculpture, πίν. 77, σ. 45. Ἡ ἰδία ὁμοίωσις ἀπαντᾶται καὶ εἰς ἀγάλματα Ἀφροδίτης ὀψίμου ἐποχῆς, βλ. BIBBER, The sculpture, εἰκ. 609, 610.

Ἡ σύνθεσις εἶναι ἄρμονικωτάτη. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἀνύψωσις τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἔχει ὡς ἀντιστάθμισμα τὴν ἀντίρροπον κίνησιν τῆς ἀριστερᾶς, ἡ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ κινήσις τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς μετριάζεται τόσον ἀπὸ τὴν στροφὴν τοῦ ἄκρου ποδός, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω ἀντίθετον κίνησιν τοῦ δεξιοῦ ποδός, ὅστε οἱ ἄξονες τῶν σχηματίζου X. Ὑπάρχουσι ἀναμνήσεις τῆς κλασσικῆς τέχνης εἰς τὴν ὠραίαν αὐτὴν παράστασιν, ἥτις ὅμως ἔχει ἀπομακρυνθῆ πολλὴ ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους. Μία φυγόκεντρος δύναμις ἔξουσιάζει τὸ σῶμα τῆς Ἀφροδίτης, ὠθεῖ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, δημιουργεῖ πλήθος ἀπὸ ἄξονας καὶ ἐπίπεδα καὶ θραύει τὸν ἄξονα τοῦ κορμοῦ εἰς μίαν τεθλασμένην γραμμὴν. Ἡ ἰδία αὕτη δύναμις περιστρέφει τὴν μορφήν ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τῆς δίδει εὐκίνησιάν, καθὼς στηρίζεται διὰ τῶν δακτύλων τοῦ ποδός ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐτοιμὴ νὰ ἀνασηκωθῆ. Αἱ καλλιτεχνικαὶ αὗται ἄξιοι δεικνύουν ὅτι τὸ ἔργον ἀνήκει εἰς τοὺς ὀψίμους ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο σῶμα ἔχει τοιαύτην πλαστικὴν ἀντίληψιν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν καὶ τοῦ συνόλου, ὥστε νὰ ὁμοιάξῃ μὲ ἔργα τῆς μεγάλης πλαστικῆς.

Ὁ Ἔρωσ ἔχει τὴν μορφήν μικροῦ εὐτραפוῦς παιδός. Εἶναι ὁ τύπος τοῦ Ἐρωτος τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων ἤτοι τοῦ 3ου καὶ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ ἀπόδοσις τῶν καμπυλοτήτων τῶν μελῶν του καὶ τῆς κοιλιακῆς χώρας δεικνύει ὀρθὴν παρατήρησιν καὶ νατουραλιστικὴν ἀντίληψιν. Τὸ ὑπερμέγεθες κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον προτείνει εἰς τὴν Ἀφροδίτην, εἶναι δυσανάλογον πρὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Ὁ προσορισμὸς τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι σαφής. Ὁμοιάζει πρὸς τὰ κυλινδρικά βωμίδια, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῆς ἄνω ὀριζοντίου ἐπιφανείας διεσώθησαν μικρὰ τμήματα κυκλικῆς κατασκευῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐσχηματίζετο κοιλότης διὰ τὴν καὺσιν τῶν ἀρωμάτων. Ἦτο λοιπὸν τὸ βωμίδιον τοῦτο θυμιατήριον.

Θυμιατήρια κυλινδρικῆς μορφῆς μὲ γραπτὴν ἢ ἀνάγλυφον διακόσμησιν εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς Δήλου¹. Τελευταίως ἀνευρέθη ἐν τμήμα παρομοίου θυμιατηρίου μὲ δύο ἀναγλύφους μορφάς, ἐξόχου τέχνης, εἰς τὸ Ἴερόν τῆς Παρθένου ἐν Νεαπόλει (Καβάλα).

Ἄν ἡδυνήθην νὰ ἀνεύρω παρομοίαν παράστασιν, ἥτις νὰ ἐχησίμειυσεν ὡς πρότυπον εἴτε τοῦ κοροπλάθου εἴτε τοῦ πιθανοῦ τεχνίτου, τὸν ὁποῖον ἀντέγραψεν ὁ κοροπλάθος. Ὁ τύπος τῆς καθημένης ἐπὶ βράχου ἡμιγύμνον Ἀφροδίτης ἐνθυμίζει τὰ θαυμάσια εἰδώλια τῶν ταναγραίων². Ὁμοια δὲ κάτοπτρα

¹ Délos XVIII, W. DRONNA, Le mobilier Délien, πίν CV καὶ CVI, ἀρ. 941, 943 καὶ σ. 971. J. MARCADÉ, Trouvailles de la maison dite de l'Hermès, BCH 1953, σ. 606, 607, εἰκ. 104 καὶ G. ΙΕΡΟΥΧ, Lagynos, σ. 52 κ.ε.

² WINTER, Typen II, σ. 127, ἀρ. 5, 7, 8 καὶ σ. 128, 129. WALTERS, BMC,

είναι τὰ συνήθη ἀντικείμενα, τὰ ὅποια κρατοῦν τὰ εἰδῶλια τῶν ἐρωτιδῶν τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς¹. Πιθανῶς ἐκ δύο τοιούτων εἰδῶλιων νὰ προήλθεν ἡ ἰδέα τῆς συνθέσεως, ἥτις κοσμεῖ τὴν κυρίαν ἐπιφάνειαν τοῦ θυμιατηρίου, καθόσον δὲν ὑπάρχει ἐνότις μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν. Οἱ κιονίσκοι ἐπίσης εἶναι διακοσμητικὸν στοιχεῖον, τὸ ὅποion ἀπαντᾷ εἰς θυμιατήρια κυβικῆς μορφῆς².

Ἡ Ἀφροδίτη παρουσιάζει καταπληκτικὴν ὁμοίότητα μὲ τὴν καθημένην μορφήν— Ἀφροδίτην ἢ Πρόκριν;— τὴν κοσμοῦσαν τὸ ἐσωτερικὸν ἀργυρᾶς φιάλης τοῦ Τάραντος, χρονολογουμένης περὶ τὸ 300 π.Χ.³. Ἐν τούτοις αἱ ὀαδινώτεραι ἀναλογίαι τῆς Ἀφροδίτης τῶν Ἀβδήρων, ἡ κίνησις καὶ ἡ φυγόκεντρος δύναμις, ἥτις ἐξουσιάζει τὴν μορφήν, δεικνύουν πολὺ νεωτέρους χρόνους. Τοῦτο ἐξ ἄλλου καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν παράστασιν τοῦ τοπίου καὶ τοῦ παραλειτάσματος, τὰ ὅποια χρησιμεύουν ὡς βάθος τῆς συνθέσεως, ἀποτελοῦν δὲ στοιχεῖα μεταγενέστερα. Πράγματι τὰ παραλειτάσματα ἀπαντῶσι τὸ πρῶτον εἰς πλαστικὰ ἔργα τῆς μέσης ἢ ὑστέρας ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, οἷον τὸ ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον τοῦ Μονάχου⁴, τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ἀρχελαοῦ τῆς Πριήνης⁵ κ.ά., τὸ δὲ βραχῶδες τοπίον εἰς γλυπτὰ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος⁶. Τὸ βραχῶδες τοπίον καὶ οἱ κίονες ἀπεικονίζονται ἐπίσης εἰς ἑρμά τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Πομπηίας⁷.

Μεγαλυτέραν ἴσως ὁμοίότητα παρουσιάζει ὁ κορμὸς τῆς Ἀφροδίτης τῶν Ἀβδήρων μὲ τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου— διὰ πλάσις στήθους, ὑψηλὸς λαίμῳς, μικρὰ κεφαλή, λοξὴ στάσις— πρὸς τὴν ὁποίαν ἔχει στυλιστικὴν συγγέ-

C. 272, 313, πίν. 20, 1, 22, 1 καὶ 23, 2. A. FURTWÄNGLER, La collection Sabouroff II, πίν. LXXXIX.

¹ POTIER - REINACH, Myrina, πίν. II, VII, 2 καὶ XI, 4. BURR, Myrina, πίν. X, 23 καὶ XV, 39. G. KLEINER, Tanagrafiguren, πίν. 39, b. c.

² WUILLEUMIER, Tarente, πίν. XLII, 2. WINTER, Typen II, σ. 333, 6. W. DEONNA, Le mobilier Délien, πίν. CVI, ἀρ. 941, 943.

³ P. WUILLEUMIER, Le trésor de Tarente (Collection Edmond de Rothschild) πίν. VIII, γνωστὴ ὡς φιάλη τοῦ Μπάρι.

⁴ Ἀρ. εἶρ. 206, βλ. G. LIPPOLD, Plastik, σ. 339, πίν. 125, 1. ERNST BUSCHOR, Die Plastik der Griechen, σ. 98, βλ. καὶ BIEBER, The Sculpture, σ. 217. Διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ἀναγλύφου βλ. EUG. THIEMANN, Hellenistische Vatergottheiten, Münster 1959, σ. 93 κ.έ., 139 καὶ πίν. 1-3.

⁵ KARL SCHEFOLD, Die Bildnisse der antiken Dichter, Redner und Denker, σ. 149 καὶ BIEBER, The Sculpture, εἰκ. 497. Ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ τοπίου συντελεῖται κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου, βλ. σχετικῶς BIEBER, ἑ.ά. σ. 127.

⁶ Τὸ βραχῶδες τοπίον δηλοῦται εἰς τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Ἀρχελαοῦ τῆς Πριήνης, βλ. CARL WATZINGER, Das Relief des Archelaos von Priene, 63 Berl. Winckelmannspr. 1903, σ. 16, 20. εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Τηλέφου καὶ εἰς τὸ σύμπλεγμα τῆς τιμορίας τῆς Δίρκης, βλ. BIEBER, The Sculpture, σ. 120, εἰκ. 478 καὶ 529.

⁷ LUDWIG CURTIUS, Die Wandgemälde Pompejis, σ. 391, εἰκ. 213.

νειαν καὶ χρονικῶς εὐρίσκεται ἐγγὺς ταύτης¹. Κατόπιν τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω πιστεύω, ὅτι τὸ θυμιατήριον τῶν Ἀβδήρων ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Τὸ αὐτὸ θέμα φαίνεται, ὅτι διεκόσμη καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ θυμιατηρίου Α 34 (πίν. 17), — ἐκ τοῦ ὁποῖου μικρὸν μόνον τμήμα διεσώθη — με μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀφροδίτης ἔχει ἀντίθετον στροφὴν καὶ κλίσιν ἀπ' ὅτι εἰς τὸ προηγούμενον ἀνάγλυφον.

Δύο ἀκόμη τμήματα εἰδωλίων (B 61, 62, πίν. 18) τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος, εἰκονίζουσι ὁμοίως τὴν Ἀφροδίτην, τὸ μὲν καθημένην ἐπὶ πτηνοῦ, τὸ δὲ ἔρειδομένην ἐπὶ πεσοῦ καὶ ἔχουσαν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔρωτιδέα (βλ. κατάλογον Β').

2. **Ἀθηνᾶ.** Ἐξ εἰδωλίου Ἀθηνᾶς προέροχεται τὸ μικρὸν τμήμα Β 63 (πίν. 18). Ἡ θεὰ φέρει πέπλον, σχηματίζοντα ἀπόπτυγμα, οὔτινος φαίνεται μόνον τὰ ἄκρα. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀσπίδα, ἣτις ἔχει ὡς ἔμβλημα κεφαλὴν — γοργόνειον; — διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς φιάλην, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὁποίας διακοσμεῖ ἑξάφυλλος ὄδαξ.

Εἰς εἰδώλια Ἀθηνᾶς² ἀνήκουν καὶ αἱ τέσσαρες γυναικεῖαι κεφαλαὶ Β 64 - 67 (πίν. 18). Αἱ δύο ἐξ αὐτῶν φέρουν ὑψηλὰ τοποθετημένον κορινθιακὸν κράνος. Ἐπὶ τοῦ κράνουσ μάλιστα τῆς κεφαλῆς Β 65 ἔχει ἀποτυπωθῆ θέσις διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ᾄνα. Ἡ κεφαλὴ Β 66 φέρει ἀβαθὲς κράνος ὑψηλὰ τοποθετημένον, τὸ ὁποῖον διακοσμεῖ ἵππουρις, διασωζομένη εἰς τὸ ὀπισθεν μόνον μέρος· ἐπ' αὐτῆς πυκναὶ γραμμαὶ δηλώνουν τὰς τρίχας. Ἡ κεφαλὴ Β 67 φέρει κράνος, ἀποκεκρουμένον ἄνω καὶ ὁμοιάζον πρὸς φρύγιον πῖλον.

Ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς με ἀττικὸν κράνος εὐρίσκεται ὡς σύμβολον ἄρχοντος ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἀβδήρων τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος³, εἶναι δὲ πιθανὸν τόσον τὰ νομίσματα ὅσον καὶ τὰ εἰδώλια νὰ ἐπαναλαμβάνουν πλαστικὸν ἔργον τῆς ἀρχαίας πόλεως. Χρονολογία: β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

3. **Νίκη.** Μόνον ὁ ἀριστερὸς ποὺς διεσώθη ἐκ τοῦ εἰδωλίου Νίκης Β 68

¹ Ἀπεικονίσεις τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου βλ. Encyclopédie TEL. III, σ. 200-201 καὶ A. W. LAWRENCE, Classical sculpture, πίν. 112a. Διὰ τὴν χρονολόγησίν της περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ. βλ. J. CHARBONNEAUX, La date de la Vénus de Milo et de la Victoire de Samothrace, Actes du Premier Congrès de la Fédération Internationale des Associations d'Études Classiques, 1950, σ. 196 καὶ τοῦ αὐτοῦ, La Vénus de Milo (Opus Nobile), σ. 14 καὶ πίν. 1-5, 7, 8 καὶ A. W. LAWRENCE, ἔ.ἀ. σ. 308. Ἡ Ἀφροδίτη τῶν Ἀβδήρων παρουσιάζει ὁμοιότητα καὶ με ἀνάγλυφον Ἀφροδίτης τοῦ Μουσείου τῆς Ρόδου, χρονολογούμενον περὶ τὸ 100 π.Χ. βλ. BIBER, The sculpture, σ. 133, εἰκ. 528.

² Παρομοίου τύπου κεφαλὰς Ἀθηνᾶς βλ. WINTER, Typen II, σ. 176 καὶ LAUMONIER, Délos πίν. 29, ἀρ. 292-298.

³ STRACK, Münzen, σ. 65, ἀρ. 80, πίν. II, 1 καὶ σ. 68, ἀρ. 89, πίν. II, 30.

(πίν. 19) τεταμένος ἐκ τῆς προσπαθείας τῆς πτήσεως. Ὑπὸ τῶν ὀπίων τοῦ ἀνέμου τὸ ἔνδυμα ἐπικολλᾷται ἐπὶ τοῦ ποδός, παρασύρεται ὀπισθεν, κολποῦται καὶ σχηματίζει μεγάλας καὶ βαθεῖας πτυχάς. Σῶμα καὶ ἔνδυμα ἀποτελοῦν ἐνότητα, ἡ ὁποία κινεῖται μὲ ἄνεσιν εἰς τὸν ἄερα. Κάτωθεν τοῦ χιτῶνος διαγράφεται τὸ περιγράμμα τοῦ ποδός, τὸ γυμνὸν ἄκρον τοῦ ὁποίου ἀπεδόθη μὲ ἰδιαίτερον ἐπιμέλειαν, δηλουμένων τῶν δακτύλων, ἀκόμη καὶ τῶν δυνύων. Οὗτος σχηματίζει παρὰ τὸν ταρσὸν γωνίαν μετὰ τῆς κνήμης, ἥτις ὀφείλεται πιθανῶς εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ κοροπλάθου νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἰσχυρὰν προσπᾶθειαν καὶ τὴν κίνησιν.

Τὸ εἰδώλιον ἔχει ἰσχυρὰν κλίσιν ἔμπρός, ἡ κατασκευὴ δὲ τοῦ πέλματος καὶ ἡ λοξὴ ἐπιφάνεια αὐτοῦ δεικνύουν, ὅτι τοῦτο δὲν ἐφήπτετο τοῦ ἐδάφους. Ἄνῆκε λοιπὸν τὸ εἰδώλιον εἰς τὸν γνωστὸν τύπον τῆς Νίκης ἐν πτήσει¹ καὶ εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἀξιολόγων μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὰ Ἄβδηρα διὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς περγαμηνῆς γλυπτικῆς. Χρονολογία: β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

4. Ἄρτεμις. Τὸ ἀκέφαλον εἰδώλιον Β69 (πίν. 19) εἰκονίζει πιθανῶς τὴν Ἄρτεμιν. Παρίσταται ὄρθια εἰς στάσιν ἱερατικὴν, ἔχουσα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους. Διὰ τῆς κεκαμμένης ἐλαφρῶς κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ ἐπίμηκες ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει μὲ δᾶδα μᾶλλον παρὰ μὲ κέρα ἀφθονίας. Εἶναι ἐνδεδυμένη χιτῶνα, ἔχοντα βραχείας χειρῖδας καὶ σχηματίζοντα ἀπόπτυγμα. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα εἰκονίζεται μικρὸν τετράποδον, πιθανῶς κύων.

Τὸ ὀπισθεν μέρος δὲν εἶναι εἰργασμένον καὶ δὲν φέρει ὅπῃν ἐξαρτίσεως. Ἐχει ἡμικυλινδρικὸν σχῆμα καὶ εἶναι διαμορφωμένον εἰς ἡμικίονιον μὲ ὀβδῶσεις καὶ βάσιν. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ ὀπισθίου τμήματος τοῦ εἰδωλίου, ὡς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀμαυροῦ γανώματος, τὸ ὁποῖον καλύπτει ὀλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν, μὲ πείθουν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ εἰδώλιον, ἀλλὰ περὶ κιονοσχήμιου βάσεως λύχνου, συνήθους κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

Ὁ εἰκονογραφικὸς οὗτος τύπος τῆς Ἄρτεμιδος μὲ τινὰ παραλλαγὰς ὡς πρὸς τὴν χεῖρα ἥτις φέρει τὴν δᾶδα, τὴν θέσιν τοῦ ζώου καὶ τὴν θέσιν τῆς ἄλλης χειρὸς εἶναι γνωστὸς ἐκ πολλῶν εἰδωλίων². Ἡ ἐργασία εἶναι λίαν ἀμελῆς καὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν πτυχῶν ξηρά, γραμμικὴ, μὲ ἔγχαράκτους γραμμάς. Τὸ

¹ WINTER, Typen II, σ. 186, ἀρ. 3, 4 καὶ Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ, Πήλινα εἰδώλια ἐκ Μυρίνης, πίν. XII. Διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ τύπου τῆς Νίκης τῆς Μυρίνης κατ' ἐπίδρασιν τῆς περγαμηνῆς γλυπτικῆς βλ. G. KLEINER, Tanagrafiguren, σ. 244.

² WINTER, Typen II, σ. 164. KEKULÉ, Terrakotten II, πίν. IV, 7. A. LAUMONIER, Catalogue des terres cuites du Musée archéologique de Madrid, πίν. LXXX, 1-3.

ειδώλιον τοῦτο πιστεύω, ὅτι εἶναι ἐκ τῶν τελευταίων τῆς σειρᾶς, χρονολογούμενον περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ. καὶ πιθανῶς εἰσήχθη ἐξ ἄλλης πόλεως.

5. **Κυβέλη.** Δώδεκα τμήματα (A 35 - 37 καὶ B 70 - 78, πίν. 19, 20) ἀνήκουν εἰς εἰδῶλια Κυβέλης καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὸν γνωστὸν τύπον τῆς καθιμμένης μητρὸς τῶν θεῶν, μὲ τινὰς διαφορὰς. Δυστυχῶς εἰς οὐδὲν ἐξ αὐτῶν διεσώθη ἡ κεφαλή. Ἡ Κυβέλη παρίσταται κρατοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὑψωμένον τὸ κύμβαλον, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς, τῆς φερομένης κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, φιάλην. Συνήθως εἰς τὴν ἀγκάλην αὐτῆς φέρει σκύμνον. Εἷς τινὰ τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων παραδειγμάτων δύο λέοντες ἴστανται ἐκατέρωθεν τῆς θεᾶς ἢ εἷς λέων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς. Ὁ εἰκονογραφικὸς οὗτος τύπος τῆς Κυβέλης μὲ τὰς μικρὰς διαφορὰς, αἵτινες ἀναφέρονται ἐνταῦθα, γνωστὸς ἐκ πολυαριθμῶν εὐρημάτων¹, ἔχει διαμορφωθῆ εἰς τὴν πλαστικὴν ἤδη ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς², κατ' ἐπίδρασιν δὲ αὐτοῦ ἐπλάσθησαν καὶ τὰ εἰδῶλια.

Τὰ τρία εἰδῶλια A 35 - 37 (πίν. 19) ἀνευρέθησαν προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ στρώματος σκληροῦ χώματος, τὸ ὅποιον ἐκάλυπτε τὸ ἀνευρεθὲν ἐντὸς δοκιμαστικῆς τάφρου ἀνάγλυφον τῆς Κυβέλης³. Ἐπομένως καὶ τὰ τρία εἶναι σύγχρονα καὶ ἀνήκουν πιθανῶς εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ ἀναγλυφικὴ ἔξαρσις εἰς τὰ εἰδῶλια αὐτὰ δὲν εἶναι πρόστυπος, ἢ δὲ πτύχωσης δὲν στερεῖται πλαστικότητος.

Τὰ ὑπόλοιπα εἰδῶλια ἀνευρέθησαν ὁμοῦ ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐπιμέτρου. Ἡ προχειρότης καὶ ἡ ἀμέλεια τῆς ἐργασίας εἶναι καταφανῆς, ἢ πτύχωσης τοῦ χιτῶνος εἶναι ἐπιφανειακῆ, ξηρὰ καὶ συμβατικὴ καὶ τὰ εἰδῶλια ἔχουν μορφὴν προστύπου ἀναγλύφου, στεροῦμενα πλαστικότητος. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους πιστεύω, ὅτι ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

6. **Κεφαλαὶ εἰδωλίων μετὰ πόλου ἢ πυργόσχημον καλύπτρας.** Αἱ ἑννέα κεφαλαὶ A 38 - 40 καὶ B 79 - 84 (πίν. 20) φέρουν καταθόσχημον πόλον ἢ πυργόσχημον καλύπτραν. Τὸ κάλυμμα αὐτὸ δεικνύει, ὅτι πιθανῶ-

¹ WINTER, Typen II, σ. 174, 175. MOLLARD-BESQUES, Catalogue πίν. LXXXVI, C. 234. LAUMONIER, Délös, πίν. 30, ἀρ. 362. TH. WIEGAND - H. SCHRADER, Priene, σ. 330, εἰκ. 367. AUGUST KÖSTER, Die griechischen Terrakotten, πίν. 80. A. v. SALIS, Die Göttermutter des Agorakritos ἐν JdI XXVIII, 1913, σ. 10, εἰκ. 5. GERDA BRUNS, Antike Terrakotten, σ. 42, εἰκ. 26.

² G. M. RICHTER, Catalogue of Greek sculptures, πίν. XCVII, 127. CARL BLÜMEL, Katalog der griechischen Skulpturen des fünften und vierten Jahrhunderts v. Chr., πίν. 66, K. 107 καὶ πίν. 84, K. 106. G. P. STEVENS, Lintel with the painted Lioness, Hesperia XXIII, 1954, σ. 181 z. ε., πίν. 40, a-c.

³ Βλ. ἀνωτέρω σ. 28.

τατα αἱ κεφαλαὶ ἀνήκουν εἰς εἰδώλια θεῶν¹. Συνήθως ἡ Κυβέλη φέρει τὸ κάλυμμα τοῦτο, ἀλλ' ὅμως καὶ ἄλλαι θεότητες ὡς ἡ τοπικὴ θεὰ τῆς Νεαπόλεως (Καβάλας) Παρθένος², ἡ Πειθώ³, ἡ Ἀφροδίτη⁴, ἡ Ἥρα⁵, ἡ Τύχη τῆς Ἀντιοχείας⁶ κ.λ.π. Ἐνίοτε τὸν πόλον φέρουν εἰδώλια χορευτιῶν ἢ γυναικῶν μὲ θρησκευτικὸν χαρακτήρα ὡς καὶ εἰδώλια πλαγγόνων⁷.

¹ Ὁ πόλος οὗτος μὲ μείωσιν εἰς τὸ κάτω μέρος ἐνθυμίζει τὸν κάλαθον τῶν χορευτιῶν τοῦ Βερολίνου⁸. Ἡ ἱερατικὴ ἀκαμπτὸς στάσις τῶν κεφαλῶν καὶ οἱ καταπίπτοντες ἐπὶ τῶν ὤμων πλόκαμοι συνηγοροῦν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τούτων εἰς εἰδώλια θεοτήτων, πιθανώτατα δὲ Κυβέλης. Αἱ μεγάλαι σχετικῶς κεφαλαὶ A 38, B 79 (πίν. 20) δεικνύουν ἕξοχον πλαστικὴν αἴσθησιν καὶ ἀσφαλῶς ἔχουν ἐπηρεασθῆ ἀπὸ ἔργα τῆς μνημειώδους πλαστικῆς.

Εἰς εἰδώλια Κυβέλης⁹ ἀνήκουν πιθανῶς καὶ αἱ κεφαλαὶ A 40 καὶ B 82-84 (πίν. 20), αἵτινες φέρουν ὑψηλὴν πυργόσχημον καλύπτραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν τρεῖς ἀνάγλυφοι πύργοι. Ἡ καλύπτρα αὕτη ἐδημιουργήθη προφανῶς κατ' ἐπίδρασιν γλυπτῶν τοῦ τύπου τῆς Τύχης τῆς Ἀντιοχείας. Χρονολογία 2^{ος} π.Χ. αἰῶν.

¹ THOMPSON, Three centuries I, σ. 152. Ὁ V. MÜLLER, Der Polos, σ. 56 κ.ε. εἰδείξεν, ὅτι τὸ κάλυμμα τοῦτο φέρουν ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Δήμητρα, ἡ Ἐκάτη, ἡ Ἥρα, ἡ Περσεφόνη, ἡ Νέμεσις καὶ ἄλλαι θεότητες, μεταξύ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Κυβέλη· βλέπε THOMPSON, Three centuries II, σ. 100.

² Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗ, Νεάπολις, Χριστούπολις, Καβάλα, ΑΕ 1936, σ. 35 εἰκ. 51 καὶ P. COLLART, Philippines, πίν. XXII, 3.

³ Ἐπὶ δύο ἀναγλύφων τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως. Βλ. G. M. RICHTER, Catalogue of Greek Sculptures, ἀρ. 144, πίν. CV καὶ H. BULLE, Der Schöne Mensch im Altertum, πίν. 284.

⁴ HIGGINS, Catalogue I, ἀρ. 1228, 1229, πίν. 169.

⁵ ETHEL B. ABRAHAMS, Greek Dress, σ. 118. Πόλον φέρουν καὶ πολυάριθμα εἰδώλια ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν εἰς τὸ Ἱερόν τῆς Ἀρτέμιδος Πόλω τῆς Θάσου.

⁶ G. M. RICHTER, Three critical periods in Greek Sculpture, εἰκ. 38 καὶ BIBBER, The Sculpture, εἰκ. 652, 653.

⁷ WINTER, Typen II, σ. 147 εἰκ. 3 καὶ Hesperia Supplement VII, Small objects from the Pnyx I, σ. 115.

⁸ CARL BLÜMEL, Katalog K. 184, K. 185 καὶ CHARBONNEAUX, La sculpture II, πίν. 28.

⁹ LAUMONIER, Délos, σ. 135, πίν. 39, 359, εἰδώλιον Κυβέλης μὲ πυργόσχημον καλύπτραν.

ΕΙΔΩΛΙΑ ΧΟΡΕΥΤΡΙΩΝ

Τὸ εἰδώλιον A41 (πίν. 21) ἀνευρέθη ὁμοῦ μετὰ τοῦ A33 τοιούτου, ἐντὸς ἑλληνιστικῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος τῆς πόλεως, πιστεύω δὲ ὅτι εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῆς σειρᾶς αὐτῆς, χρονολογούμενον εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος. Δὲν εἶναι βέβαιοι, εἶναι ὅμως πιθανόν, ὅτι τοῦτο ἀνήκει εἰς χορεύτριαν. Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ ἱμάτιον περιτυλίσσει στενῶς ὀλόκληρον τὴν μορφήν καὶ καλύπτει τὴν κεφαλὴν, ἐνθυμίζει παρομοίως μορφὰς χορευτριῶν. Ἐκ τῆς ἰδίας μήτρας ἐξήχθησαν αἱ κεφαλαὶ A42, 43 (πίν. 21) μὲ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὴν ὥραιάν ἔκφρασιν. Ἡ ἀνεύρεσις τριῶν παραδειγμάτων τοῦ ἰδίου τύπου δεικνύει τοπικὴν παραγωγὴν.

Ἐκ τῶν ὥραιότερων καὶ πλέον ἐνδιαφερόντων εἰδωλίων τῶν ἀνασκαφῶν εἶναι ἡ χορεύτρια B85 (πίν. 22), ἣτις, ἐκτὸς μικρῶν τμημάτων περὶ τὸ μέσον τοῦ σώματος, διητηρήθη σχεδὸν ἀκεραία. Τὸ δεσπόζον στοιχεῖον ἐφ' ὀλόκληρον τῆς ἐπιφανείας τοῦ εἰδώλιου εἶναι ἡ πλουσία πτύχωσις, διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ὁποίας κατεβλήθη ἰδιαίτερα φροντίς. Τὸ ἱμάτιον, καταπίπτον ἐκ τῆς τεταμένης πρὸς τὰ πλάγια ἀριστερᾶς χειρὸς κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ, σχηματίζει μεγάλας γωνιώδεις πτυχάς. Εἰς πυκνὰς καὶ βαθεῖας παραλλήλους πτυχάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἄλλαι μικραὶ, ἀβαθεῖς¹, καταλήγει κάτω τοῦ ἱματίου ὁ χιτῶν, ὅστις ἐφαπτόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀποκλίνει πρὸς τὰ ἔξω καὶ σχηματίζει οὕτω μεγαλυτέραν βᾶσιν διὰ τὸ εἶδώλιον. Δέσμη πτυχῶν, βαινουσῶν ἀκτινοειδῶς, ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους. Τὸ ἱμάτιον ἔχει διαφάνειαν, ἣτις διαπιστοῦται τόσον εἰς τὴν παρυφὴν αὐτοῦ, παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα, ἔνθα διαφαίνονται αἱ πτυχαι τοῦ χιτῶνος, ὅσον καὶ εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἱματίου τὸ καλύπτει τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου μόλις διαγράφεται τὸ στόμα².

Ἡ δεξιὰ χεῖρ, καμπτομένη ἀποτόμως ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀνυψοῦται καὶ συγκρατεῖ τὸ ἱμάτιον εἰς τὸ πρόσωπον. Τὴν κίνησιν αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ κεφαλὴ, ἣτις στρέφεται ἀποτόμως καὶ κλίνει δεξιὰ, ὅπως καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ, ὀλόκληρος δὲ ἡ μορφή εἶναι ἐτοίμη νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ὄρθρον τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς οὗτος, τὸν ὁποῖον ἐχόρευον ἐνδεδυμένοι αἱ γυναῖκες, καλύπτουσαι μάλιστα καὶ τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ ἱματίου, εἶναι θρησκευτικός, εἰδός τι τῆς ἑμμελείας ἢ πιθανῶς ὁ βακισμός. Εἰς τὸν χορὸν βασικὴν σημα-

¹ Ἡ τεχνικὴ αὕτη τῶν μικρῶν ἐπιφανειακῶν πτυχῶν ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀποδίδεται εἰς τὸν 3ον π.Χ. αἰ., βλ. THOMPSON, Three centuries III, σ. 120.

² Καθ' ὅμοιον τρόπον καλύπτεται διὰ τοῦ ἱματίου ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου εἰδωλίου τοῦ τύπου τῶν τελευταίων ταναγραίων, βλ. G. KLEINER, Tanagrafiguren, πίν. 19f.

σίαν είχε τὸ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον μὲ τὰς κινήσεις παρουσίαζε μεγάλην ποικιλίαν πτυχώσεως¹.

Ὁ τύπος οὗτος τῆς χορευτρίας εἶναι πολὺ συνήθης εἰς τὴν κοροπλαστικήν², παρόμοιαι δὲ χορευτρὶαι μὲ τύμπανον ἢ κρόταλα εἰς τὰς χεῖρας ἀπαντῶσιν ἤδη εἰς τὴν Ὀλυμπιον³. Ὁ τρόπος ἐπίσης κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἱμάτιον καλύπτει τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου ἀπαντᾷ εἰς εἰδώλια διαφόρων ἐποχῶν⁴.

Τὸ εἶδώλιον τῶν Ἀβδήρων παρουσιάζει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον χορευτρίας ἐξ Ἀλεξανδρείας τῆς συλλογῆς W. C. Baker ἐν Ν. Ὑόρκῃ, τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς ἔργον πρωτότυπον, χρονολογούμενον εἰς τὸ τέλος τοῦ 3οῦ π.Χ. αἰῶνος⁵. Ἐνῶ ὅμως εἰς τὸ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἡ χορεύτρια εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὴν δίνην τοῦ χοροῦ, εἰς τὸ εἶδώλιον τῶν Ἀβδήρων ἀπεικονίζεται ἡ στιγμή τῆς ἐτοιμασίας, ὀλίγον πρὸ τοῦ χοροῦ. Ἡδεῖ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἔλαβε τὴν θέσιν της, ἐκ τῆς κινήσεως δὲ αὐτῆς ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἱματίου αἱ ἐπάλληλοι καμπύλαι πλουσίας πτυχώσεως, ἡ δεξιὰ δὲ χεὶρ καλύπτει τὸ πρόσωπον. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ προβληθῆ ὁ δεξιὸς ποὺς καὶ θὰ ἀρχίσῃ ἡ περιδίνησις τοῦ σώματος. Ἡ εἰκονιζομένη στιγμή τοῦ χοροῦ καὶ ἡ στάσις ἐνθυμίζουσι τὸ περιφημον εἰδώλιον γυναικὸς ἐκ τῆς Μυρίνης, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, πρὸς τὸ ὁποῖον τὸ εἶδώλιον τῶν Ἀβδήρων ὁμοιάζει καὶ ὡς πρὸς τὴν πυραμιδοειδῆ δομὴν τοῦ σώματος⁶.

Τὸ εἶδώλιον ὅμως τῶν Ἀβδήρων φαίνεται νεότερον καὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγαλματίου καὶ ὡς πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν. Ἡ τρίτη διάστασις εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος ὁ κοροπλάθος δὲν τὸ συνέλαβεν ὥστε νὰ

¹ Περὶ τοῦ χοροῦ τούτου τῶν ἐνδεδυμένων γυναικῶν βλ. LOUIS SÉCHAN, La dance grecque antique, σ. 128 κ.έ. FRITZ WEGGE, Der Tanz in der Antike, σ. 65 κ.έ. καὶ THOMPSON, Dancer, σ. 379.

² Πρόχειρα παραδείγματα βλ. WINTER, Typen II, σ. 150, σ. 9 καὶ σ. 152, 3. ΚΕΚΥΛÉ, Terrakotten II, πίν. XLIV, 1 καὶ XLV, 1. MOLLARD-BESQUES, Catalogue I, πίν. LXV, C 54-56. G. KLEINER, Tanagrafiguren, πίν. 43a.

³ ROBINSON, Olynthus VII, πίν. 22, ἀρ. 182, 185.

⁴ HIGGINS, Catalogue I, ἀρ. 881, 882, πίν. 127. LAUMONIER, Délos, πίν. 86, ἀρ. 1144. HORN, Gewandstatuen, πίν. 12, 3, σ. 46.

⁵ Περὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγαλματίου χορευτρίας τῆς συλλογῆς W. C. Baker, χρονολογούμενον μεταξὺ τῶν ἐτῶν 225 καὶ 175 π.Χ. βλ. THOMPSON, Dancer, σ. 371 κ.έ. εἰκ. 1-3, 11. Διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ἀγαλματίου εἰς τὴν ὑστέρην ἑλληνιστικὴν περίοδον βλ. τελευταίως F. ECKSTEIN, Zwei amerikanische Kataloge, Gnomon 31, 1959, 642, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία διὰ τὸ χαμένον πρωτότυπον. I. ALSCHER, Griechische Plastik, IV, 214, ὑποσ. 17a. Πβλ. καὶ εἶδώλιον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Μουσείου τῆς Νέας Ὑόρκης παρὰ M. BIEBER, The Sculpture, εἰκ. 601.

⁶ ROTTIER - REINACH, Myrina, πίν. XXXVa. CHARBONNEAUX, Terres cuites, εἰκ. 53. ROTTIER, Diphilos, πίν. XXII, ἀρ. 511.

φαίνεται ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῆς προσθίας¹. Δὲν ὑπάρχει δὲ εἰς αὐτὸ ἡ περιστροφή περὶ τὸν ἄξονα, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ χορεύτρια Baker, καὶ ἡ ὁποία ἀναγκάζει τὸ βλέμμα μας νὰ παρακολουθήσῃ ὅλην τὴν κίνησιν καὶ τὴν στροφὴν τοῦ κορμοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Πρὸς τούτοις αἱ ἀναλογίαι τῆς χορευτρίας τῶν Ἀβδήρων εἶναι πολὺ ὁμοιωματικαί, ἔχει δὲ αὕτη στενὸν τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος καὶ πολὺ μικρὰν κεφαλὴν. Ἀκόμη καὶ ἡ διαφάνεια τοῦ ἐνδύματος μόλις ὑποδηλοῦται εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἱματίου.

Τὰ ἀνωτέρω δεκνύουν, ὅτι ἡ χορεύτρια τῶν Ἀβδήρων εἶναι νεωτέρα τῆς χορευτρίας Baker καὶ εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Ἐκ τῆς ἰδίας μήτρας κατεσκευάσθη τὸ εἰδῶλιον B86 (πίν. 22), τὸν αὐτὸν δὲ τύπον χορευτρίας, μέ τινας μικρὰς μόνον διαφορὰς, παριστᾷ καὶ τὸ εἰδῶλιον B87 (πίν. 21).

Διάφορον στάσις ἔχει ἡ χορεύτρια B88 (πίν. 22), ἣτις εἰκονίζεται χορεύουσα ἤδη καὶ εὐρισκομένη εἰς κίνησιν πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὅπισθεν τοῦ σώματος καταπίπτει ἐν ἄκρον τοῦ ἱματίου, τὸ ὁποῖον παρασύρεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἡ πτύχσις εἶναι γραμμικὴ καὶ στερεῖται πλαστικότητος τὸ δὲ εἰδῶλιον εἶναι μετρίας ἐργασίας καὶ πιστεύω, ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ. χρόνους².

Εἰς χορεύτριαν ἢ πιθανώτερον εἰς χορευτὴν ἀνήκει τὸ εἰδῶλιον B89 (πίν. 22), ὅμοιον πρὸς τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μυρίνης καὶ ἐπαυτίσθη πρὸς Ἀδωνιν χορεύοντα ἀνατολικὸν χορὸν³. Εἰς τὸ εἰδῶλιον ἐκεῖνο, ὅπως καὶ εἰς τὸ εἰδῶλιον τῶν Ἀβδήρων, δὲν ὑπάρχουν ἐξ ὑπαρχῆς πόδες, ὑπεστηρίχθη δὲ ὡς ἐκ τούτου, ὅτι ἀπεικονίζει ἄνοδον. Ἡ ἐργασία εἶναι μετρία, ἡ πτύχσις, ἰδίᾳ τῶν χειρῶν, ξηρὰ καὶ γραμμικὴ, ἡ δὲ ἀπόδοσις τούτου εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰῶνος εἶναι λίαν πιθανή.

Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α

¹ Ἐξαιρετικῶς πολῦτιμον εὔρημα ἦτο ἡ γενειοφόρος εἰκονιστικὴ κεφαλή B97 (πίν. 25), ὅχι μόνον διότι αὕτη εἶναι ἐξαιρετικὸν ἔργον τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ «σπουδῆς», ὁ τοπικὸς πληθὸς τῆς ὁποίας προσθέτει μίαν εἰσέτι ἀπόδειξιν ὑπάρξεως ἐργαστηρίου κοροπλαστικῆς ἐν Ἀβδήροις.

² Ἡ κεφαλὴ φέρει μύστακα καὶ βραχὺ ἀλλὰ πυκνὸν γένειον, χωριζόμενον

¹ Τοῦτο εἶναι γνῶρισμα τῶν ἔργων τέχνης τοῦ τέλους τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. Βλ. σχετικῶς G. KLEINER, *Tanagrafiguren*, σ. 221.

² Εἰδῶλια τοῦ αὐτοῦ τύπου βλ. ἐν BIEBER, *The Sculpture*, εἰκ. 555, 556.

³ FORTIER - REINACH, *Myrina II*, πίν. XXXIV, 1, σ. 418.

εις τὸ μέσον¹. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι στρογγύλοι, περιβαλλόμενοι ὑπὸ ἐξεχόντων βλεφάρων, αἱ δὲ παρειαὶ ἰσχναί, σχεδὸν ὀστεώδεις. Ὁ πηλὸς εἶναι ὁ χαρακτηριστικὸς πηλὸς τῶν Ἀβδήρων, ἐρυθροῦ χρώματος, περιέχων τρίματα λίθων, κόκκους ἄμμου καὶ ψήγματα μαρμαρυγίου².

Ἡ κεφαλὴ ἀσφαλῶς δὲν ἀνήκει εἰς εἰδῶλιον³, ἀλλ' εἶναι λαμπρὸν δεῖγμα «σπουδῆς», λίαν ἐπιμελοῦς ἐργασίας, κατασκευασθὲν ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ πηλοῦ διὰ τῶν χειρῶν τοῦ κοροπλάθου. Ἐπὶ τοῦ γενείου, τοῦ μύστακος, τῶν ὀφρύων, τοῦ στόματος, τῶν ὠτίων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι καταφανῆ τὰ ἴχνη λεπτοῦ ἐργαλείου πρὸς ἀπόδοσιν λεπτομερειῶν. Ἐπὶ τοῦ γενείου καὶ τῆς κόμης φαίνεται εὐκρινῶς ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τοῦ κοροπλάθου, ὅστις διὰ τὴν ἀπόδοσίν των προσέθετε μικρὰ τμήματα νωποῦ πηλοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπλαθε διὰ τῶν χειρῶν του, ἐπέξεργάζετο δὲ ἐν συνεχείᾳ διὰ λεπτοῦ ἐργαλείου. Εἷς τινα σημεῖα διακρίνονται καὶ δακτυλικά ἀποτυπώματα.

Μὲ τὴν πρώτην ἐνατένισιν δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση, ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ ἔργου μνημειακῆς πλαστικῆς. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, οἱ ἐντὸς βαθειῶν κογχῶν ὀφθαλμοί, αἱ παρειαί, ἡ χωρίστρα εἰς τὸ μέσον τοῦ γενείου, δεικνύουν, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη εἶναι εἰκονογραφικὸς τύπος ὅστις ἐπλάσθη συμφώνως πρὸς φυσικὸν πρότυπον, εἰκονίζει δὲ πιθανῶς ἓνα ἐκ τῶν σημανόντων Ἀβδηροτῶν. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἡ πλαστικὴ τῶν Ἀβδήρων δὲν μᾶς ἔδωσε εἰκονογραφικόν τινα τύπον. Τὸ κενὸν τοῦτο ἔρχεται νὰ συμπληρωσῆ ἡ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα «σπουδὴ» γενειοφόρου ἀνδρός. Θὰ ἦτο μέγα εὐτύχημα ἂν καθίστατό ποτε δυνατὴ ἡ ταῦτις αὐτῆς πρὸς ἓνα τῶν γνωστῶν σημανόντων πολιτῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ὅπως τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων εἰδῶλιων ἐντὸς τῶν ἐλληνιστικῶν κατοικιῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ ἐπίμετρον τῆς παρουσίας μελέτης,

¹ Καθ' ὅμοιον τρόπον χωρίζεται τὸ γένειον εἰς προτομὴν τοῦ Ἡροδότου, βλ. K. SCHEFFOLD, Die Bildnisse der antiken Dichter, Redner und Denker, σ. 161, z.

² Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω σ. 11, σημ. 1 καὶ G. M. RICHTER, A Greek terracotta head ἐν AJA LII, 1948, σ. 331.

³ Αἱ διαστάσεις τῆς εἶναι λίαν σημαντικαὶ δι' ἔργον κοροπλαστικῆς. Τὰ μεγαλύτερα εἰδῶλια τῆς Μυρίνης ἔχουν ὕψος 0.40-0.50 μ. βλ. FOTIHER, Les statuettes, σ. 183. Τὰ μεγαλύτερα εἰδῶλια τῆς Δήλου ἔχουν ὕψος 0.35-0.40 μ., ἡ δὲ κεφαλὴ ἀρ. 910 ἔχει ὕψος 0.13 μ. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Μολυβοτῆς ἀκρας εἶναι γνωστὸν μέγα ἀγάλματιον γυναικός, ὕψους 0.80 μ., τώρα εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Σόφιας ἀρ. εἰρ. 3736. Βλ. ROBINSON, Olynthus XIV, σ. 86, ἀρ. 20, πίν. 16 καὶ Γ. ΜΗΑΚΑΛΑΚΗ, Προανασκαφικὸς ἔρευνες στῆ Θράκη, σ. 56 πίν. 7γ. Εἰς τὸ Λοῦβρον ὑπάρχει πηλινὴ κεφαλὴ Διοσκοῦρου ὕψ. 0.15 μ., βλ. BESQUES-MOLLARD, Dans les reserves de figurines et reliefs de terre-cuite grecs et romains, σ. 1, 2, εἰκ. 2. Πρὸς τοῦτοις ὁ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ἀναφέρει μεγάλα ἀγάλματα ἐκ πηλοῦ, ἐγγὺς τοῦ τεμένουσ τοῦ Διονύσου εἰς τὸν Κεραμεϊκόν, βλ. WALTERS, BMC, σ. XX.

οὕτω καὶ ἡ «σπουδὴ» αὕτη πιστεύω, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ β' ἡμῖσι τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Μεταξὺ τῶν λίαν ἀξιολόγων εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι καὶ ὁ κορμὸς Τρίτωνος Α 44 (πίν. 24), ὅστις ἀσφαλῶς προέρχεται ἐκ μελαμβραφοῦς ἑν-
τοῦ, μέρος τοῦ ὁποίου καὶ διεσώθη¹. Τὸ ὕψος ἐξέρχεται ἐξ ὀπῆς, ἣτις εὐρί-
σκεται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀνδρικοῦ μορίου. Ὁ κορμὸς, εἰς τὸ κάτω ἄκρον αὐ-
τοῦ, φέρει διπλὴν σειρὰν μεγάλων ἀναγλύφων φολίδων, στρέφεται δὲ δεξιὰ
πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπεκρούσθη καθ' ὀλοκληρίαν, ἡ διόγκωσις
ὅμως τοῦ μυδὸς τοῦ ὄμου καὶ ἡ θέσις τῆς ἀποκρούσεως δεικνύουν, ὅτι αὕτη ἐφέ-
ρετο μὲ δύναμιν πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς διὰ τὴν ἐξακοντίση κάτι. Ἐκ τῆς ἀριστερᾶς
χερὸς διεσώθη ὁ βραχίον, ὅστις κατευθύνεται πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἔμπρός,
τὴν κίνησιν δὲ αὐτὴν παρακολουθεῖ ἡ κεφαλὴ, ἣτις στρέφεται ἀριστερά. Τὸ
μέτωπον εἶναι χαμηλόν, διωγκωμένον καὶ μὲ ῥυτίδας, οἱ δὲ μικροὶ ὀφθαλμοὶ
εὐρίσκονται ἐντὸς βαθειῶν κογχῶν. Ἔχει παρειὰς ἰσχυράς, εἰς δὲ τὴν θέσιν τοῦ
στόματος ὑπάρχει κυκλικὴ κοιλότης τοποθέτησιν ἀντικειμένου τινός, πι-
θανῶς κογχυλίου², τὸ ὅποιον ἔχει ἀποσπασθῆ. Λαιμὸς δὲν δηλοῦται, ἡ δὲ
μακρὰ γενειάς, καταπίπτει ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ ἀπόδοσις τῆς κεφαλῆς ἐνέχει
τὸ στοιχεῖον τῆς ὑπερβολῆς, ἡ ὁποία παραμορφώνει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ
προσώπου. Τὸ αὐτὸ στοιχεῖον ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κορμοῦ. Ἡ
δυσανάλογος διόγκωσις τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου, ὁ τονισμὸς τοῦ μυδὸς τοῦ δεξιοῦ
ὄμου, ὁ βαθὺς ἄξων τοῦ κορμοῦ ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ ὑπο-
γαστρίου, ὁ διαχωρισμὸς καὶ ὁ ὑπερβολικὸς τονισμὸς τοῦ μυϊκοῦ συστήματος
τοῦ θώρακος καὶ τῆς κοιλίας δεικνύουν ἀντίληψιν «baroque». Τὰ στοιχεῖα
ταῦτα μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν περγαμηνὴν περιοχὴν καὶ δεικνύουν ἐπιδράσεις τῆς
τέχνης τῆς μεγάλης ζωφόρου τοῦ βωμοῦ Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς³, τὸν φόρτον καὶ
τὰς ὑπερβολὰς τῆς ὁποίας παρωμοίωσαν πρὸς τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς συγχρό-

¹ Περὶ τῆς χρησιμοποίησεως μέλανος γανώματος ἐπὶ τινων εἰδωλίων βλ. HIGGINS, Catalogue, σ. 5 καὶ Hesperia, Supplement VII, 1943, Small objects from the Pnyx, I, σ. 159, ἀρ. 117 καὶ σ. 131.

² Κογχύλιον φέρει εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα Τρίτων ἐκ συμπλέγματος τοῦ Βατ-
κανοῦ, βλ. BIEBER, The sculpture, εἰκ. 640.

³ Βλ. M. FALKNER, Ἀσιανὸς ζῆλος und der Pergamonfries, ÖJh 36, 1946, 1 κ.έ.
Ὁ Τρίτων ὡς πρὸς τὴν στάσιν καὶ τὴν διάπλασιν τοῦ μυϊκοῦ συστήματος ὁμοιάζει μὲ
τὴν μορφήν τοῦ Διὸς ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ μεγάλου βωμοῦ τῆς Περγᾶμου, βλ. BIEBER,
The sculpture, εἰκ. 459. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Τρίτωνος ὁμοιάζει ἐπίσης μὲ κεφαλὰς γιγάν-
των τῆς ἰδίας ζωφόρου, βλ. BIEBER, ἔ.ἀ. εἰκ. 465, 467. ARNOLD SCHÖBER, Die Kunst
von Pergamon, 167, εἰκ. 46, 48 καὶ G. M. RICHTER, Three critical periods in
Greek Sculpture, εἰκ. 69 καὶ δὴ τὴν ἐν Βερολίῳ κεφαλὴν ἀρ. 1675 παρὰ BIEBER,
The Sculpture, 119 καὶ εἰκ. 476.

νου της «ἀσιανῆς ῥητορικῆς». Ὡς ἐκ τούτου ἡ χρονολόγησις τοῦ Τρίτουου τῶν Ἀβδήρων κατὰ τὸ ἀ΄ ἡμῖς τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος φαίνεται πολὺ πιθανή.

ΕΙΔΩΛΙΑ ΗΘΟΠΟΙΩΝ

Τὰ τμήματα τῶν εἰδωλίων Β 113 - 116 (πίν. 25, 26), ὡς καὶ ἡ μήτρα Β 117 (πίν. 26), ἀνευρέθησαν ἐντὸς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ συνόλου τοῦ περιγραφομένου εἰς τὸ ἐπίμετρον καὶ πιστεύω, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸν 2^{ον} π.Χ. αἰῶνα. Τὸ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ Β 113, σωζόμενον ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω. Ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς κλίσεως τῆς κεφαλῆς, τῆς ἀνιψώσεως τῆς δεξιᾶς ὑπεράνω αὐτῆς καὶ τῆς ὀλισθήσεως τοῦ ἱματίου μέχρι τῆς ὀσφύος, φαίνεται, ὅτι ὁ ἠθοποιὸς παριστάνετο εἰς στιγμὴν δράσεως. Τὸ προσωπεῖον ἔχει μεγάλους ὀφθαλμούς, μικρὰν πεπλατυσμένην ῥίνα, στόμα - «μεγάφωνον», πώγωνα ἀπεστρογγυλωμένον¹. Τὸ εἰδῶλιον παριστᾷ τύπον δούλου τῆς νέας κωμῳδίας, πιθανῶς τὸν «οὔλον θεράποντα»², δύναται δὲ νὰ συγκριθῇ μετὰ παρόμοια εἰδῶλια ἠθοποιῶν ἐκ τῆς Μυρίνης³.

¹ Ἀξιόλογος διὰ τὴν ἐπιμελῆ ἐργασίαν τῆς εἶναι ἡ κεφαλὴ Β 114 (πίν. 26) ἐξ εἰδωλίου ἠθοποιῦ τῆς νέας κωμῳδίας. Ἔχει μέγα στόμα τύπου «μεγαφώνου», στρογγύλους διωγκωμένους ὀφθαλμούς, μικρὰν ῥίνα καὶ πολλὰς ῥυτίδας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ μεταξὺ τῶν ὀφρῶν. Ἡ «σπεῖρα» τῆς κόμης, ἥτις πλαισιώνει τὸ μέτωπον, δεικνύει ὅτι ἀπεικονίζεται ὁ τύπος τοῦ δούλου «ἡγεμῶν θεράπων»⁴. Τὸ προσωπεῖον ὁμοιάζει πολὺ μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ CARL ROBERT δημοσιευόμενα⁵, ὡς καὶ μετὰ προσωπεῖον εἰκονιζόμενον ἐπὶ ἀναγλύφου κωμικοῦ ποιητοῦ⁶.

Τύπους ἠθοποιῶν τῆς νέας κωμῳδίας ἀπεικονίζουν καὶ αἱ κεφαλαὶ Β 115-117.

¹ Περὶ τοῦ νέου τούτου τύπου τοῦ προσωπεῖου μετὰ στόμα «μεγάφωνον» καὶ πώγωνα ἀπεστρογγυλωμένον βλ. THOMPSON, *Three centuries I*, σ. 143 κ.έ., πίν. 45a-d καὶ BIEBER, *The history*, σ. 163.

² Βλ. σχετικῶς ROBERT, *Masken*, σ. 3, ἐνθα καὶ ἡ περιγραφή τοῦ τύπου ἀπὸ τὸν ΠΟΥΛΔΕΥΚΗΝ: Ὁ δὲ οὔλος θεράπων δηλοῖ μὲν τὰς τρίχας, εἰδὶ δὲ πυρραὶ ὄσπερ καὶ τὸ χροῶμα καὶ ἀναφανείας ἐσσι καὶ διάστροφος τὴν ὄμην. Περὶ τῶν τύπων τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας κωμῳδίας βλ. BIEBER, *Denkmäler*, σ. 130 καὶ 155.

³ Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ, Πήλινα εἰδῶλια ἐκ Μυρίνης, πίν. XXIV, ἀρ. 2-4. Παρόμοια προσωπεῖα βλ. ἐπίσης ἐν BIEBER, *Denkmäler*, πίν. 96, 98.

⁴ ROBERT, *Masken*, σ. 3, 4, 69 κ.έ., ἐνθα καὶ ἡ περιγραφή τοῦ τύπου ἀπὸ τὸν ΠΟΥΛΔΕΥΚΗΝ: Ὁ δ' ἡγεμῶν θεράπων σπεῖραν ἔχει τριχῶν πυρρῶν, ἀνατίεται τὰς ὀφρῶν συνάγει τὸ ἐπισκόπιον, τοιοῦτος ἐν τοῖς δούλοις, ὅσος ὁ ἐν τοῖς ἐλευθέροις πρεσβύτης ἡγεμῶν.

⁵ ROBERT, *Masken*, σ. 4, εἰκ. 2 καὶ σ. 71, εἰκ. 89-91.

⁶ T. B. L. WEBSTER, *Greek Theatre production*, πίν. 16.

ΕΙΔΩΛΙΑ ΣΑΤΥΡΩΝ - ΣΙΛΗΝΩΝ

Τὴν ομάδα ταύτην ἀποτελοῦν ἐν ἀκέραιον εἰδώλιον, πέντε κεφαλαὶ καὶ μία μήτρα. Πλὴν τῆς κεφαλῆς Α 48 (πίν. 27), ἀνευρέθησαν ἅπαντα ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων τῶν ἐλληνιστικῶν κατοικιῶν καὶ πιστεῖω, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

Τὸ εἶδώλιον Β 118 (πίν. 26) νέου τραγόποδος σιληνοῦ, ἵσταμένου ὄρθιον μὲ ἀνοικτούς τοὺς πόδας ἐπὶ βραχώδους τοπίου, εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ πλέον ἐνδιαφερόντων εἰρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν. Ὁ τρόπος, καθ' ὃν φέρεται ἐπὶ τῶν νώτων ἢ δορὰ ζῶου, τὴν ὁποίαν συγκρατοῦν δύο ἄκρα ἐπὶ τοῦ στήθους, εἶναι γνωστός ἐξ ἀγαλαμαίου σατύρου τῆς Villa Albani¹. Παρὰ τὰ ζωώδη χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς—κέρατα, ὄτα—τὸ πρόσωπον ἔχει ἔκφρασιν συγκρατημένου μειδιάματος. Τὸ σῶμα εἶναι νεανικόν, ἢ κοιλιακὴ ὁμως χώρα παρουσιάζει δυσμορφίαν μὲ μίαν κάθετον βαθεῖαν οὐλήν, ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ. Κατεβλήθη πρὸς τούτοις προσπάθεια ἀποδόσεως τῶν πλευρῶν. Δύο μικραὶ ἐγχάρακτοι γραμμαὶ εἰς ἕκαστον πόδα δεικνύουν τὴν θέσιν τῶν γονάτων. Κάτωθεν αὐτῶν ὁ ποὺς εἶναι ζῶου καὶ καταλήγει εἰς δύο χηλάς.

Μὲ ἰδιαίτεράν φροντίδα ἀπεδόθησαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ δάκτυλοι, οἵτινες συγκρατοῦν ἢ κρούουν τὸ τύμπανον. Ὁ ἐκ τῆς νεωτέρας τέχνης εἰλημμένος ὄρος «rococo», ὅστις συχνάκις χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ ἔργα τῆς ὑστάτης περιόδου τῆς ἐλληνιστικῆς τέχνης, εὗρισκει τὴν δικαίωσίν του εἰς τὸ εἶδώλιον αὐτὸ τοῦ νέου σιληνοῦ μὲ τὸ ἕλαφρὸν μειδίαμα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν διὰ τοὺς χαρούμενους ῥυθμούς, τοὺς ὁποίους εἶναι ἔτοιμος νὰ μεταδώσῃ διὰ τῶν δακτύλων του ἐπὶ τοῦ τυμπάνου².

Τὸ θέμα, ἐξ ὧν γνωρίζω, εἶναι πρωτότυπον. Ὁ Πάν εἰκονίζεται εἰς ἀρχαιότερα εἰδῶλια καθ' ὅμοιον τρόπον ὄρθιος, μὲ ἀνοικτούς τοὺς πόδας, ἀλλ' ἀντὶ τυμπάνου ἔχει ῥάβδον ἢ λαγωβόλον καὶ τὸ ἔνδυμά του εἶναι ἐρριμμένον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου³. Καθ' ὅμοιον τρόπον κρατοῦν εἰς τὸν ἀριστερὸν ὤμον τὸ τύμπανον, τὸ ὁποῖον κρούουν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, εἰδῶλια γυναικῶν⁴, ἔρωτος καὶ γυμνοῦ νέου⁵.

¹ BIEBER, The sculpture, εἰκ. 568.

² Περί τοῦ ὄρου «rococo», βλέπε WILHELM KLEIN, Vom antiken rococo καὶ M. BIEBER, ἔ.ἀ. σ. 136.

³ SIEVEKING, Loeb I, πίν. 26. MOLLARD-BESQUES, Catalogue I, πίν. LXIII, C 44. Τὴν ἴδιαν στάσιν μὲ ἄλλα ὁμως ἀντικείμενα εἰς τὰς χεῖρας ἔχει εἶδώλιον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, βλ. HIGGINS, Catalogue I, ἀρ. 891, πίν. 129.

⁴ CHR. BLINKENBERG, Lindos, πίν. 104, ἀρ. 2247, 2248. Ausg. Terrakotten, πίν. XXIIIc, d. Τοῦ ἰδίου τύπου εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 18002 εἶδώλιον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν.

⁵ CHARBONNEAUX, Terres cuites, πίν. 74, ἀρ. 81. BREITENSTEIN, Catalogue, πίν. 81, σ. 662.

Ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ ἔκφραστικωτέρων ἔργων τῆς κοροπλαστικῆς τῶν Ἀβδήρων εἶναι ἡ κεφαλὴ νέου σιληνοῦ Β119 (πίν. 27). Ἡ ἔκφρασις τῆς εἶναι πολὺ ρεαλιστικὴ μὲ τὸ ἀνώμαλον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μέτωπον, τοὺς μικροὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν μικρὰν σιμὴν ὄνα, τὰς ἐξωγκωμένους παρειὰς καὶ τὸ μικρὸν ἀνοικτὸν στόμα μὲ ἀσύμμετρον ἐκ τῆς συσπάσεως τὴν γραμμὴν τῶν χειλέων. Τὴν ρεαλιστικὴν ἔκφρασιν συμπληροῦν ὀφθαλμοὶ ἄνω ἢ εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ μεταξὺ τῶν ὀφρύων, ὅπως καὶ ἡ ἄτακτος κόμη, ἡ διηυθετημένη εἰς ὀρθίους θυσάνους. Μὲ τὰ μέσα αὐτὰ ἐπέτυχεν ὁ κοροπλάθης νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον τὸν χαρακτῆρα τοῦ δαίμονος, ἀκολούθου τοῦ Διονύσου.

Τὴν αὐτὴν μὲ τὴν κεφαλὴν πλαστικότητα ἔχει καὶ ὁ λαιμὸς, τοῦ ὁποίου οἱ μῦες ἀποδίδονται κατὰ θαυμαστὸν τρόπον. Ἡ κεφαλὴ ἔχει ἰσχυρὰν στροφὴν καὶ κλίσιν πρὸς τὰ ἄριστερά καὶ ὁ ἄξων αὐτῆς σχηματίζει γωνίαν μὲ τὸν ἄξονα τοῦ λαιμοῦ. Ἀσφαλῶς ἀνῆκεν εἰς εἰδῶλιον μὲ ἰσχυρὰν κίνησιν καὶ σύλληψιν φυγοκέντρον δυνάμεως καὶ ἐνθυμίζει ἔργα μνημειώδους πλαστικῆς μὲ τὰ ὅποια πολὺ ὁμοιάζει¹.

Ἡ κεφαλὴ σιληνοῦ Β120 (πίν. 31) ἔχει ἐλαφρὸν μειδιάμα καὶ ἔκφρασιν ἀγαθότητος. Ἡ κεφαλὴ Α48 (πίν. 27) ἀνῆκε εἰς εἰδῶλιον γενειοφόρου σατύρου ἢ Πανὸς καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὴν κατὰ πολὺ ἀρχαιότεραν κεφαλὴν εἰδωλίου Πανὸς τῆς συλλογῆς Loeb². Αἱ κεφαλαὶ δὲ Β121, 122 (πίν. 27), ἀποδίδουν τὸν τύπον τοῦ φαλακροῦ πρεσβύτου, σατύρου ἢ παπποσιληνοῦ³.

Ζ Ω Α

Μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀπόδειξιν ὑπάρξεως τοπικοῦ ἐργαστηρίου κοροπλαστικῆς ἔχει τὸ ἔλλειψοειδὲς πλακίδιον Β124 (πίν. 27), διότι τοῦτο φέρει σφραγίσμα μὲ τὸ ἐπίσημον ἔμβλημα τῆς πόλεως, τὸν γοῦπα, ὅπως ἐμφανίζεται οὗτος εἰς τὰ νομίσματα τῆς πόλεως⁴. Παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑπάρχει τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως ΑΒ. Τὸ ἀνάγλυφον εἶναι ἐπίπεδον, ἀλλ' ἡ ἐργασία τοῦ ἐπιμελῆς, πιθανῶς δὲ ἀρχαιότερα τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

¹ BIBBER, *The sculpture*, εἰκ. 574, 633-635, σ. 140 καὶ J. D. BEAZLEY - B. ASHMOLY, *Greek sculpture and painting*, εἰκ. 174, 177.

² SIENKING, *Loeb I*, πίν. 26, σ. 18. Ἡ κεφαλὴ αὕτη ἀνευρέθη εἰς τὴν ἐπιφανείαν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς ἀπόστασιν δεκάδων τινῶν μέτρων. ἀνατολικῶς τῆς ἀνασκαφείσης «νησίδος» τῶν ἐλληνιστικῶν κατοικιῶν.

³ Ἡ κεφαλὴ τοῦ εἰδωλίου Β121 ὁμοιάζει μὲ τὰς κεφαλὰς δύο ἀγαλμάτων παπποσιληνῶν τῆς Δήλου, Ν. Μ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ, Ὁδηγὸς τῆς Δήλου, σ. 157, 158, εἰκ. 88.

⁴ Παρόμοια σφραγίσματα ἀνευρέθησαν ἐπὶ λαβῶν ὀξυπυθμένων ἀμφορέων τῶν Ἀβδήρων· μία λαβὴ μάλιστα ἔχει τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς σφραγίδα καὶ τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως.

Καὶ τὰ ζῶα ἀψησλόησαν ὡς θέματα τοὺς κοροπλάθους τῶν Ἀβδήρων, πλὴν δὲ τοῦ γουπὸς εἰς τὸν κατάλογον ἀντιπροσωπεύονται ἕτερα δώδεκα εἰδῶλια μὲ θέμα διάφορα ζῶα. Ἐκ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς κοροπλαστικῆς τῶν Ἀβδήρων εἶναι τὰ εἰδῶλια λεόντων Β125, 126 (πίν. 28). Εἰς ἀμφοτέρωτα ὁ λέων εἰκονίζεται καθήμενος ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του, ὅπως ἀκριβῶς οἱ μεγάλοι μαρμαρίνοι λέοντες τῶν ἐπιτυμβίων ἢ τιμητικῶν μνημείων.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ εἰδωλίου Β125 εἶναι ἰσχυρὰ κατὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἔχει στόμα ἀνοικτόν, δυνατὸν ὄυγγος, ὀφθαλμοὺς ἐντὸς βαθειῶν κογχῶν, κρανίον ἐξωγκωμένον. Ἡ χαιτὴ χωρίζεται εἰς τὸ μέσον, ἀνυψοῦται καὶ καταπίπτει ἑκατέρωθεν καὶ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς εἰς μικροὺς βοστρύχους, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους, εἷς τινα δὲ σημεῖα ἀποδίδεται αὕτη δι' ἐγκαράκτων γοαμῶν.

Ἰσχυρὰν αἰσθησιν πλαστικότητος δεικνύει τὸ σῶμα, μὲ τὴν σχηματικὴν του ἀπόδοσιν, τὰς μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς σημείου εἰς τὸ ἄλλο καὶ τὰς πλήρεις δυνάμεις καμπύλας. Κατὰ τρόπον ὁμοίως πλαστικὸν δηλοῦνται αἱ πλευραὶ καὶ ὄρισμένοι μῦες τοῦ σώματος. Αἱ ἀναλογίαι εἶναι ἄρμονικαὶ καὶ τὸ εἰδῶλιον δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ εὐκινήτου, ἰσχυροῦ καὶ ὑπερηφάνου βασιλέως τῶν ζῴων.

Ἐντύπωσιν ἰσχύος δημιουργεῖ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ λέοντος Β126. Τὸ διωγκωμένον κρανίον καὶ οἱ μῦες, τὸ ἰσχυρὸν ὄυγγος, τὸ στόμα, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα τερματίζονται εἰς καμπύλας, καὶ οἱ ἐντὸς βαθειῶν κογχῶν ὀφθαλμοὶ δεικνύουν ἐπιμελῆ ἐργασίαν. Ἡ χαιτὴ ἀποδίδεται κατὰ τρόπον νατουραλιστικόν, σχηματίζουσα μικροὺς ἀναγλύφους βοστρύχους, σχήματος φλογός. Αὕτη περιβάλλει τὴν κεφαλὴν, κατερχομένη μέχρι τῶν νώτων καὶ καταπίπτει ἐπὶ τοῦ στήθους. Πρὸς τούτοις ἀποδίδονται τὰ πλευρά, τὰ νεῦρα τῶν ποδῶν, οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ θύσανοι τῶν τριχῶν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῶν προσθίων ποδῶν.

Παρ' ὅλην τὴν ἐπιμελῆ ἐργασίαν τῶν λεπτομερειῶν, τὸ εἰδῶλιον τοῦτο ὡς σύνολον ὑστερεῖ τοῦ προηγουμένου ἀπὸ ἀπόψεως ἀναλογιῶν. Τὸ σῶμα εἶναι εὐρωστον, ἀλλὰ βαρὺ καὶ δυσκίνητον. Οἱ ὀπίσθιοι πόδες εἶναι σχετικῶς ἰσχυροί, ἐνῶ οἱ πρόσθιοι παχεῖς καὶ ἰσχυροί, δημιουργοῦντες τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ κοροπλάθος εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ μνημειώδη ἔργα γλυπτικῆς, αἵτινα διὰ λόγους στατικῶς ἔχουν ἰσχυροὺς πόδας. Πράγματι ἡ ὀρθία στάσις, ἡ ἀπόδοσις τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς κεφαλῆς, τῆς χαιτῆς¹ καὶ ἡ ἐν γένει ἐμφάνισις τῶν δύο αὐτῶν εἰδωλίων, δημιουργεῖ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ταῦτα ἔχουν ἐπηρεασθῆ ἀπὸ ἔργα μνημειώδους πλαστικῆς ὡς ὁ Λέων τῆς Ἀμφι-

¹ Διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς χαιτῆς φαίνεται, ὅτι ὁ κοροπλάθος ἔχει ἐπηρεασθῆ ἀπὸ ἔργα γλυπτικῆς, βλ. G. M. RICHTER, *Animals in Greek Sculpture*, πίν. VIII, εἰκ. 27, 29.

πόλεως ἢ ὁ Λέων τῆς Χαιρωνείας¹. Πρὸ παντὸς τὸν Λέοντα τῆς Ἀμφιπόλεως, ὑψούμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος, εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπὸ τῶν Ἀβδήρων ἀπόστασιν, θὰ εἶχε προφανῶς ὑπ' ὄψει του ὁ κοροπλάθος τῶν Ἀβδήρων. Χρονολογία: β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

Τὸ πλακίδιον Β128 (πίν. 29) φέρει ἀνάγλυφον παράστασιν λέοντος βαδίζοντος πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ καίτη εἶναι ἔλαφρῶς ἀνάγλυφος, ἐοχηματοποιημένη εἰς ἐπαλλήλους σειράς, δίκην μικρῶν φλογῶν. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος ἔχει πλαστικότητα καὶ δηλοῦνται οἱ μύες, αἱ νευρώσεις τῶν ποδῶν καὶ οἱ δάκτυλοι.

Παρὰ τὴν ἐντύπωσιν ἀρχαϊκότητος, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ τὸ ἀνάγλυφον καὶ ἡ ὁποία ὀφείλεται πιθανῶς εἰς ἐπίδρασιν ἀρχαιοτέρου πλαστικοῦ ἔργου², πιστεύω, ὅτι καὶ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Τὸ περιγράμμα τῆς κεφαλῆς εἶναι γωνιωδές, ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὀύγγου καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ ὄχι ἐπιτυχής, τὸ ἄκρον τοῦ ὀπισθίου δεξιοῦ ποδὸς πολὺ μεγαλύτερον τοῦ ἄλλου, τὸ δὲ σχῆμα τῆς οὐρᾶς ἐπιτηδευμένον. Ἐν τούτοις ὁ κοροπλάθος ἐπέτυχε νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ δυνατοῦ ἀλλὰ καὶ εὐκινήτου ζῴου, ἀπ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ τονισμοῦ τοῦ μυϊκοῦ του συστήματος καὶ τῶν χαμπύλων τῶν ποδῶν, ἀπ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ἐπιμήκους καὶ ῥαδινοῦ παρὰ τοὺς ὀπισθίους πόδας σώματος καὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ προσθίου δεξιοῦ ποδός. Λίαν ἐπιτυχής εἶναι καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ λέοντος ἐντὸς τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὀρθογωνίου παραλληλογραμμοῦ. Διὰ τῆς προτάσεως τῶν προσθίων ποδῶν ἠλαττώθη τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς, οὕτως ὥστε νὰ εἰσχωρῇ αὐτὴ ἀνέτως ἐντὸς τῆς ἐπιφανείας. Τὸ ἀνάγλυφον ἔχει διακοσμητικὸν χαρακτῆρα, μήτρα δὲ παρομοίου ἀναγλύφου ἀνευρέθη καὶ εἰς τὴν Δῆλον³.

Μ Η Τ Ρ Α

Ἡ παραγωγή τοῦ κοροπλαθείου τῶν Ἀβδήρων συνεχίσθη, ὅπως φαίνεται, καὶ κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Τὴν ἀπόδειξιν μᾶς δίδει ἡ μήτρα τραγικοῦ προσωπείου Α49 (πίν. 30), ἀνευρεθεῖσα ἐντὸς δοκιμαστικῆς τάφρου. Ἐχει μέτωπον πολὺ χαμηλὸν με ἀναγλύφους ὀυτίδας καὶ ἰσχυρῶς ἀναγλύφους ὄφρυς. Τὸ προσωπεῖον περιβάλλεται ὑπὸ ὀρθίας ἀγορίας κόμης.

¹ OSCAR BRONNER, *The Lion monument at Amphipolis*, εἰκ. 14, πίν. VI-VIII καὶ G. M. RICHTER, ἔ.δ. πίν. VIII, 29. Διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ Λέοντος τῆς Ἀμφιπόλεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος (360/59) βλ. FRANZ WILLEMSEN, *Die Löwenkopf-wasserspeier von Dach des Zeustempels, Olympische Forschungen IV*, 1959, σ. 52.

² G. LIPPOLD, *Antike Skulpturen der Glyptothek Ny Carlsberg*, εἰκ. 3.

³ LAUMONIER, *Délos*, πίν. 103, ἀρ. 1373.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ διαπραγματεύσις τοῦ ὕλικου τῆς παρουσίας μελέτης ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξίν ἐργαστηρίου κοροπλαστικῆς ἐν Ἀβδήροις, ἀπὸ τῆς ὀψίμου ἤδη ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀφήνουν ἀμφιβολίαν ὁ τοπικὸς πηλὸς τῶν Ἀβδήρων, αἱ μῆτραι, τὰ διπλᾶ παραδείγματα, αἱ «σπουδαί» B1 (πίν. 1) καὶ B97 (πίν. 25), τὸ εἰδῶλιον B37 (πίν. 10), ἔξαχθὲν ἐκ τῆς μήτρας B38 (πίν. 10), ὡς καὶ τὸ πλακίδιον B124 (πίν. 27), μὲ ἀνάγλυφον τὸ ἐπίσημον ἔμβλημα τῆς πόλεως, τὸν γούπα. Πρὸς τούτοις εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα ἐν ἐργαστήριον κοροπλαστικῆς ἐστεγαζέτο ἐντὸς τῶν ἑλληνιστικῶν κατοικιῶν, τῶν ἐξεταζομένων εἰς τὸ ἐπίμετρον τῆς παρουσίας μελέτης.

Ἐνῶ οἱ τύποι τῶν εἰδωλίων τῆς Τανάγρας εἶναι πολὺ περιορισμένοι¹, διεπιστώθη εἰς τὰ Ἀβδηρα μεγάλη ποικιλία τύπων. Ἀκόμη καὶ ἀπεικονίσεις θεῶν, ὅπως τῆς Ἀφροδίτης, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Κυβέλης κλπ., αἵτινες εἶναι καθ' ὄλοκληρίαν ἄγνωστοι εἰς τὴν Τανάγραν, δὲν εἶναι σπάνια εἰς τὰ Ἀβδηρα. Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐργαστηρίων τῆς Τανάγρας ἐπὶ τινων εἰδωλίων τῶν Ἀβδήρων εἶναι φανερά. Ἡ γοητευτικὴ κεφαλὴ A11 (πίν. 5) εἶναι ἀληθῆς ταναγραία, αἱ κεφαλαὶ B4, 5 (πίν. 6) ἀποπνέουν τὴν χάριν καὶ τὴν κομψότητα τῶν γυναικῶν τῆς Τανάγρας, ἐπίδρασιν δὲ τύπων τῆς Τανάγρας ἔχουν ὑποστῆ καὶ αἱ κεφαλαὶ A18, 19, 41 - 43 (πίν. 8, 21), καλυπτόμεναι ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ ἱματίου. Οἱ ἔρωτες A26 - 30 (πίν. 13), ὁμοιάζουν τὸσον πρὸς τοὺς ἔρωτας τῆς Βοιωτίας, τὰ δὲ εἰδῶλια A8 - 10 (πίν. 4), εἶναι ἐπίσης ταναγραῖαι. Ἀκόμη καὶ μικρὰ εἰδῶλια, τὰ ὅποια εἶναι συνήθη εἰς τὴν Τανάγραν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου μέχρι τῶν μέσων τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἀνευρέθησαν καὶ εἰς τὰ Ἀβδηρα A4, 5, B46 (πίν. 2, 10).

Ἐπάρχουν ὅμως πολλὰ ὁμοίωτες τῶν εἰδωλίων τῶν Ἀβδήρων καὶ πρὸς τύπους τῆς Μυρίνης, ὅπως λ.χ. τὰ εἰδῶλια B39, 61, 62, 68, 89, 113 (πίν. 11, 18, 19, 22, 25). Πρὸς τούτοις πολλὰ κεφαλαὶ εἰδωλίων γυναικῶν φέρουσαι διαδήματα καὶ στεφάνους, ὅπως καὶ τὴν κόμμωσιν μὲ ἀνάγλυφον πλόκαμον εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας (tresse médiane), εἶναι συνήθεις εἰς τὴν Μύριαν. Ἐν γένει ὑπάρχει συγγένεια τῶν θεμάτων (B55, 56, 100, 113), ὁ δὲ κόσμος τῶν εἰδωλίων τῶν Ἀβδήρων εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὸν τῆς Μυρίνης (θεοί, γυμναὶ μορφαί, ἡθοποιοί, σάτυροι κλπ.).

Μεταξὺ τῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὰ Ἀβδηρα ἔργων κοροπλαστικῆς ὑπάρχουν καὶ τινὰ, τὰ ὅποια δὲν ἐπαναλαμβάνουν, ὅσον γνωρίζω, γνωστοὺς τύπους, ὅπως λ.χ. ὁ σιληνὸς B118 (πίν. 26), ἡ Ἀφροδίτη B60 (πίν. 17), τὸ

¹ THOMPSON, Three centuries I, σ. 130.

ειδώλιον Α31 (πίν. 14), ἡ πρότομη Α32 (πίν. 15), τὸ μικρὸν εἰδώλιον Α4 (πίν. 2), αἱ «σπουδαί» Β1 (πίν. 1) καὶ Β97 (πίν. 25), αἱ μήτραι Β57 (πίν. 12) καὶ Β98 (πίν. 26) καὶ πολλὰ κεφαλαὶ εἰδωλίων γυναικῶν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ ἀντίγραφον τῆς Ἀφροδίτης τύπου Arles Α33 (πίν. 16) εἶναι μοναδικὸν ἔργον κοροπλαστικῆς.

Ἡ κοροπλαστικὴ εὐρίσκεται πάντοτε εἰς στενὴν σχέσιν μὲ τὴν μνημειώδη πλαστικὴν¹. Ἀπὸ αὐτὴν ἐμπνέεται ἢ δανεῖζεται τοὺς τύπους καὶ τὰ θέματα. Αἱ αὐταὶ καλλιτεχνικαὶ ἀντιλήψεις διακρίνουν τοὺς γλύπτας καὶ τοὺς κοροπλάθους καὶ τὰ ἔργα τῆς κοροπλαστικῆς εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον καλλιτεχνικὸν κλίμα τῶν ἄλλων ἔργων τέχνης καὶ ἐκφράζουν τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία τὰ ἐδημιούργησεν. Ἐνίοτε ἐπαναλαμβάνουν σπουδαῖα ἔργα τῆς μνημειώδους γλυπτικῆς καὶ ὅταν ἀκόμη μιμοῦνται οἱ κοροπλάθοι, διατηροῦν κάποιαν πρωτοτυπίαν.

Πολλὰ ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐνταῦθα εἰδωλίων τῶν Ἀβδήρων παρουσιάζουν ὁμοιότητα πρὸς ἔργα γλυπτικῆς, ἐδέχθησαν ἐπιδράσεις ἐξ αὐτῶν ἢ δεικνύουν μνημειώδη πλαστικὴν ἀντίληψιν. Τὸ εἰδώλιον Β37 (πίν. 10) ὁμοιάζει μὲ τὸ ἀγάλμα τῆς Κλεοπάτρας τῆς Δήλου, τὰ εἰδῶλια Β125 καὶ Β126 (πίν. 28) μὲ τὸν Λέοντα τῆς Ἀμφιπόλεως, ἡ κεφαλὴ σιληνοῦ Β119 (πίν. 27) πρὸς κεφαλὰς ἀγαλματίων νέων σατύρων, τὸ εἰδώλιον Ἀφροδίτης Α33 (πίν. 16) ἐπαναλαμβάνει τὸν τύπον τῆς Ἀφροδίτης Arles, τὸ Α44 (πίν. 24) δεικνύει ἐπίδρασιν τῆς τέχνης τῆς μεγάλης ζωφόρου τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ Πέργαμον, ἡ κεφαλὴ Α7 (πίν. 3) ἐνθυμίζει κεφαλὰς Ἡρακλέους τοῦ Λυσιπποῦ, τὰ εἰδῶλια τῆς Κυβέλης ἐπαναλαμβάνουν τὸν γνωστὸν ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων τύπον τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, ἡ δὲ γενειοφόρος «σπουδὴ» Β97 (πίν. 25) καὶ ἡ Ἀφροδίτη Β60 (πίν. 17) δεικνύουν ἔξοχον πλαστικὴν ἀντίληψιν.

Τὰ Ἀβδηρα ἦσαν γνωστὰ μέχρι πρό τινος μόνον ἐκ τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν. Σχεδὸν τίποτε δὲν ἐγνωρίζομεν περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος τῆς πόλεως. Αἱ ἀνασκαφαὶ διὰ πρώτην φορὰν ἀπεκάλυψαν δλόκληρον κόσμον θεῶν, ἐρώτων, σατύρων, ἡθοποιῶν, γυναικῶν, χορευτριῶν κ.λ.π., ὁ ὁποῖος μᾶς φέρει πλησιέστερον εἰς τὴν ζωὴν τῆς πόλεως καὶ

¹ THOMPSON, ἔ.δ. σ. 136. BURR, The terracotta figurines, Hesperia II, 1933, σ. 187. BURR, Myrina, σ. 24. ROBINSON, Olynthus VII, σ. 1 καὶ Olynthus XIV, σ. 68. G. R. DAVIDSON - D. B. THOMPSON, Small objects from the Pnyx, σ. 119 κ.έ. ἐν Hesperia Supplement VII. CHARBONNEAUX, Terres cuites, σ. 20. POTTIER, Les statuettes, σ. 175, 180, 291. G. KLEINER, Tanagrafiguren, σ. 87, 206, 216, 222, 228, 244. POTTIER, Diphilos, σ. 100. T. B. L. WEBSTER, Greek Terracottas, σ. 28, 29. POTTIER - REINACH, Myrina, σ. 156-166. HIGGINS, Catalogue, σ. 10.

τοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ μᾶς γνωρίζει τὰς θρησκευτικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἀντιλήψεις τῶν Ἀβδηριτῶν.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων αὐτῶν συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ἸΑβδηρα «ἡ καλὴ Τητῶν ἀποικίη», κειμένη εἰς τὸ βορειότερον ἄκρον τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ εἰς περιοχὴν κατοικουμένην ὑπὸ βαρβάρων θρακικῶν φύλων, δὲν ἦσαν μόνον μεγάλη καὶ πλουσία πόλις, ἀλλὰ καὶ κέντρον καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος.

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Α΄

Ὁ κατάλογος Α΄ περιλαμβάνει τὰ εὐρήματα τῶν δοκιμαστικῶν ἔρηνων καὶ τὰ τυχαῖα. Τὰ περισσότερα ἐκ τῶν εἰδωλίων τοῦ καταλόγου Α΄ ἀνευρέθησαν ἐντὸς δοκιμαστικῶν τάφρων, τὰς ὁποίας διήνοιξα εἰς τὴν πεδινὴν ἔκτασιν τοῦ δυτικοῦ ἡμίσεος τῆς ἀρχαίας πόλεως. Αἱ τάφροι αὗται δηλοῦνται εἰς τὸ κείμενον διὰ τῶν γραμμάτων Α - Σ. Εἷς τινὰς περιπτώσεις ἀναφέρεται ὁ ἀγρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν ἢ οἰαδήποτε ἄλλη προέλευσις. Ὁ πηλὸς τῶν εἰδωλίων περιγράφεται εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς τεχνικῆς αὐτῶν. Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ εἶναι τοῦ εὐρητηρίου τοῦ Μουσείου Καβάλας.

A1 (866 π) πίν. 1. Ἀκέφαλον εἰδῶλιον καθημένης ἐπὶ θρόνου γυναικὸς ἐνδεδυμένης χειριδωτῶν χιτῶνα καὶ ἐχούσης ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν μηρῶν. Φέρει ἐπὶ τῶν νώτων ὀρθογώνιον ὀπὴν ἑξατμίσεως. Ὑψ. 0.09. Προέλευσις: δοκιμαστικὴ τάφος ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ Δημ. Μάλλιου, δυτικοῦ ἡμίσεος ἀρχαίας πόλεως. Χρονολογία: α΄ τέταρτον τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἱ.

A2 (160 π) πίν. 1. Εἰδῶλιον, ἐπὶ συμφυοῦς κυλινδρικῆς βάσεως, ὀρθίας γυναικὸς ἐνδεδυμένης ἱμάτιον, προβαλλούσης τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ ἐχούσης τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία καὶ φέρει ἑλλειψοειδῆ ὀπὴν ἑξατμίσεως. Ὑψ. 0.145. Τυχαῖον εὖρημα ἐκ ταφῆς ἐντὸς πίθου· α΄ ἡμισυ τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἱ.

A3 (950 π) πίν. 2. Συμπαγὲς εἰδῶλιον κωμικοῦ ἠθοποιοῦ τῆς ἀρχαίας κωμῶδιᾶς φέροντος ἐπὶ τῶν ὤμων του αἶγα. Εἶναι ἐνδεδυμένος βραχὺν χειριδωτῶν χιτῶνα, κάτωθεν τοῦ ὁποίου φαίνεται φαλλός. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία. Ὑψ. 0.052. Δοκιμαστικὴ τάφος Δ΄ α΄ ἡμισυ τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἱ.

A4 (951 π) πίν. 2. Ἀκέφαλον μικρογραφικὸν εἰδῶλιον γυναικὸς (Μούσης;) ἐνδεδυμένης ποδήρη χιτῶνα, σχηματίζοντα ἀπόπτυγμα καὶ φερούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς προσωπεῖον φαλακροῦ πρεσβύτου. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία καὶ δὲν φέρει ὀπὴν ἑξατμίσεως. Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀποκεκρουμένη. Ὑψ. 0.06. Δοκιμαστικὴ τάφος Α΄ τελευταῖον τρίτον τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

A5 (952 π) πίν. 2. Ἀκέφαλον συμπαγὲς εἰδῶλιον γυναικὸς ἢ χορευτρίας, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ εὐρισκομένης ἐν κινήσει πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἀπεκρούσθησαν ἀμφότεραι αἱ χεῖρες. Ὑψ. 0.062. Δοκιμαστικὴ τάφος Α΄ τελευταῖον τρίτον τοῦ 4^{ου} π.Χ. αἱ.

A 6 (954 π) πίν. 3. Κεφαλή γυναικός με πρόσωπον αποκεκρουμένον κάτωθεν τῶν ὀφθαλμῶν. Ἔχει κόμην βραχεῖαν, διηυθετημένην εἰς κυματοειδεῖς βοστρύχους. Ὑψ. 0.033. Δοκιμαστικὴ τάφος Δ'. 4ος π.Χ. αἰ.

A 7 (961 π) πίν. 3. Κεφαλή γενειοφόρου ἀνδρός (Ἡρακλέους;) λίαν ἐπιμελοῦς ἐργασίας. Ὑψ. 0.043. Δοκιμαστικὴ τάφος Δ'. 3ος π.Χ. αἰών.

A 8 (852 π) πίν. 4. Εἰδώλιον ὀρθίας ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον γυναικός, φερούσης τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς ὀσφύος, ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, τὴν δὲ ἀριστερὰν κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ἡ ἐργασία εἶναι λίαν ἐπιμελής, εἶναι δ' ἐν μέρει εἰργασμένον καὶ τὸ ὀπίσθιον τμήμα τοῦ εἰδωλίου, ἔνθα ὑπάρχει τετραγώνος ὀπὴ ἐξατιμίσεως. Ὑψ. 0.17. Τυχαῖον εὔρημα ἐκ τάφου παρὰ τὴν θέσιν Τσακάλ - τεπέ· περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 9 (853 π) πίν. 4. Εἰδώλιον γυναικός, αποκεκρουμένον κάτω, ἐνδεδυμένης χιτῶνα, ὑψηλὰ ἐξωσμένον καὶ ἐχούσης τὸ ἱμάτιον ἐροισμένον ἐπὶ τῶν ὤμων. Φέρει τὴν ἀριστερὰν εἰς τὴν ὀσφύν, τὴν δεξιὰν δὲ κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ. Ἡ κεφαλή ἔχει κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur». Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι ἐν μέρει μόνον εἰργασμένη καὶ φέρει ἐλλειψοειδῆ ὀπὴν ἐξατιμίσεως. Ὑψ. 0.175. Ἐκ τοῦ ἰδίου μὲ τὸ προηγούμενον τάφου παρὰ τὴν θέσιν Τσακάλ - τεπέ· περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 10 (115 π) πίν. 4. Κορμός γυναικός, ἐνδεδυμένης ἱμάτιον προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ καλύπτον ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας. Ἐκ τούτων ἡ δεξιὰ φέρεται ἐπὶ τοῦ στήθους, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἐπὶ τῶν ἰσχύων. Ὑψ. 0.072. Δοκιμαστικὴ τάφος Κ'. β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 11 (870 π) πίν. 5. Κεφαλή γυναικός, ἐξόχου τέχνης καὶ διατηρήσεως, ἔχουσα κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur». Φέρει ἐνώτια. Ὑψ. 0.035. Ἑλληνιστικὴ οἰκοδομὴ ἀγροῦ Ἀβραάμογλου, δυτικῆ τμήματος τῆς πόλεως· α' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 12 (975 π) πίν. 5. Κεφαλή γυναικός, ἐχούσης βραχεῖαν κόμην, χωριζομένην εἰς τὸ μέσον. Ἦν ἀποκεκρουμένη. Ὑψ. 0.04. Δοκιμαστικὴ τάφος Κ'. β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 13 (956 π) πίν. 5. Κεφαλή γυναικός, ἀποκεκρουμένη ἐν μέρει ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ. Φέρει βραχεῖαν κόμην, διακοσμουμένην διὰ ταινίας. Διασώζονται ἴχνη χρωμάτων ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ. Ὑψ. 0.035. Δοκιμαστικὴ τάφος Ι'. β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 14 (976 π) πίν. 5. Κεφαλή γυναικός, ἐχούσης ὑψηλὸν διάδημα καὶ κόμην καταπίπτουσαν εἰς πλοκάμους ἐπὶ τῶν ὤμων. Φέρει ἐνώτια καὶ διάδημα. Διασώζονται ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος. Ὑψ. 0.055. Δοκιμαστικὴ τάφος Κ'. β' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 15 (953 π) πίν. 5. Κεφαλή μεγάλου εἰδωλίου γυναικός, ἐχούσης βραχεῖαν κόμην ἐπὶ τῆς ὀπίσθιας ἀμπτυξ. Διασώζονται ἴχνη λευκοῦ χρώματος.

“Υψ. 0.072. Δοκιμαστική τάφρος Η΄, ἐκ τῆς ἐπιχώσεως ψηφιδωτοῦ διαπέδου οἰκίας β΄ ἡμῖσι τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A 16 (857 π) πίν. 6. Κεφαλὴ γυναικός με διάδημα. Φέρει κόμην βραχεῖαν, χωρίζομένην εἰς τὸ μέσον, σχηματίζουσαν δὲ ὄπισθεν ἀνάδεσμον. Διασώζονται ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος. “Υψ. 0.043. Ἀγρὸς Κ. Τσιροκόγλου, δυτικῶς οἰκοδομῆς ἐπιμέτρου. 2ος π.Χ. αἰ.

A 17 (863 π) πίν. 8. Κεφαλὴ γυναικός, ἐχούσης πλουσίαν κόμην, χωρίζομένην εἰς τὸ μέσον καὶ συγκρατουμένην ὄπισθεν ὑπὸ σάκκου. “Υψ. 0.045. Δοκιμαστικὴ τάφρος ἐντὸς ἀγροῦ Δημ. Μάλλιου, δυτικοῦ τμήματος τῆς πόλεως. 2ος π.Χ. αἰών.

A 18 (859 π) πίν. 21. Κεφαλὴ γυναικός, ἐχούσης κόμην χωρίζομένην εἰς τὸ μέσον καὶ διακοσμουμένην ὑπὸ στροφίου. Τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου καλύπτονται ὑπὸ τοῦ ἱματίου. “Υψ. 0.047. Προέλευσις ὡς καὶ τοῦ προηγούμενου. 2ος π.Χ. αἰών.

A 19 (351 π) πίν. 8. Κεφαλὴ γυναικός, καλυπτομένη ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ ἱματίου. Ἡ ῥίς ἀπεκρούσθη, τὸ δὲ πρόσωπον εἶναι ἐφθαρμένον. “Υψ. 0.05. Τυχαῖον εὔρημα, παραδοθὲν ὑπὸ ἐργάτου τῆς ἀνασκαφῆς. 2ος π.Χ. αἰών.

A 20 (860 π) πίν. 7. Κεφαλὴ μικροῦ εἰδωλίου γυναικός με κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur». Φέρει ἐνώτια καὶ διάδημα, ἀποκρουσθὲν ἐν μέρει. “Υψ. 0.028. Ἀγρὸς Δημ. Μάλλιου, δυτικοῦ ἡμίσεος τῆς πόλεως. 2ος π.Χ. αἰών.

A 21 (1158 π) πίν. 8. Κεφαλὴ γυναικός, ἐχούσης βραχεῖαν κόμην, σχηματίζουσαν ὄπισθεν ἀνάδεσμον καὶ διακοσμουμένην ὑπὸ ταινίας. “Υψ. 0.042. Τυχαῖον εὔρημα, παραδοθὲν ὑπὸ ἐργάτου. 2ος π.Χ. αἰών.

A 22 (958 π) πίν. 8. Κεφαλὴ μικροῦ εἰδωλίου γυναικός, φερούσης ὑψηλὸν διάδημα με διακόσμησιν ἀναγλύφων ἀνθεμίων. Διασώζονται ἴχνη λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος. “Υψ. 0.037. Δοκιμαστικὴ τάφρος Ζ΄ β΄ ἡμῖσι τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

A 23 (864 π). Τὸ πρόσωπον μεγάλου εἰδωλίου γυναικός, ἀποκεκρουμένον λοξῶς εἰς τὸ μέτωπον. “Υψ. 0.075. Ἀγρὸς Δημ. Μάλλιου, δυτικοῦ τμήματος τῆς πόλεως. 2ος π.Χ. αἰών.

A 24 (1722 π). Τὸ πρόσωπον μεγάλου εἰδωλίου κόρης, ἐχούσης εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας ἀνάγλυφον πλόκαμον, με ἐγχαράκτους, σχήματος ἰχθυοκάνθου, τὰς τρίχας. Φέρει μακρὰν κόμην, σχηματίζουσαν μικροὺς κυματοειδεῖς βοστρύχους. Ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν δηλοῦται ἡ κόρη καὶ ἡ Ἴρις. “Υψ. 0.067. Δοκιμαστικὴ τάφρος Η΄ 1ος π.Χ. αἰών.

A 25 (1114 π). Κορμὸς κόρης, ἀνυψούσης διὰ τῶν χειρῶν τὸ ἱμάτιον, τὸ ὅποιον σχηματίζει κόλπον. Ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα φέρει δυσδιάκριτον ἀντικείμενον. “Υψ. 0.055. Δοκιμαστικὴ τάφρος Κ΄ 2ος π.Χ. αἰών.

A26 (847 π) πίν. 13. Ειδώλιον ἔρωτιδέως, προβάλλοντος τὸν δεξιὸν πόδα καὶ ἔχοντος περὶ τὴν ὀσφύν περιεστραμμένον τμήμα ὑφάσματος, τοῦ ὁποίου τὸ ἄκρον καταπίπτει κατὰ μῆκος τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει στέφανον, ἐπὶ τῶν νώτων δὲ ὀπὴν ἀναρτήσεως. Ἀπεκρούσθησαν ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ καὶ χεὶρ καὶ ἐν μέρει ἡ δεξιὰ χεὶρ. Διασώζονται ἴγνη κυανοῦ, ῥοδίνου καὶ λευκοῦ χρώματος, ὡς καὶ ἐλάχιστα ψήγματα ἐπιχρυσώσεως. Ὑψ. 0.08. Τυχαῖον εὔρημα ἐκ τάφου παρὰ τὴν θέσιν Τσακάλ-τεπέ, ἀνευρεθὲν ὁμοῦ μὲ τὰ ὑπ' ἀρ. A8 καὶ A9 εἰδώλια. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A27 (848 π) πίν. 13. Ἀκέφαλον εἰδώλιον ἔρωτιδέως, προβάλλοντος τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ ἔχοντος περὶ τὴν ὀσφύν τμήμα ὑφάσματος. Παίξει πανδουρίδα, τὴν ὁποίαν στηρίζει ἐπὶ τοῦ στήθους. Διατηροῦνται ἴγνη λευκοῦ καὶ κυανοῦ χρώματος. Ἀπεκρούσθησαν αἱ πτέρυγες καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ. Ἐπὶ τῶν νώτων ἔχει ὀπὴν ἀναρτήσεως. Ὑψ. 0.057. Ἐκ τοῦ ἰδίου τάφου μὲ τὸ προηγούμενον. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A28 (845 π) πίν. 13. Εἰδώλιον ἔρωτιδέως φέροντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον καὶ ἔχοντος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τὸ ἱμάτιον. Ἐκ τῆς θέσεως τῶν χειρῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους ἰχνῶν φαίνεται, ὅτι καὶ οὗτος ἔπαιξε πανδουρίδα. Ὅπῃ ἀναρτήσεως ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ ἴγνη λευκοῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἀπεκρούσθησαν ἡ δεξιὰ πτέρυξ καὶ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρός. Ὑψ. 0.07. Προέλευσις ὡς καὶ τῶν A26, A27. Χρονολογία ἡ ἴδια μὲ τὰ προηγούμενα.

A29 (850 π). Κορμὸς ἔρωτιδέως, προβάλλοντος τὸν δεξιὸν πόδα καὶ φέροντος περὶ τὴν ὀσφύν τμήμα ὑφάσματος. Ἀπεκρούσθησαν ἡ κεφαλή, αἱ πτέρυγες ἡ δεξιὰ χεὶρ καὶ οἱ πόδες. Ἐπὶ τῆς ῥάχεως ὀπὴ ἀναρτήσεως. Ὑψ. 0.047. Προέλευσις καὶ χρονολογία ἡ ἴδια μὲ τὰ προηγούμενα εἰδώλια ἔρωτιδέων.

A30 (849 π) πίν. 13. Ἀκέφαλον εἰδώλιον ἔρωτιδέως, προβάλλοντος τὸν δεξιὸν πόδα καὶ φέροντος περὶ τὴν ὀσφύν μικρὸν τμήμα ἐνδύματος. Ἀπεκρούσθησαν ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ, ἡ δεξιὰ χεὶρ καὶ μέρος τῆς ἀριστερᾶς, ὡς καὶ οἱ πόδες κάτω τῶν γονάτων. Διασώζονται ἴγνη λευκοῦ καὶ κυανοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς ῥάχεως ὀπὴ ἀναρτήσεως. Ὑψ. 0.06. Ἐκ τοῦ ἰδίου τάφου μὲ τὰ A26 - A29. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A31 (971 π) πίν. 14. Ἀκέφαλον εἰδώλιον γυμνοῦ ἐφήβου, προβάλλοντος τὸν δεξιὸν πόδα καὶ φέροντος ἐπὶ τῶν νώτων τμήμα χλαμύδος ἢ δορᾶς. Ἀπεκρούσθησαν αἱ χεῖρες ἀπὸ τῶν ἀγκώνων καὶ κάτω καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τῶν ταρσῶν. Φέρει ὑψηλὰ ὑποδήματα. Ὀλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ εἰδώλιου ἔχει ἀπολεπισθῆ. Ἐπὶ τῶν νώτων τετραγώνος ὀπὴ ἔξατμίσεως. Ὑψ. 0.21. Δοκιμαστικὴ τάφρος K' β' ἤμισο τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.

A32 (972 π) πίν. 15. Προτομή Ἀφροδίτης μὲ γυμνὸν στήθος, συγκερα-

τούσης διὰ τῶν χειρῶν τὸ ἱμάτιον. Παρὰ τοὺς καρπούς ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν φέρεται ἀνά ἓν περιεστραμμένον ψέλιον μὲ ὄφιοειδῆ ἄκρα, ἕτερον δὲ ψέλιον εἰς τὸν βραχίονα τῆς δεξιᾶς χειρός. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὠμοῦ γονυπετῆς ἔροτιδεύς, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς διάδημα. Ἐπεκρούσθησαν τὸ ἀριστερὸν στήθος καὶ τμήματα ἐκ τοῦ βάθους τῆς προτομῆς. Ὑψ. 0.21, πλάτος κάτω 0.145. Δοκιμαστικὴ τάφος Κ' β' ἡμῖσι τοῦ 3ου π.Χ. αἱ.

A 33 (888 π) πίν. 16. Ἀκέφαλον εἰδῶλιον Ἀφροδίτης τοῦ τύπου Arles. Ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἄκρα τῆς διακοσμούσης τὴν κεφαλὴν ταινίας. Ἀπεκρούσθησαν τὸ δεξιὸν στήθος καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ εἰδωλίου εἶναι εἰργασμένη καθ' ὀλοκληρίαν, φέρεται δὲ ὀρθογώνιον ὀπὴν ἑξαμίσεως. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.235. Δοκιμαστικὴ τάφος ἀγροῦ Εὐαγγέλου Δερμεντζόγλου, ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἀνευρέθη ὁμοῦ μὲ τὸ εἰδῶλιον A 41· α' ἡμῖσι τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

A 34 (957 π) πίν. 17. Τμήμα ἐκ τοῦ ἄνω μέρους κυλινδρικοῦ θυματηρίου, φέροντος ἀνάγλυφον παράστασιν ἕξ ἧς διεσώθη ἡ κεφαλὴ Ἀφροδίτης καὶ τὸ ἄκρον τῆς ἀνυψουμένης δεξιᾶς χειρός. Εἰς τὸ βάθος πτυχαὶ παραπετάσματος, σπηριζομένου προφανῶς ἐπὶ κιονίσκων. Ὑψ. 0.068. Δοκιμαστικὴ τάφος Ε' δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

A 35 (973 π) πίν. 19. Ἀκέφαλον εἰδῶλιον Κυβέλης, καθημένης ἐπὶ θρόνου καὶ κρατούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς τύμπανον. Εἰς τὴν ἀγκάλην φέρεται σκύμνον. Ἀπεκρούσθη ἡ δεξιὰ χεὶρ. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια λεία, φέρεται τετραγώνον ὀπὴν ἑξαμίσεως. Ὑψ. 0.15. Δοκιμαστικὴ τάφος Κ' β' ἡμῖσι τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

A 36 (974 π) πίν. 19. Δύο μὴ συνανήκοντα τμήματα ὁμοίου τύπου εἰδωλίου Κυβέλης, φερούσης διὰ τῆς δεξιᾶς φιάλην. Ἀπεκρούσθησαν ἡ κεφαλὴ, τὸ ἀριστερὸν στήθος μετὰ τῆς χειρός καὶ οἱ πόδες. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τετραγώνος ὀπὴ ἑξαμίσεως. Ὑψ. 0.145. Προέλευσις καὶ χρονολογία ἡ ἴδια μὲ τὸ εἰδῶλιον A 35.

A 37 (1120 π). Μικρὸν τμήμα εἰδωλίου Κυβέλης, διασώζοντος τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ παρὰ τὸν θρόνον λέοντος. Ὑψ. 0.045. Ἀνευρέθη ἔνθα καὶ τὰ A 35, A 36.

A 38 (978 π) πίν. 20. Κεφαλὴ γυναικός, ἐχούσης ὑψηλὸν καλαδόσχημον πόλον. Φέρεται μακρὰν κόμην, καταπίπτουσαν εἰς πλοκάμους ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὑψ. 0.07. Δοκιμαστικὴ τάφος ἀγροῦ Δημ. Μάλλιου, δυτικοῦ τμήματος ἀρχαίας πόλεως. 2ος π.Χ. αἰών.

A 39 (868 π). Κεφαλὴ μικροῦ εἰδωλίου γυναικός, φέρουσα χαμηλὸν κυλινδρικὸν πόλον. Ἐχει κόμην μακρὰν, κατεχομένην μέχρι τῶν ὤμων ὑπὸ μορφὴν πλοκάμων. Ὑψ. 0.032. Ἀγρὸς Κ. Τσιροκόγλου δυτικῶς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐπιμέτρου τῆς παρούσης μελέτης. 2ος π.Χ. αἰών.

A 40 (977 π). Κεφαλή γυναικός, φερούσης ὑψηλὴν πυργόσχημον καλύπτραν. Ἔχει πρόσωπον στρογγύλον καὶ κόμην μακράν, καταπίπτουσαν ὑπὸ μορφήν πλοκάμων. Ὑψ. 0.06. Δοκιμαστικὴ τάφρος Ζ'. 2^{ος} π.Χ. αἰών.

A 41 (887 π) πίν. 21. Τὸ ἄνω μέρος εἰδωλίου γυναικός (χορευτρίας;) ἐνδεδυμένης ἱμάτιον καλύπτρον καὶ τὴν κεφαλὴν. Φέρει τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τῆς ὀσφύος. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ εἰδωλίου εἶναι λεία καὶ φέρει κυκλικὴν ὀπὴν ἑξαμίσεως. Ὑψ. 0.13. Δοκιμαστικὴ τάφρος ἐντὸς ἀγροῦ Εὐαγγέλου Δερμεντζόγλου, ἀνατολικοῦ τμήματος ἀρχαίας πόλεως. Ἀνευρέθη ὁμοῦ μὲ τὸ A 33 εἰδῶλιον Ἀφροδίτης· α' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

A 42 (861 π) πίν. 21. Κεφαλή γυναικός καλυπτομένη διὰ τοῦ ἱματίου, ἔξαχθεῖσα ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας μὲ τὸ A 41. Ὑψ. 0.037. Δοκιμαστικὴ τάφρος ἀγροῦ Δημ. Μάλλιου, δυτικοῦ τμήματος ἀρχαίας πόλεως· α' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

A 43 (862 π) πίν. 21. Ὅμοία πρὸς τὴν προηγουμένην κεφαλὴ γυναικός, ἔξαχθεῖσα ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας. Ὑψ. 0.38. Προέλευσις καὶ χρονολογία ἢ αὐτὴ μὲ τὴν προηγουμένην κεφαλὴν.

A 44 (949 π) πίν. 24. Τμήμα πλαστικοῦ ἀγγείου-ἑπιτύου, φέροντος παράστασιν γενειοφόρου Τρίτωνος. Εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμοῦ ὑπάρχει διπλὴ σειρὰ ἀναγλύφων φολίδων, εἰς δὲ τὴν θέσιν τοῦ ἀνδρικοῦ μορίου ὀπὴ. Ἀμφότεραι αἱ χεῖρες ἀπεκρουσθησαν. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ὑπὸ μέλανος γανώματος. Ὑψ. 0.105, σωζόμενον μῆκος ἑπιτύου 0.06. Δοκιμαστικὴ τάφρος Γ'. α' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

A 45 (1894 π). Ἀκέφαλον συμπαγὲς μικρογραφικὸν εἰδῶλιον ἀνδρὸς ἐνδεδυμένου ἱμάτιον καὶ φέροντος τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους. Τὸ εἰδῶλιον εἶναι ἐπίπεδον ἢ δὲ πτύχωσης, γραμμικὴ. Ὑψ. 0.075. Δοκιμαστικὴ τάφρος Η'. Ἀρχαὶ τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰ.

A 46 (1105 π). Ἀκέφαλος ἐρμαϊκὴ στήλη, φέρουσα ἀνάγλυφον φαλλόν. Διασώζονται ἔχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.06. Ὁ αὐτὸς τύπος WINTER, Typen I, σ. 231 ἀρ. 2, 5 καὶ σ. 232, ἀρ. 2, 6. Τυχαῖον εὔρημα παραδοθὲν ὑπὸ ἐργάτου τῆς ἀνασκαφῆς.

A 47 (1159 π). Πλακίδιον μὲ ἀνάγλυφον παράστασιν ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἡμιανακεκλιμένων ἐπὶ κλίνης. Ἔργασία πρόχειρος. Ὑψ. 0.045. Τυχαῖον εὔρημα, παραδοθὲν ὑπὸ ἐργάτου τῆς ἀνασκαφῆς. 2^{ου}-1^{ου} π.Χ. αἰ.

A 48 (234 π) πίν. 27. Κεφαλή εἰδωλίου γενειοφόρου σατύρου ἢ Πανός, φέροντος ὄτα καὶ κέρατα αἰγός. Ἔχει ὄφρυς ἀναγλύφους καὶ ἑπιτύδας εἰς τὸ μέτωπον, μικρὰν ὄνα καὶ μεγάλους ὀφθάλμους. Ἔργασία λίαν ἐπιμελής. Ὑψ. 0.065. Τυχαῖον εὔρημα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὀλίγας δεκάδας μέτρα ἀνατολικῶς τῆς ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς παρουσίας μελέτης οἰκοδομῆς· 2^{ος} π.Χ. αἰών.

A49 (968 π) πίν. 30. Μήτρα τραγικού προσώπειου με άνοικτον στόμα, μεγάλους εξέχοντας οφθαλμούς με κόρην δηλουμένην δι' οπῆς. Φέρει ανάγλυφους οφθαλμούς, πολλές ρυτίδας και άγριαν άνορθουμένην κόμην. "Υψ. 0.105. Λοκιαστική τάφρος Η'. 1ου μ.Χ. αϊ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Β'

"Ο κατάλογος Β' περιλαμβάνει τὰ άνευρεθέντα ειδώλια έντός τῆς οίκοδομῆς τῆς έξεταζομένης εις τὸ ἐπίμετρον τῆς παρουσίας μελέτης. Οί έντός παρενθέσεως αριθμοί είναι τοῦ εὑρετηρίου τοῦ Μουσείου Καβάλας.

B1 (472 π) πίν. 1. «Σπουδῆ» ἡμιτελής γενειοφόρου άνδρικής κεφαλῆς, ἐξ ἧς διεσώθη τὸ δεξιὸν ἦμισυ περίπου. "Εχει βλέφαρα ισχυρῶς ανάγλυφα και μύστακα άποδιδόμενον διὰ λεπτοῦ στρώματος πηλοῦ. "Υψ. 0.11· α' ἦμισυ τοῦ 5ου π.Χ. αϊ.

B2 (317 π) πίν. 3. Τὸ ἄνω μέρος συμπαγοῦς μικρογραφικοῦ ειδωλίου ἠθοποιοῦ τῆς παλαιᾶς κωμωδίας, κρατοῦντος δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κυλινδρικοὺς ἀντικείμενον. "Επὶ τῶν ὤμων ἔχει ἐρριμμένον ἱμάτιον. "Υψ. 0.043· α' ἦμισυ τοῦ 4ου π.Χ. αϊ.

B3 (170) πίν. 6. Κεφαλὴ γυναικὸς ἐχούσης βραχεϊαν κόμην, κοσμουμένην δι' ἄμπυγος ἐπὶ τῆς ὀπίστας τρία ανάγλυφα δισκία. Πηλὸς μέλας ἐκ τῆς καύσεως. "Υψ. 0.042· β' ἦμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αϊ.

B4 (156 π) πίν. 6. Κεφαλὴ γυναικὸς, φέρουσα ἱμάτιον καλύπτον και τὸν λαιμόν. "Η ἐσχηματοποιημένη εις ἐπαλλήλους σειρὰς κόμη ἐπιστέφει τὸ μέτωπον ὡς ἀνθοστέφανος. "Ιχνη λευκοῦ χρώματος. "Υψ. 0.05· β' ἦμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αϊ.

B5 (149 π) πίν. 6. Κεφαλὴ κόρης ἔχουσα κόμμωσιν τοῦ τύπου «λαμπάδιον», κοσμουμένην ὑπὸ ταινίας. Εἰς τὸ στόμα διαγράφεται μειδιάμα. "Υψ. 0.032. Παρομοίαν κεφαλὴν ἐκ τῆς Δήλου βλέπε ἐν LAUMONIER, Délos XXIII, πίν. 50, ἀρ. 475· β' ἦμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αϊ.

B6 (254 π) πίν. 6. Κεφαλὴ μεγάλου ειδωλίου γυναικὸς, ἐχούσης βραχεϊαν κόμην, κοσμουμένην ὑπὸ ἄμπυγος ἐφ' ἧς ἔγκοπαί και ανάγλυφα δισκία. Φέρει ένώτια. "Υψ. 0.075· β' ἦμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αϊ.

B7 (244 π). Κεφαλὴ γυναικὸς, ἐχούσης κόμην συγκρατουμένην ὑπὸ στροφίου και ἀπολήγουσαν ὀπισθεν εις ἀνάδεσμον. "Υψ. 0.042· β' ἦμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αϊ.

B8 (276 π) πίν. 7. Κεφαλὴ γυναικὸς, φερούσης ἐπὶ τῆς κόμης στρόφιον. "Εχει στρογγύλον πρόσωπον και χαρακτηριστικὰ άποδιδόμενα με ἐπιμέλειαν. "Ιχνη λευκοῦ χρώματος. "Υψ. 0.042· β' ἦμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αϊ.

B9 (235 π) πίν. 7. Κεφαλὴ μεγάλου ειδωλίου γυναικὸς, με κόμην κατα-

πίπτουσαν εἰς πλοκάμους καὶ διακοσμουμένην διὰ μεγάλου ἀνθοστεφάνου ἐκ τοῦ ὁποίου διεσώθησαν δύο πεντάφυλλα ἄνθη καὶ ἀνθοφόροι ὀφθαλμοί. Ἰχνη λευκοῦ καὶ ζουθοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.063· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B10 (318 π) πίν. 7. Κεφαλὴ γυναικὸς φερούσης μέγαν στέφανον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ταινία. Ὑψ. 0.04· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B11 (152 π) πίν. 10. Κεφαλὴ μεγάλου εἰδωλίου ἢ προτομῆς γυναικὸς, ἐχούσης ὑψηλὸν διάδημα καὶ ἐνώτια. Ἐπὶ τοῦ κρανίου κυκλικὴ ὀπὴ ἐξατμίσεως. Ὑψ. 0.07· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B12 (277 π) πίν. 31. Κεφαλὴ γυναικὸς αἰθίοπος πιθανῶς ἐκ πλαστικοῦ ἀγγείου, φέρουσα μέγαν ἀνθοστέφανον. Καλύπτεται διὰ μέλανος γανώματος. Ὑψ. 0.055· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B13 (311 π) πίν. 7. Κεφαλὴ γυναικὸς μὲ ὑψηλὸν λαιμὸν καὶ βραχεῖαν κόμην, κοσμουμένην διὰ διαδήματος, μὴ διασωθέντος. Ὑψ. 0.045· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B14 (337 π) πίν. 7. Κεφαλὴ εἰδωλίου γυναικὸς, ἐχούσης κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur», ἀπολήγουσαν ὀπισθεν εἰς δὲξὺν ἀνάδεσμον. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.052· δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B15 (309 π) πίν. 8. Κεφαλὴ γυναικὸς, ἐχούσης ἀνθοστέφανον ἕξ οὗ διεσώθησαν δύο ἄνθη. Ἐπὶ τοῦ προσώπου Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.045· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B16 (273 π) πίν. 9. Κεφαλὴ γυναικὸς, ἐχούσης διάδημα ἀποσπασθὲν ἐν μέρει. Ὑψ. 0.038· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B17 (169 π) πίν. 8. Κεφαλὴ εἰδωλίου γυναικὸς, φερούσης διάδημα ἢ στέφανον ἀποκεκρουμένον καὶ κόμην καταπίπτουσαν ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.043· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B18 (186 π). Κεφαλὴ εἰδωλίου γυναικὸς ἐχούσης μέγα διάδημα. Ἔργασία προχειροτάτη. Διὰ μέλανος χρώματος ἀποδίδονται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ αἱ ὀφρύες. Ὑψ. 0.08. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B19 (291 π). Κεφαλὴ εἰδωλίου γυναικὸς, ἐχούσης διάδημα καὶ μακρὰν κόμην, καταπίπτουσαν ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.037. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B20 (238 π). Κεφαλὴ μεγάλου εἰδωλίου γυναικὸς, ἀμελοῦς ἐργασίας, φέρουσα στέφανον ἐπὶ τῆς κόμης. Ὑψ. 0.07. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B21 (236 π). Κεφαλὴ γυναικὸς, ἐχούσης πλατὺ διάδημα. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.03. Τέλος τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B22 (287 π) πίν. 9. Κεφαλὴ εἰδωλίου γυναικὸς, ἐχούσης βραχεῖαν κόμην, ἀπολήγουσαν εἰς ἀνάδεσμον ὀπισθεν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄμυξ. Ὑψ. 0.037. Τέλος τοῦ 2ου π.Χ. αἱ.

B23 (150 π) πίν. 9. Κεφαλὴ γυναικὸς, ἐχούσης βραχεῖαν κόμην, ἀπο-

λήγουσαν ὀπισθεν εἰς ἀνάδεσμον καὶ κοσμουμένην δι' ἄμπυγος. Ἐργασία μετρία. Ἰγνη λευκοῦ χρώματος. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B24 (167 π) πίν. 9. Μικρὰ κεφαλὴ γυναικός, ἐχούσης βραχεῖαν κόμην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄμπυξ. Τὸ πρόσωπον καλύπτεται ὑπὸ λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.035. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B25 (168 π). Κεφαλὴ γυναικός, φερούσης στέφανον καὶ ἐνώτια. Ἰγνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.045. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B26 (173 π). Κεφαλὴ γυναικός, ἐχούσης στέφανον μὲ ταινίας καὶ κόμην καταπίπτουσιν εἰς πλοκάμους. Ὑψ. 0.035. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B27 (172 π). Κεφαλὴ γυναικός, φερούσης μέγαν στέφανον, προχειροτάτης ἐργασίας. Ὑψ. 0.058. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B28 (151 π). Κεφαλὴ γυναικός, προχειροῦ ἐργασίας, ἐχούσης διάδημα καὶ κόμμωσιν τοῦ τύπου «λαμπάδιον». Ὑψ. 0.05. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B29 (333 π). Τὸ πρόσθιον μέρος κεφαλῆς μεγάλου εἰδωλίου γυναικός ἐχούσης κόμμωσιν τοῦ τύπου «Melonenfrisur». Ὑψ. 0.082. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B30 (310 π). Κεφαλὴ γυναικός καλυπτομένη διὰ τοῦ ἱματίου, τὸ ὁποῖον καταπίπτει ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ. Ἰγνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.048. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B31 (326 π). Κεφαλὴ μικροῦ εἰδωλίου γυναικός, ἐχούσης καλύπτραν καταπίπτουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὑψ. 0.03. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B32 (320 π) πίν. 9. Κεφαλὴ γυναικός ἐχούσης μακρὰν κόμην. Εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας φέρει ἀνάγλυφον πλόκαμον μὲ ἐγχαράκτους γραμμὰς, σχήματος ἰχθυοκάνθου (tresse médiane). Ὑψ. 0.036. Ἀρχαὶ τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰ.

B33 (300 π). Κεφαλὴ κόρης, ἔχουσα μακρὰν κόμην καταπίπτουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὑψ. 0.03. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B34 (184 π) πίν. 9. Κεφαλὴ κορασίδος ἔχουσα ἀνάγλυφον πλόκαμον εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας. Ὑψος 0.025. Ἀρχαὶ τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰ.

B35 (379 π) πίν. 9. Κεφαλὴ κορασίδος μὲ μακρὰν κόμην καὶ ἀνάγλυφον πλόκαμον εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας. Ὑψ. 0.025. Ἀρχαὶ τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰ.

B36 (361 π). Κεφαλὴ γυναικός, μετριοτάτης ἐργασίας, ἐχούσης εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας ἀνάγλυφον πλόκαμον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἀποδίδονται δι' ἐγχαράκτων γραμμῶν. Ὑψ. 0.03. Ἀρχαὶ τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰ.

B37 (372 π) πίν. 10. Ἀκέφαλον εἰδωλίον ὀρθίας γυναικός, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ἀποκεκρομένον ἄριστερὰ καὶ παρὰ τὸ ἄριστερόν μέρος τοῦ στήθους. Ἡ δεξιὰ κάμπτεται ἐπὶ τοῦ στήθους, καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ ἱματίου. Φέρει τετράγωνον συμφυᾶ βάσιν. Ἰγνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.195. γ' τέταρτον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B38 (401 π) πίν. 10. Τμημα μήτρας ἐκ τοῦ κάτω μέρους εἰδωλίου ἐν-

δεδυμένης γυναικὸς μετὰ συμφοῦς λεπτῆς τετραγώνου βάσεως. Ἐκ τῆς μήτρας ταύτης ἐξήχθη τὸ εἰδῶλιον B37. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία. Ὑψ. 0.10· γ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B39 (163 π) πίν. 11. Εἰδῶλιον ὀρθίας γυναικὸς, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ἐχούσης τὴν ἀριστερὰν κεκαμμένην πρὸς τὰ πλάγια. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει μικρὰν καλύπτραν, ἣτις στηρίζεται ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἔχει δύο ἀνοίγματα ἄνω τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐκτὸς μικρῶν τμημάτων παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα, ἄτινα ἀπεκρούσθησαν, τὸ εἰδῶλιον διασώζεται ὀλόκληρον. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία, φέρει δὲ κυκλικὴν ὀπὴν ἐξατμίσεως. Ὑψ. 0.235, β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B40 (183 π) πίν. 11. Κεφαλὴ γυναικὸς, φερούσης καλύπτραν, ὁμοίαν πρὸς αὐτὴν τοῦ εἰδῶλιου B39. Ὑψ. 0.04· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B41 (272 π) πίν. 12. Κεφαλὴ γυναικὸς μὲ ἀποκεκρουμένον τὸ ἄνω μέρος τοῦ προσώπου, φέρουσα ὁμοίαν πρὸς τὴν προηγουμένην καλύπτραν. Ὑψ. 0.035· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B42 (251 π) πίν. 11. Κεφαλὴ μικροῦ εἰδῶλιου γυναικὸς, καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ ἱματίου. Ἐπ' αὐτοῦ ὁμοίου, πρὸς τὰς προηγουμένας κεφαλὰς, τύπου καλύπτρα, ἐσφιγμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ὑψ. 0.03· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B43 (165 π) πίν. 12. Κεφαλὴ γυναικὸς, φερούσης ὁμοίου τύπου καλύπτραν, ἐσφιγμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἀναδιπλουμένην εἰς τὰ ἄκρα. Φέρει εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου ἀνάγλυφον δισκίον. Ὑψ. 0.033. Περὶ τοῦ ἔτος 100 π.Χ.

B44 (336 π) πίν. 12. Κεφαλὴ γυναικὸς, φέρουσα ὁμοίαν πρὸς τὴν προηγουμένην καλύπτραν, ἐξαχθεῖσα ἐκ τῆς ἰδίας μὲ τὴν προηγουμένην μήτρας. Ὑψ. 0.027.

B45 (344 π) πίν. 11. Εἰδῶλιον ὀρθίας γυναικὸς, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ἀποκεκρουμένον κατὰ τοὺς πόδας. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς συγκρατεῖ τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν κεκαμμένην ἐπὶ τοῦ στήθους δεξιάν. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει παρομοίαν μὲ τὰς προηγουμένας κεφαλὰς καλύπτραν, ἐσφιγμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία, ἔχει δὲ κυκλικὴν ὀπὴν ἐξατμίσεως. Ὑψ. 0.12· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B46 (289 π) πίν. 10. Ἀκέφαλον συμπαγὲς εἰδῶλιον ὀρθίας γυναικὸς, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον σχηματίζει δακτύλιον περὶ τὴν μέσην. Αἱ χεῖρες ἀπεκρούσθησαν. Ἐπὶ τῆς λείας ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ εἰδῶλιου χαραγμένον τὸ γράμμα Υ. Ὑψος 0.075· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B47 (247 π). Κορμὸς εἰδῶλιου γυναικὸς ἐνδεδυμένης ἱματίου, ἐχούσης τὴν δεξιάν ἐπὶ τῶν ἰσχιῶν. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία, ἔχει δὲ κυκλικὴν ὀπὴν ἐξατμίσεως. Ὑψ. 0.08· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B48 (330 π). Κορμός ειδωλίου ἐνδεδυμένης ἱμάτιον γυναικός, ἐχούσης τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία, φέρει δὲ κυκλικὴν ὀπὴν ἑξατμίσεως. Ὑψ. 0.085· β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἱ.

B49 (509 π). Τὸ ἀριστερὸν ἡμῖσι ἀκεφάλου ειδωλίου ὀρθίας γυναικός, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον. Ἡ κεκαλυμμένη διὰ τοῦ ἱματίου ἀριστερὰ φέρεται ἐπὶ τῆς ὀσφύος, ἐξ αὐτῆς δὲ καταπίπτει τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου. Ἐχει συμφυτὰ τετράγωνον βάσιν. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία καὶ φέρει κυκλικὴν ὀπὴν ἑξατμίσεως. Ὑψ. 0.22· β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἱ.

B50 (252 π). Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ μικροῦ ειδωλίου κόρης, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἀφήνει ἀκάλυπτον τὸν δεξιὸν ὄμω. Κόμη μακρά, ἔχουσα εἰς τὴν θέσιν τῆς χωρίστρας ἀνάγλυφον πλόκαμον. Ὑψ. 0.043. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B51 (357 π) πίν. 12. Κεφαλὴ ειδωλίου παιδός, πιθανῶς ἑρωτιδέως, φέρουσα στέφανον. Ὑψ. 0.02· β' ἡμῖσι τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἱ.

B52 (299 π) πίν. 12. Μικρογραφικὸν συμπαγὲς ειδώλιον ἑρωτιδέως μετ' ἀποκεκρουμένα τὰ ἄκρα. Ἐπὶ τῆς ὀπίσθου ὀπῆς πρὸς ἀνάρτησιν. Ὑψ. 0.04· β' ἡμῖσι τοῦ 3^{ου} π.Χ. ἢ 2^{ου} π.Χ. αἰῶν.

B53 (353 π). Τμημα ειδωλίου ἑρωτιδέως, διασώζοντος μέρος τοῦ στήθους, τὴν δεξιὰν πτέρυγα καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑψουμένην. Ἰχνη χρωμάτων ἐρυθροῦ, πρασίνου, λευκοῦ. Ὑψ. 0.055· β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἱ.

B54 (329 π) πίν. 3. Τὸ ἄνω μέρος ἀναγλύφου ἑρωτιδέως, μετὰ μακρῶς κόμης, ἐξηπλωμένον ἐντὸς ἄνθους, ἐξ οὗ διεσώθη ἐν μόνον φύλλον. Ἡ δεξιὰ χεὶρ ὑψοῦται ἄνω τῆς κεφαλῆς ἐνῶ ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν ὑπάρχει φαρέτρα ἢ ἀγγεῖον. Ὑψ. 0.07· β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἱ.

B55 (325 π) πίν. 14. Τὸ ἄνω τμημα ειδωλίου ἑρωτος, φέροντος στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κρατοῦντος διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ ὄυγγος ζῶνον, τὸ ὁποῖον πλησιάζει πρὸς τὸ στόμα του. Ἐπὶ τῶν ὄμων τμήματα τῶν ἀποκρουσθεισῶν περυγῶν. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.06· β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἱ.

B56 (316 π) πίν. 14. Τὸ ἄνω τμημα ὁμοίου πρὸς τὸ προηγούμενον ειδώλιον ἑρωτος, ἐξαχθέντος ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας. Ἐπὶ τῶν ὄμων τμήματα περυγῶν. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.06. Χρονολογία ἢ αὐτὴ πρὸς τὸ B55.

B57 (268 π) πίν. 12. Μήτρα ἀναγλύφου γυμνοῦ ἑρωτος (;) στηριζομένου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διὰ τῶν ποδῶν καὶ βαδίζοντος πρὸς τὰ δεξιὰ. Παρὰ τοὺς πόδας εἰκονίζεται δελφίς. Ὑψ. 0.09· β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἱ.

B58 (297 π) πίν. 15. Ἀνάγλυφος προτομὴ Ἀφροδίτης ἐπὶ κυρτῆς ἐπιφανείας πιθανῶς μεγάλου πλαστικοῦ ἀγγείου. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς δύο ὀρθιοὶ ἑρωτιδεῖς τείνουν τὰς χεῖρας πρὸς τὰ ὄτα τῆς θεᾶς. Ἡ κόμη συγκα-

τεῖται ὑπὸ ταινίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχουν ἐπικολληθῆ δύο ὁμοιώματα καρπῶν.
 "Υψ. 0.125, πλ. 0.12, πάχος 0.09· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B59 (399 π) πίν. 15. Μῆτρα προτομῆς Ἀφροδίτης, ἐχούσης κόμην ἀνυψουμένην καὶ συγκρατουμένην ὑπὸ ταινίας. Φέρει ἐνώτια. Ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς εἰκονίζεται ὄρθιος ἐρωτιδεὺς, ἐστραμμένος πρὸς τὴν θεὰν καὶ τείνων τὰς χεῖράς του. Ἡ μήτρα ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. B58 προτομὴν Ἀφροδίτης. "Υψ. 0.10· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B60 (161 π) πίν. 17. Θυματήριον κυλινδρικῆς μορφῆς μετὰ βάσεως καὶ ἐπιστέψεως, φέρον ἀνάγλυφον παράστασιν ἡμιγύμνου Ἀφροδίτης, καθημένης ἐπὶ βράχου. Πρὸ αὐτῆς ἐρωτιδεὺς προτείνει εἰς τὴν θεὰν κάτοπτρον. Ἡ παράστασις πλαισιοῦται ὑπὸ δύο κορινθιακῶν κιονίσκων στηριζόντων παραπέτασμα, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς βάθος. Ἐπὶ τῆς ὀριζοντίου ἐπιφανείας ἔχνη ἀποκρουσθείσης κυκλικῆς κατασκευῆς διὰ τὴν καῦσιν ἀρωμάτων. "Υψ. 0.125, διάμ. 0.092, ὕψ. παραστάσεως 0.08. Χρονολογία δ' τέταρτον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B61 (298 π) πίν. 18. Τμημα μικροῦ εἰδωλίου Ἀφροδίτης ἐπὶ πτηνοῦ, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὀλισθήσει μέχρι τῶν ποδῶν. "Υψ. 0.05· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. Παρόμοιον τύπον τῆς θεᾶς βλ. WINTER, *Typen II*, σ. 193, ἀρ. 4-7. WALTERS, BMC. A424, πίν. XV. ROTTIER-REINACH, *Myrina II*, πίν. V, 2. MOLLARD - BESQUES, *Catalogue* πίν. LXXXVII, C. 242. HIGGINS, *Catalogue* ἀρ. 1308, πίν. 179.

B62 (328 π) πίν. 18. Κορμὸς γυμνοῦ εἰδωλίου Ἀφροδίτης, στηριζομένης διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ πεσσοῦ καὶ συγκρατούσης δι' αὐτῆς ἐρωτιδεᾶ, ὅστις τείνει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς θεᾶς. "Υψ. 0.075· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. Παρόμοιον τύπον βλ. WINTER, *Typen II*, σ. 96, ἀρ. 1, 2, 6-8. HIGGINS, *Catalogue* ἀρ. 887 πίν. 129 καὶ ROTTIER-REINACH, *Myrina II*, πίν. V, 3.

B63 (382 π) πίν. 18. Κορμὸς εἰδωλίου Ἀθηνᾶς, ἐνδεδυμένης πέπλον. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς φέρει ἀσπίδα διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς φιάλην. "Υψ. 0.055· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. Παρόμοιος τύπος ἐν ROTTIER-REINACH, *Myrina II*, πίν. XXVIII, ἀρ. 5 καὶ LAUMONIER, *Délos*, XXIII, πίν. 29, ἀρ. 282-285.

B64 (237 π) πίν. 18. Κεφαλή εἰδωλίου Ἀθηνᾶς, φέρουσα κορινθιακὸν κράνος. Διεσώθη λευκὸν χρώμα ἐπὶ τοῦ προσώπου, ἐρυθρὸν ἐπὶ τῆς κόμης καὶ τοῦ κράνου. "Υψ. 0.045· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B65 (382 π) πίν. 18. Κεφαλή εἰδωλίου Ἀθηνᾶς, φέρουσα ὑψηλὸν κορινθιακὸν κράνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ἀποτυπωθῆ θέσις διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ὄνα. Ἡ κόμη ἐξερχομένη τοῦ κράνου, καταπίπτει ἐπὶ τῶν

ὤμων ὑπὸ μορφήν πλοκάμων. Ἐπὶ τοῦ προσώπου ἴχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.055· β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B66 (250 π) πίν. 18. Κεφαλή εἰδωλίου Ἀθηναῖς, φέρουσα ἀβαθεῖς ἀτιτκὸν κράνος, διακοσμημένον μὲ ἵππουριν. Ἡ κόμη ἐξεροχόμενη τοῦ κράνουσ διαμορφοῦται εἰς δύο πλοκάμους ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ. Τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου ἀπεκρούσθη. Ὑψ. 0.06· β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B67 (290 π) πίν. 18. Κεφαλή εἰδωλίου Ἀθηναῖς, φέρουσα κράνος, ὁμοιάζον πρὸς φρύγιον πῖλον. Ἡ κόμη ἐξέροχεται τοῦ κράνουσ καὶ πλαισιώνει τὸ χαμηλὸν τριγωνικὸν μέτωπον. Ὑψ. 0.045· β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B68 (495 π) πίν. 19. Ὁ ἀριστερὸς ποὺς εἰδωλίου Νίκης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπικολλάται παρασυσρόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὁ χιτῶν. Ὑψ. 0.13· β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B69 (322 π) πίν. 19. Ἀκέφαλον εἰδῶλιον πιθανῶς Ἀορτέμιδος, φερούσης διὰ τῆς ἀριστερῆς δᾶδα. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα εἰκονίζεται μικρὸν τετράποδον. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ τοῦ εἰδωλίου εἶναι διαμορφωμένη εἰς κίονα. Ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ μέλανος γανώματος. Πηλὸς χρώματος φαιοῦ. Ὑψ. 0.12. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B70 (270 π) πίν. 20. Ἀκέφαλον εἰδῶλιον Κυβέλης, φερούσης διὰ τῆς ἀριστερῆς τύμπανον καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς φιάλην. Ἐντὸς τῆς ἀγκάλης μικρὸς σκύμνος. Ἀπεκρούσθη τὸ κάτω μέρος τῶν ποδῶν. Ὑψ. 0.095· δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B71 (492 π). Κορμὸς εἰδωλίου Κυβέλης, καθημένης ἐπὶ θρόνου. Ὑψ. 0.05· δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B72 (411 π). Τμῆμα ἐκ τῶν ποδῶν μεγάλου εἰδωλίου Κυβέλης. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἴσταται λέων. Ὑψ. 0.10· δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B73 (496 π). Τμῆμα εἰδωλίου Κυβέλης, διασάζοντος τὸ κάτω μέρος τῶν ποδῶν καὶ τὸν θρηνην. Ὑψ. 0.085· δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B74 (412 π). Τμῆμα ἐκ τοῦ κορμοῦ μεγάλου εἰδωλίου Κυβέλης, ἐχούσης ἐντὸς τῆς ἀγκάλης σκύμνον. Ὑψ. 0.115· δ' τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B75 (345 π). Ὁ ἀριστερὸς ποὺς εἰδωλίου Κυβέλης στηριζόμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐξηπλωμένου λέοντος. Ὑψ. 0.075. Χρονολογία ἡ ἴδια πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἰδῶλια.

B76 (306 π). Ὁ ἄκρος ἀριστερὸς ποὺς εἰδωλίου Κυβέλης, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐξηπλωμένου λέοντος. Χρονολογία ἡ ἴδια.

B. 77 (337 π). Τμῆμα ἐκ τοῦ δεξιῦ ποδὸς εἰδωλίου Κυβέλης, καὶ παρ' αὐτὸν ὄρθιος λέων. Ὑψ. 0.075. Χρονολογία ἡ ἴδια.

B78 (231 π). Τμῆμα μικροῦ εἰδωλίου Κυβέλης, κρατούσης διὰ τῆς δεξιᾶς φιάλην. Παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα ἴσταται ὄρθιος λέων. Ὑψ. 0.045· δ' τέταρτον 2ου π.Χ. αἰ.

B79 (231 π) πίν. 20. Κεφαλή μεγάλου ειδωλίου γυναικός, φέρουσα ὑψηλὸν καλαθόσχημον πόλον, μὲ μείωσιν κάτω. Ἔχει μακρὰν κόμην, διαμορφουμένην εἰς πλοκάμους. Ῥῖς ἀποκεκρουμένη. Ὑψ. 0.092. 2^{ος} π.Χ. αἰ.

B80 (164 π) πίν. 20. Μικρὰ κεφαλή γυναικός, ἔχουσα ὑψηλὸν καλαθόσχημον πόλον. Ἡ κόμη σχηματίζει πλοκάμους. Ὑψ. 0.04 β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος.

B81 (340 π). Μικρὰ κεφαλή γυναικός, ἔχουσα πόλον καὶ μακρὰν κόμην. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου εἶναι ἐφθαρμένα. Ὑψ. 0.05 β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B82 (269 π) πίν. 20. Κεφαλή γυναικός, φερούσης ὑψηλὴν πυργόσχημον καλύπτραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν τρεῖς ἀνάγλυφοι πύργοι. Ὑψ. 0.06 β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B83 (293 π). Κεφαλή γυναικός, φερούσης χαμηλὴν πυργόσχημον καλύπτραν, ἐκ τῆς ὁποίας πίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων τμήμα τοῦ ἱματίου. Ὑψ. 0.06 β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B84 (314 π) πίν. 20. Κεφαλή γυναικός, φερούσης ὑψηλὴν πυργόσχημον καλύπτραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τρεῖς ἀνάγλυφοι πύργοι. Ἐκ τῆς καλύπτρας πίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων τμήμα ἱματίου. Ὑψ. 0.06 β' ἡμῖσι τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B85 (383 π) πίν. 22. Εἰδώλιον χορευτρίας, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καλύπτον τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου. Διὰ τῆς δεξιᾶς συγκρατεῖ τὸ ἱμάτιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ τὴν ἀριστερὰν φέρει πρὸς τὰ πλάγια. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια λεῖα, φέρει κυκλικὴν ὀπὴν ἑξαμίσεως. Ἀπομνηθέντα ἔλλείπουν τμήματά τινα ἐκ τοῦ ἐνδύματος τοῦ ειδωλίου, συμπληρωθέντα διὰ γύψου. Ἴχνη λευκοῦ, ῥοδίνου καὶ μέλανος χρώματος. Ὑψ. 0.205· τελευταῖον τέταρτον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B86 (381 π) πίν. 22. Ἡ κεφαλή μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τμήματος τοῦ στήθους ειδωλίου χορευτρίας, ὁμοίου πρὸς τὸ προηγούμενον, ἑξαχθέντος ἐκ τῆς ἰδίας μήτρας. Ὑψ. 0.06. Χρονολογία ἡ ἴδια.

B87 (246 π) πίν. 21. Εἰδώλιον χορευτρίας, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν στρεφομένην πρὸς τὰ δεξιὰ κεφαλὴν. Ἀπεκρούσθησαν οἱ πόδες τοῦ ειδωλίου. Ὑψ. 0.11· δ' τέταρτον τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B88 (175 π) πίν. 22. Τὸ ἄνω τμήμα ειδωλίου χορευτρίας, συγκρατούσης δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ ἱμάτιον, τοῦ ὁποίου ἐν ἄκρον καταπίπτει ἐπὶ τῶν νώτων. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια λεῖα, φέρει τετράγωνον ὀπὴν ἑξαμίσεως. Ὑψ. 0.07. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B89 (240 π) πίν. 22. Συμπαγὲς εἰδώλιον χορευτοῦ ἢ χορευτρίας, ἐνδεδυμένου διὰ χειριδατοῦ χιτῶνος καὶ φέροντος ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἄνω τῆς κεφαλῆς. Εἰς τὸν λαιμὸν εἶναι δεμένα τὰ ἄκρα ταινίας. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ ειδωλίου εἶναι λεῖα. Ὑψ. 0.055. Ἀρχαί τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰ.

B90 (148 π). Ὁ κορμὸς μετὰ τῆς κεφαλῆς πλαγγόνος, ἐχούσης τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους, τὴν δὲ ἀριστερὰν κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ. Φέρει ἐπὶ τῆς κόμης ἄμπυγα καὶ διασώζει ἴχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.11· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. Παρόμοια παραδείγματα βλ. ἐν WINTER, Typen I, σ. 166, 4. A. LAUMONIER, Terres-cuites d'Asie Mineure, ἐν BCH LXX, 1946, σ. 313, ἀρ. 3 καὶ πίν. XIV. MOLLARD-BESQUES, Catalogue I, πίν. LXXXIII, C. 200-203 καὶ LXXXVIII C 249. HIGGINS, Catalogue I, ἀρ. 1528, πίν. 205. BREITENSTEIN, Catalogue, πίν. 89, ἀρ. 735. J. SCHNEIDER - LENGVEL, Griechische Terrakotten, εἰκ. 39, σ. 22.

B91 (282 π) πίν. 22. Ἀκέφαλος καθημένη συμπαγῆς πλαγγόν, φέρουσα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ μηροῦ. Ὑψ. 0.10· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

B92 (303 π) πίν. 23. Ἀκέφαλος καθημένη, συμπαγῆς πλαγγὼν ἀνδρός, ἀποκεκρουμένη κάτω τῶν γονάτων. Αἱ χεῖρες ἦσαν κινηταί. Ὑψ. 0.075· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. Ὅμοίου τύπου βλ. ἐν WINTER, Typen I, σ. 165, ἀρ. 2, 3. A. LAUMONIER, Délos XXIII, πίν. 44 καὶ 45, σ. 144. KATE MCK ELDERKIN, Jointed dolls in Antiquity, σ. 471, εἰκ. 22 a καὶ 22 b ἐν AJA XXXIV, 1930. Περὶ τῶν ἀνδρῶν πλαγγόνων βλ. D. B. THOMPSON, Small objects from the Pyux, I, σ. 136, εἰκ. 53, ἀρ. 12 ἐν Hesperia Supplement VII.

B93 (475 π) πίν. 23. Μεγάλη ἀκέφαλος προτομὴ γυναικός, ἐχούσης ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους μὲ ἠνωμένους τοὺς δακτύλους. Ἀπεκρούσθη ὁ ἀριστερὸς ὄμος. Φέρει ψέλια εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας—τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀπεσπάρθη—. Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὄμου καταπίπτουν πλόκαμοι τῆς κόμης. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας ὑπάρχουν δακτυλικά ἀποτυπώματα τοῦ κοροπλάθου. Ὑψ. 0.395· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B94 (354 π). Τμῆμα προτομῆς γυναικός, ἐνδεδυμένης χιτῶνα, ὁ ὅποιος ἔχει ἐπὶ τοῦ στήθους ἀνάγλυφα κοσμήματα. Ἰχνη ἐρυθροῦ χρώματος, ὡς καὶ ψήγματα ἐπιχρυσώσεως. Ὑψ. 0.06· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B95 (373 π). Ἀκέφαλος μικρὰ προτομὴ γυναικός, ἐχούσης ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους μὲ ἠνωμένους τοὺς δακτύλους. Ὑψ. 0.068· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B96 (294 π). Προτομὴ γυναικός, φερούσης τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀποκεκρουμένη ἐλαφρῶς κάτω δεξιᾷ. Εἶναι ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὅποιον καλύπτει καὶ τὴν κεφαλὴν. Ὑψ. 0.15· β' ἡμῖς τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

Ὁ τύπος τῶν προτομῶν B93 - B96, γνωστὸς ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, ἐπαναλαμβάνεται καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης. Παρόμοια παραδείγματα βλ. ἐν WINTER, Typen I, σ. 250, 4 καὶ 251, 2. WALTERS, BMC, B250, πίν. XXIII. LEON HEUZÉY, Les figurines

antiques de terre cuite, πίν. 19, 1. ROBINSON, Olynthus XIV, πίν. 8-29 καὶ VII, πίν. 5-10. ROTTIER, Diphilos, πίν. X, 197.

B97 (229 π) πίν. 25. «Σπουδῆ» γενειοφόρου ἀνδρικής κεφαλῆς, ἀποκεκρουμένης ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν. Ἔχει στρογγύλους ὀφθαλμοὺς ἐντὸς ἀναγλύφων βλεφάρων καὶ γένειον χωριζόμενον εἰς τὸ μέσον. Ἐπ' αὐτοῦ διακρίνονται τὰ δακτυλικά ἀποτυπώματα τοῦ κοροπλάθου, ὡς καὶ ἴχνη ἐργαλείου διὰ τὴν ἀπόδοσιν λεπτομερειῶν. Ὑψ. 0.19· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B98 (400 π) πίν. 26. Τμήμα μήτρας, ἀποκεκρουμένης καθ' ὅλας τὰς πλευράς, μὲ παράστασιν γενειοφόρου κενταύρου, τοῦ ὁποῦ διεσώθη ἡ κεφαλή, μέρος τοῦ στήθους καὶ τῶν νώτων ὡς καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ, ἀπὸ τῆς ὁποίας κρέματα ἀνεμιζόμενον ἔνδυμα. Τὸ σῶμα καὶ ἡ χεὶρ φέρουν τρίχωμα, ἀποδιδόμενα δι' ἐγκαράκτων γραμμῶν. Διὰ τῆς τεταμένης δεξιᾶς χειρὸς φέρει δυσδιάκριτον ἀντικείμενον, πιθανῶς ῥόπαλον. Ὑψ. 0.047. 2^{ος} π.Χ. αἰών.

B99 (1889 π). Τὸ κάτω τμήμα εἰδωλίου νέου, ἐνδεδυμένου βραχεῖαν χλαμύδα, προβάλλοντος τὸν δεξιὸν πόδα καὶ κρατοῦντος διὰ τῆς δεξιᾶς φανόν. Ὑψ. 0.045. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B100 (375 π). Τὸ κάτω μέρος γυμοῦ εἰδωλίου νέου, ὀρθίου ἐπὶ συμφυοῦς κυλινδρικής βάσεως, προβάλλοντος τὸν δεξιὸν πόδα. Τὸ ἱμάτιον καταπίπτει ὀπισθεν. Ὑψ. 0.133. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B101 (304 π) πίν. 23. Τὸ ἄνω τμήμα ἀναγλύφου εἰκονίζοντος νεανίαν, κρατοῦντα διὰ τῆς δεξιᾶς ἐπὶ τοῦ στήθους ὑδροβόιον πτηνόν. Ἀνήκει πιθανῶς εἰς θυμιατήριον κυλινδρικής μορφῆς. Ἔχει μακρὰν κόμην καὶ φέρει ἐρριμμένον τὸ ἱμάτιον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἴχνη ὑπερῶθρου γανώματος. Ὑψ. 0.077· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B102 (332 π). Κυκλικὸν δισκίον, φέρον ἀνάγλυφον κεφαλὴν Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ, πιθανῶς ἐκ πλαστικοῦ ἄγγείου. Ρίς ἀποκεκρουμένη. Πηλὸς φαιτοῦ χρώματος, καλυπτόμενος ὑπὸ μέλανος γανώματος. Ὑψ. 0.037· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B103 (422 π). Γενειοφόρος ἐνδεδυμένη ἀνδρική μορφή, ἔχουσα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δεξιὰ. Πιθανῶς λαβὴ πλαστικοῦ ἄγγείου. Ὑψ. 0.047· β' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B104 (302 π). Πλακίδιον σχήματος ἐλλείψεως, φέρον ἀνάγλυφον ἐπίπεδον διονυσιακὴν παράστασιν. Εἰς τὸ μέσον εἰκονίζεται γυμνὸς ὁ Διόνυσος, ὀπισθεν αὐτοῦ σάτυρος καὶ δεξιὰ του ἡμίγυμνος γυνή— Ἀριάδνη ἢ μαινάς— τείνουσα τὴν δεξιὰν χεῖρα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Διονύσου διὰ νὰ τὸν ἀσπασθῇ. Ἄνω ὀπὴ πρὸς ἀνάστησιν ὕψ. 0.055, πλ. 0.045. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. Τὸ θέμα εἶναι γνωστὸν ἐκ θυμιατηρίων καὶ ἄγγείων βλ. προχείρως Corinth XII, πίν. 65, ἀρ. 889. JdI XXIV, 1909, Anzeiger, σ. 170, εἰκ. 32. WUILLEUMIER, Tarente, πίν. XLI, 3. W. DEONNA, Revue Archéologique,

X, 1907, σ. 251, εικ. 4. W. SCHWABACHER, Hellenistische reliefkeramik im Kerameikos ἐν AJA XLV, 1941, σ. 185 καὶ πίν. I, A, 1. 2, καὶ B, 6 καὶ S. WEINBERG, Corinthian relief ware, ἐν Hesperia XXIII, 1954, σ. 136, πίν. 32, b καὶ 33, a σμ. 162.

B105 (295 π). Μικρὸν τμήμα στρογγύλου πίνακος, φέροντος εἰς τὴν περιφέρειαν διακόσμησιν ἀναγλύφων βλαστῶν καὶ ἀνθέων. Ἐκ τῆς παραστάσεως, τὴν ὁποίαν ἔφερον εἰς τὸ μέσον, διεσώθη μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ γυναικός, ἀναστροφῆς καλύπτραν ἢ παραπέτασμα. Ὁ χιτῶν ἔχει ὀλισθήσει ἐκ τοῦ ὄμου εἰς τὸν βραχίονα καὶ σχηματίζει λεπτὴν πτύχωσιν. Ὑψ. 0.09. 2ος π.Χ. αἰ.

B106 (443 π). Τὸ πρόσθιον μέρος ποδός, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, φέροντος σανδάλιον. Τὸ κάττυμα τοῦ σανδαλίου συγκρατεῖται δι' ἀναγλύφων ἱμάντων. Πιθανῶς τοῦτο προωρίζετο δι' ἀνάθημα. Μῆκος 0.18, ὕψ. 0.09. 2ος π.Χ. αἰ.

B107 (562 π). Τρίπους μικρὰ τράπεζα, οἱ πόδες τῆς ὁποίας ἀπομυοῦνται πόδας ζῴου. Ὑψ. 0.067. 2ος π.Χ. αἰ.

B108 (1888 π). Τμήμα κλίνης μετὰ προσκεφαλαίου, ἐφ' ἧς ἡμιανακλιμένη ἡμίγυμνος γυνή. Ταύτης διεσώθη μόνον ὁ ἀκέφαλος κορμὸς καὶ τμήμα τοῦ ἐνδύματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ἐξαπλωθῆ. Ἡ γυνὴ φέρει συμπελεγμένης τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὑψ. 0.055, μῆκος 0.04 β' ἡμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B109 (561 π). Στρογγύλη μήτρα ἔχουσα ἀποτυπωμένον ἐξάφυλλον ῥόδακα, μετὰ τῶν φύλλων τοῦ ὁποίου φυτικά κοσμήματα. Ὅπισθεν φέρει κωνικὴν λαβὴν καὶ ὀπὴν πρὸς ἀνάρτησιν. Ὑψ. 0.025, διάμ. 0.042. 2ος π.Χ. αἰ.

B110 (490 π) πίν. 31. Θυμιατήριον μορφῆς βομιδίου, τετραγώνου τομῆς. Φέρει ἄνω ἐπίθημα, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα καταλήγουν εἰς ἕλικας. Ἄνω τοῦ ἐπιθήματος ὑπάρχει τετραγώνος ἀετωματώδης κατασκευή, κενὴ ἐσωτερικῶς, διὰ τὴν καῦσιν τῶν ἀρωμάτων, φέρουσα ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς ἀνάγλυφον διακόσμησιν βουκράνον καὶ ροδάκων. Διαστάσεις: ὕψ. 0.11, πλ. 0.103, πᾶχ. 0.07. 2ος π.Χ. αἰ. Παρομοίας κυβικῆς μορφῆς θυμιατήρια βλ. W. DEONNA, Brûle-parfums en terre-cuite, ἐν Revue Archéologique 1907, II, σ. 245 κ.ε. εἰκ. 1-4 τοῦ ἰδίου Délos XVIII, Le mobilier Délien πίν. CX, ἀρ. 971, 973 καὶ πίν. CXI, ἀρ. 974, 977 καὶ σ. 385 κ.ε. WINTER, Typen σ. 333, 6. WUILLEUMIER, Tarente, πίν. XLI, 1-4 καὶ σ. 435 τοῦ ἰδίου Brûle-parfums en terre-cuite, ἐν Melanges d' Archéologie et d' Histoire XLVI, 1929, πίν. I-III, εἰκ. 1-6.

B111 (489 π) πίν. 31. Θυμιατήριον μορφῆς βομιδίου, τετραγώνου τομῆς. Φέρει κάτω βάσιν καὶ ἄνω κυμάτιον μετ' ἀνάγλυφα ὧὰ καὶ ἐπίθημα, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα διαμορφοῦνται εἰς ἕλικας. Ἄνω τοῦ ἐπιθήματος τετραγώνος κατασκευὴ διὰ τὴν καῦσιν τῶν ἀρωμάτων, ἔχουσα ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφα-

νείας δύο ἀναγλύφους ρόδακας. "Υψ. 0.10, πλ. 0.085, πᾶχ. 0.04. 2^{ος} π.Χ. αἰ.

B112 (590 π) πίν. 31. Θυματήριον ὁμοίας μορφῆς πρὸς τὸ προηγούμενον, ἔξαχθὲν ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας. Διαστάσεις καὶ χρονολογία αἱ αὐταὶ πρὸς τὸ B111.

B113 (308 π) πίν. 25. Τὸ ἄνω μέρος εἰδωλίου κωμικοῦ ἠθοποιοῦ, ὑψοῦντος τὴν δεξιὰν ἄνω τῆς κεφαλῆς, ἔστεφανωμένης διὰ μεγάλου στεφάνου. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια λεία, φέρει κυκλικὴν ὀπὴν ἔξαταιμίσσεως. Διεσώθησαν ἴχνη λευκοῦ χρώματος. "Υψ. 0.072. Τέλος τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B114 (171 π) πίν. 26. Κεφαλὴ ἠθοποιοῦ τῆς νέας κωμωδίας ἔχουσα κόμην μορφῆς «σπειράς». "Υψ. 0.035. 2^{ος} π.Χ. αἰ.

B115 (346 π). Κεφαλὴ φαλακροῦ κωμικοῦ ἠθοποιοῦ, ἀποκεκρουμένη ἀριστερά. Ἔχει μέγα ἀνοικτὸν στόμα, μικρὰν ῥίνα, μεγάλας ἀναγλύφους ὄφρῦς, στρογγύλους ὀφθαλμούς. "Υψ. 0.035. 2^{ος} π.Χ.

B116 (369 π). Κεφαλὴ κωμικοῦ ἠθοποιοῦ ἀποκεκρουμένη εἰς τὸν πώγωνα. Ἔχει στρογγύλον πώγωνα, μέγα στόμα, μικρὰν ῥίνα, ὄφρῦς ἰσχυρῶς ἀναγλύφους, ἀνυψουμένας εἰς τὰ ἄκρα. "Υψ. 0.035. Περὶ τὸ ἔτος 100 π.Χ.

B117 (327 π) πίν. 26. Μήτρα κεφαλῆς ἠθοποιοῦ τῆς νέας κωμωδίας. Ἔχει στόμα - «μεγάφωνον», στρογγύλον πώγωνα, μικρὰν πεπλατυσμένην ῥίνα, μέτωπον λείον καὶ ἀναγλύφους καμπυλογράμμους ὄφρῦς. "Υψ. 0.055. 2^{ος} π.Χ. αἰών.

B118 (1161 π) πίν. 26. Εἰδώλιον νέου τραγόποδος σιληνοῦ, κρούοντος διὰ τῆς δεξιᾶς κύμβαλον. Ἔχει ὄτα καὶ κέρατα τράγου. Ἐπὶ τῶν νώτων φέρει δοράν, τῆς ὁποίας δύο ἄκρα εἶναι δεμένα ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἐπὶ τοῦ εἰδωλίου ἴχνη λευκοῦ χρώματος. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία, φέρουσα ὀρθογώνιον ὀπὴν ἔξαταιμίσσεως. "Υψ. 0.117· β' ἤμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B119 (284 π) πίν. 27. Ρεαλιστικὴ κεφαλὴ νέου σιληνοῦ, ἔχοντος μεγάλη ὄτα ζώου, στόμα ἡμιάνοικτον καὶ κόμην διαμορφουμένην εἰς μικροὺς θυσάνους. "Υψ. 0.038· β' ἤμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B120 (286 π) πίν. 31. Κεφαλὴ νέου σατύρου, ἔχουσα δύο μικρὰ κέρατα καὶ ἄνωθεν αὐτῶν στέφανον. Ἔχει εὐρὸ μέτωπον, ὀφθαλμούς ἡμιανοίctους μὲ χονδρὰ βλέφαρα καὶ πεπλατυσμένην ῥίνα. "Υψ. 0.045. 2^{ος} π.Χ. αἰ.

B121 (233 π) πίν. 27. Κεφαλὴ γενειοφόρου φαλακροῦ πρεσβύτου, σατύρου ἢ παπποσιληνοῦ, φέρουσα στέφανον. Ἐπὶ τοῦ στήθους διεσώθη ἡ δεξιὰ χεῖρ. Ἔχει εὐρὸ μέτωπον, μικρὰν ῥίνα μὲ μεγάλους ῥῶθωνας, ἰσχνὰς παρειὰς μὲ ἔξωγκαμένα τὰ ὀστέα τοῦ προσώπου, ἀνοικτὸν στόμα. "Υψ. 0.065. 2^{ος} π.Χ. αἰ.

B122 (338 π) πίν. 27. Κεφαλὴ γενειοφόρου φαλακροῦ σατύρου ἢ παπποσιληνοῦ, φέρουσα στέφανον. Ἔχει μέγα μέτωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ῥυτίδες,

μικροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μικρὰν ὄϊνα, στόμα δὲ ἄνοικτόν. Ὑψ. 0.03· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B123 (281 π) πίν. 27. Μήτηρ κεφαλῆς γενειοφόρου πρεσβύτου ἢ σιληνοῦ. Ἔχει διωγκωμένον μέτωπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὄυτίδες, μικροὺς ὀφθαλμοὺς, μικρὰν πεπλατυσμένην ὄϊνα. Τὸ μακρὸν γένειον εἶναι διαμορφωμένον εἰς ἐσχηματοποιημένους βοστρύχους. Ὑψ. 0.042· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B124 (278 π) πίν. 27. Πλακίδιον ἐλλειψοειδοῦς μορφῆς, φέρον σφράγισμα μὲ τὸ ἔμβλημα τῆς πόλεως, τὸν γούπα, ἐξηπλωμένον πρὸς τὰ δεξιὰ. Παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ζῴου τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως AB. Μῆκ. 0.038, πλ. 0.030. 3ου ἢ 2ου π.Χ. αἰ.

B125 (258 π) πίν. 28. Εἰδώλιον λέοντος καθημένου ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Ἐκτός τοῦ ἄκρου προσθίου ἀριστεροῦ ποδὸς καὶ μικρῶν τμημάτων παρὰ τὸν πρόσθιον δεξιὸν πόδα διεσώθη δόλοκληρον. Ὑψ. 0.145, μῆκ. 0.10· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B126 (259 π) πίν. 28. Εἰδώλιον λέοντος, καθημένου ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Ἀπεκρούσθησαν ὁ ἄκρος πρόσθιος δεξιὸς ποὺς καὶ μικρὸν τμήμα ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπὶ τῆς ὀράσεως. Ἰχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.13, πλ. 0.10· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B127 (253 π) πίν. 28. Εἰδώλιον λέοντος, ἐξηπλωμένον ἐπὶ συμφυοῦς ὀρθογωνίου βάθρου, στρέφοντος τὴν κεφαλὴν ἀριστερά. Ἡ χαιτή ἐπὶ τοῦ στήθους, τοῦ λαιμοῦ καὶ πέριξ τῆς κεφαλῆς ἀποδίδεται κατὰ τρόπον συμβατικόν, διὰ μικρῶν ἐγχαράκτων γραμμῶν. Τὸ στόμα ἔχει ἀπετρογγυλωμένα ἄκρα. Δηλοῦνται ἐπὶ τοῦ σώματος οἱ μύες καὶ τὰ πλευρά, ἐπὶ δὲ τῶν ποδῶν αἱ νευρώσεις καὶ οἱ δάκτυλοι. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι λεία. Μῆκ. 0.118, ὕψ. 0.09. Τέλος τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B128 (162 π) πίν. 29. Ὀρθογώνιον πλακίδιον, φέρον ἐντὸς παισίου ἀνάγλυφον λέοντα, βαδίζοντα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀνυποῦντα τὸν δεξιὸν πρόσθιον πόδα. Μῆκ. 0.13, ὕψ. 0.78. πάχ. 0.03· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B129 (283 π) πίν. 29. Τὸ πρόσθιον ἥμισυ μετὰ τῆς κεφαλῆς εἰδωλίου κριοῦ, τοῦ ὁποίου ἀπεκρούσθησαν οἱ πόδες. Ἔχει κέρατα περιεστραμμένον καὶ ἀνάγλυφον τρίχωμα. Ὑψ. 0.08· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ.

B130 (232 π). Κεφαλὴ καὶ τμήμα τοῦ στήθους κριοῦ. Ἔχει περιεστραμμένα κέρατα καὶ πυκνὸν τρίχωμα, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται δι' ἀναγλύφων ὀντοτήτων. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ εἰκονίζεται ἀνάγλυφον ἦνιον. Ὑψ. 0.052· β' ἥμισυ τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. Παρόμοιον εἰδώλιον τοῦ Μουσείου τῆς Μαδρίτης βλ. ἐν A. LAUMONIER, Catalogue de terres - cuites du Musée Archéologique de Madrid, πίν. X, 2.

B131 (493 π) πίν. 30. Τὸ ἥμισυ ἀκεφάλου ὄρνιθος, προβαλλούσης

τὸν δεξιὸν πόδα. Ἀποδίδονται ἀναγλύφως τὰ μεγάλα πτερὰ τῆς πτέρυγος καὶ τῆς οὐρᾶς. Ἴχνη λευκοῦ χρώματος. Ὑψ. 0.085· β' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B132 (366 π) πίν. 30. Κεφαλή καὶ τμήμα τοῦ λαμποῦ μικροῦ εἰδωλίου ἵππου. Ὑψ. 0.05· β' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B133 (301 π) πίν. 30. Τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς μετὰ τοῦ στήθους κυνὸς ἢ λύκου. Ἐχει πυκνὸν τρίχωμα τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται δι' ἀναγλύφω φλογῶν. Ὑψ. 0.055· β' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B134 (263 π) πίν. 30. Συμπαγὲς χειροποίητον εἰδῶλιον τετραπόδου, φέροντος ἐπὶ τῆς ὀάχεώς του φορτίον. Ἀπεκρούσθησαν τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ ἄκρα ἐν μέρει. Ὑψ. 0.045, μῆκ. 0.075· β' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. Παρόμοιος τύπος φορτωμένου ζώου γνωστὸς ἐκ τῆς Δήλου, βλ. LAUMONIER, Délos XXIII, πίν. 27, 269.

B135 (239 π) πίν. 29. Μικρὸν γελοιογραφικὸν εἰδῶλιον πιθήκου ἐνδεδυμένου ἱμάτιον, διὰ τοῦ ὁποίου καλύπτει καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἀπεκρούσθη τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ εἰδωλίου. Διὰ τοῦ προσθίου δεξιοῦ ποδός, ὁμοιάζοντος μὲ χεῖρα, συγκρατεῖ τὸ ἱμάτιον ἐπὶ τοῦ στήθους, τὸν δὲ πρόσθιον ἀριστερὸν πόδα κάμπτει ἐπὶ τοῦ κορμοῦ. Ὑψ. 0.055· β' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

B136 (494 π) πίν. 30. Πλακίδιον μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως τετραπόδου, ἔχοντος ὑψηλὸν λαιμόν. Ἀπεκρούσθησαν ἡ κεφαλή καὶ ἐν μέρει οἱ ὀπίσθιοι πόδες. Ὑψ. 0.055· β' ἥμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ.

Ε Π Ι Μ Ε Τ Ρ Ο Ν

Η ΟΙΚΟΔΟΜΗ

1. *Περιγραφή.* Ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ἐν Ἀβδήροις κατὰ τὰ ἔτη 1950 καὶ 1952 οἰκοδομή, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀνευρέθησαν τὰ εἰδώλια τοῦ συνημμένου εἰς τὴν μελέτην καταλόγου Β', ἀποτελεῖται ἐκ συνόλου διαμερισμάτων¹. Ἐχει κατεύθυνσιν ΒΔ. - ΝΑ., αἱ ὀλικάι δὲ διαστάσεις αὐτῆς δὲν εἶναι γνωσταί.

Ὁ δυτικὸς τοῖχος, ὅστις εἶναι ὁ τοῖχος τῆς προσόψεως, εἶναι κοινὸς δι' ὅλα τὰ διαμερίσματα τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ διατηρεῖται ἐπὶ μήκους 53.08 μέτρων. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουν τέσσαρες εἰσοδοὶ (Α, Β, Γ, Δ), αἵτινες ὠδήγουν εἰς τοὺς χώρους τοῦ ἐσωτερικοῦ. Βορείως τῆς εἰσόδου Α δὲν ἀνευρέθη συνέχεια τῶν θεμελίων τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως, ἀλλὰ μόνον ῥεῖθρα ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων, ἐνῶ νοτίως τῆς εἰσόδου Δ, ὁ τοῖχος οὗτος συνεχίζεται ἐπὶ 10.48 μέτρα εἰσέτι, καταστραφείς ἐν συνεχείᾳ καθ' ὀλοκληρίαν.

Ἡ τοιχοδομία τούτου δὲν εἶναι ὁμοία καθ' ὅλον τὸ μήκος αὐτοῦ. Τὸ τμήμα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν εἰσόδων Β καὶ Γ εἶναι ἐπισημένον κατὰ τὸ ψευδοῖσόδομον σύστημα καὶ παρουσιάζει λίαν ἐπιμελῆ ἐργασίαν. Ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἀνισοῦψῶν δόμων σκληροῦ πωρολίθου καὶ ψαμμολίθου, διετηρεῖτο δέ, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνευρέσεως, εἰς ὕψος 1.70 μ.² Αἱ πλίνθοι τοῦ πρώτου, τοῦ κατωτέρου δόμου, ἔχουσιν ὕψος 0.21, τοῦ δευτέρου 0.24, τοῦ τρίτου 0.17, τοῦ τετάρτου 0.44 καὶ τοῦ πέμπτου 0.26, τὸ δὲ πάχος τοῦ τοίχου εἶναι 0.60. Πιθανῶς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐπεξετάθη αὕτη βορείως καὶ νοτίως.

Νοτίως τῆς εἰσόδου Γ ἡ τοιχοδομία τῆς προσόψεως εἶναι ἀμελής, χρησιμοποιηθέντων κατὰ τὴν οἰκοδομὴν πλίνθων ψαμμολίθου, σκληροῦ πωρολίθου καὶ κοινῶν λίθων, ἀνίσων διαστάσεων, πολλάκις δὲ ἀνεπεξεργάστων. Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ τοίχου δὲν ἔχει τὴν ὥραϊαν ἐμφάνισιν τοῦ προηγουμένου.

Ἐσωτερικῶς τῶν εἰσόδων Α καὶ Δ ἀνεσκάφησαν δύο αὐλαὶ (ἀρ. 1 καὶ 20), οἰκίματος ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, φέρουσαι πλακόστρωσιν ἐξ ἀκανόνιστων λίθων καὶ πλαισιούμεναι ὑπὸ ῥεῖθρων ἀποχετεύσεως ὑδάτων. Τὰ ῥεῖθρα ταῦτα εἶναι κοίλαι ἐκβαθύνσεις ἐπὶ πλακῶν πωρολίθου ἢ ψαμμο-

¹ ΠΑΕ 1952, σ. 262, σχεδιογράφημα.

² ΠΑΕ 1950, σ. 296, εἰκ. 4 καὶ 1952, σ. 261, εἰκ. 3.

λίθου, πλάτους 0.50 περίπου, διαφόρου δὲ μήκους. Ἡ ἀλλή ὑπ' ἀρ. 1, εἰς ἣν κατάστασιν διετηρήθη, πλαισιούται ἐκ τῶν τριῶν αὐτῆς πλευρῶν—βορείας, δυτικῆς καὶ νοτίας—ὑπὸ ῥεϊθρῶν ἀποχετεύσεως ὑδάτων. Ὁ ἐσωτερικῶς τούτων πλακόστρωτος χώρος ἔχει διαστάσεις 5.28×3.06 μέτρα, τὸ ἀρχικὸν ὅμως μῆκος τῆς ἀλλῆς εἶναι 8.45 μ. περίπου. Παρὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν αὐτῆς ἀνευρέθη φρέαρον λαξευτὸν ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου. Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν τὸ κτίριον ἐξετείνετο καὶ βορείως τῆς ἀλλῆς ταύτης, εἶναι ὅμως τοῦτο πιθανόν, καθόσον παρὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τούτου ἀνευρέθη θεμέλιον τοίχου.

Ὁ ὑπ' ἀρ. 2 χώρος ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς ἀλλῆς ὑπ' ἀρ. 1 δι' εἰσόδου, πλάτους 1.64 μ., ἧς ἀνευρέθη ὁ οὐδός. Δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἐξακριβώσω, ἔαν ὁ χώρος οὗτος ἐπικοινωνῆι ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν στενὸν διάδρομον ὑπ' ἀρ. 3, διότι ὁ χωρίζων τούτους τοίχος εἶναι πολὺ κατεστραμμένος. Ὅπωςδήποτε ὅμως φαίνεται, ὅτι ἤτο δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία μετ' αὐτοῦ διὰ μέσου τοῦ μικροῦ δωματίου ὑπ' ἀρ. 4, τὸ ὁποῖον ἔχει δύο εἰσόδους. Διὰ τῶν στενῶν διαδρόμων 5 καὶ 6 ἐπικοινωνοῦναι τὸ βόρειον τοῦτο τμήμα μετὰ τῶν κεντρικῶν διαμερισμάτων, ἅτινα βεβαίως εἶχον καὶ ἴδιαν εἰσόδον ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Οὐδὲν ἀνοίγμα ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ μεσοτοίχου μεταξὺ τῶν χώρων 13, 14, 15 ἀφ' ἑνὸς καὶ 16, 19 ἀφ' ἑτέρου καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία μεταξὺ τοῦ βόρειου καὶ τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ οἰκοδομικοῦ τούτου συνόλου.

Ἡ νοτία ἀλλή ὑπ' ἀρ. 20, ἐσωτερικῶς τῆς εἰσόδου Δ, διαστάσεων 6.85×3.21 μέτρων, πλαισιούται ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτῆς πλευρῶν ὑπὸ ῥεϊθρῶν, ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς βορείας ἀλλῆς. Διὰ τῆς ἀλλῆς ταύτης ἐπικοινωνοῦναι τὰ βορείως καὶ νοτίως ταύτης διαμερίσματα, ὅπως καὶ τὸ ἀνατολικῶς αὐτῆς μικρὸν δωμάτιον ὑπ' ἀρ. 21. Ἀνατολικῶς τοῦ ὑπ' ἀρ. 21 δωματίου ἀπεκαλύφθη ἕτερον ῥεϊθρον μήκους 4.58 μ., διὰ τοῦ ὁποίου διωχετεύοντο τὰ ὕδατα εἰς τὴν ἀλλήν, καὶ ἀνευρέθησαν τὰ εὐτελεῖ θεμέλια μικροῦ περιφερικοῦ τοίχου.

Ἐνῶ ὁ τοίχος τῆς προσόψεως εἶναι κοινὸς δι' ὅλα τὰ διαμερίσματα τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου συνόλου, δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ μὲ τοὺς τοίχους τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, οἵτινες συχνάκις διακόπτονται, ὅπωςδήποτε δὲ δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πλάτος τῶν διαμερισμάτων ποικίλλει: εἰς τὴν ἀλλήν ὑπ' ἀρ. 1 τὸ πλάτος εἶναι 10.84 μέτρα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων, 12.38 μ. εἰς τοὺς χώρους 11, 12 καὶ 6. Τὸ πλάτος τῆς οἰκοδομῆς εἰς τοὺς χώρους 16, 19 εἶναι 10.88 μ., εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 20 ἀλλήν 12.45 μ. καὶ ἐν τέλει εἰς τὸ νοτιώτερον τμήμα 11.15 μ.

Οἱ τοῖχοι τῶν δωματίων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι συνήθως εὐτελοῦς κατα-

σκευῆς. Διὰ τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθησαν πλίνθοι πωρολίθου, ψαμμολίθου καὶ κοινοὶ ἀργοὶ λίθοι, ὡς συνδετικὴ δὲ ὕλη ὁ πηλός. Τὸ πλάτος αὐτῶν ποικίλλει ἀπὸ 0.35 ἕως 0.80, τὸ μέγιστον δὲ σωζόμενον ὕψος εἶναι 1.10 μ. Διεπιστώθη, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐκαλύπτοντο διὰ λεπτοῦ ἀσβεστοκοιναμάτος λευκοῦ, ζωροῦ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος. Λίαν ἐπιμελῆ τοιχοδομίαν παρουσιάζουν δύο μεσότοιχοι τοῦ οἰκοδομικοῦ τούτου συνόλου, ὁ νότιος τοῦ δωματίου ὑπ' ἀρ. 18, ὅστις πλαισιώνει ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς μέγα μέρος τῆς αὐλῆς ὑπ' ἀρ. 20, καὶ ὁ νότιος τοῦ δωματίου ὑπ' ἀρ. 9. Ὁ πρῶτος, μήκους 4.70 μ. καὶ πάχους 0.40, ἔχει διπλὴν ὄψιν: ἔξωτερικῶς ἐπὶ τοιχοβάτου ἐκ πλίνθων ἀσβεστολίθου ὑψοῦνται τρεῖς μεγάλοι ὀρθοστάται, ἐκ τοῦ ἴδιου λίθου, ὕψους 0.68, πάχους ± 0.15 καὶ μήκους $\alpha = 1.30$, $\beta = 2.24$ καὶ $\gamma = 1.14$, ἐπιφανείας ἐπιμελῶς λελεασμένης¹. Ἡ ἐσωτερικὴ πλευρὰ τοῦ ἴδιου τοίχου εἶναι ἐκτισμένη δι' ἀκανόνιστων λίθων καὶ πηλοῦ, καλυπτομένης τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ δι' ἀσβεστοκοιναμάτος.

Ὁ δεῦτερος τοίχος ἐπιμελοῦς κατασκευῆς εἶναι ὁ νότιος τοῦ δωματίου ὑπ' ἀρ. 9, μήκους 4.04 μ., πλάτους 0.40 μ. καὶ ὕψους 0.70 μ. Ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ὀρθοστατῶν ἐκ ψαμμίτου λίθου, ὕψους 0.40 μ., ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχει δόμος πλίνθων ἐκ σκληροῦ πωρολίθου, ὕψους 0.15. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ τοίχου φαίνεται, ὅτι ἦτο ὀικοδομημένον ἐξ ὀπιῶν πλίνθων, ἐπικεκολλημένων ἐπὶ στρώματος πηλοῦ. Δύο τοιαῦτα ὀρθογωνίονα πλίνθοι, τοποθετημένα ὀρθαί εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τοίχου ἐπὶ στρώματος πηλοῦ, ἀνευρέθησαν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν. Ἡ εἴσοδος τοῦ δωματίου τούτου, πλάτους 1.58 μ., εὑρίσκειται ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, πρὸ αὐτῆς δὲ ὑπάρχει βαθμὶς μήκους 3 μέτρων καὶ ὕψους 0.23.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 9 δωμάτιον ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 10 δι' εἰσόδου πλάτους 1.16 μ., τῆς ὁποίας διατηρεῖται μόνον ὁ οὐδός. Δι' εἰσόδου πλάτους 2.15 μ., φερούσης δίφυλλον θύραν, ἐπεκονώνουν τὰ δωμάτια ὑπ' ἀρ. 7 καὶ 8. Ἐντὸς τοῦ δωματίου ὑπ' ἀρ. 7 ἀνευρέθησαν, τοποθετημένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατ' ὀρθὴν γωνίαν, δύο πλίνθοι μήκους 0.68 καὶ 1 μέτρον. Ἀνάλογος τετράγωνος κατασκευὴ ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου ὑπ' ἀρ. 13. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων πλίνθων, διαστάσεων 0.70×0.76 περίπου, καὶ ἀνήκει προφανῶς εἰς ἐστίαν, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὰς ἐστίας τῶν κατοικιῶν τῆς Ὀλύνθου². Ἦσαν δηλ. τὰ δωμάτια ταῦτα οἱ καθ' αὐτὸ «οἴκοι», ἐντὸς τῶν ὁποίων συνεκεντροῦτο ἡ οἰκογένεια.

Ἐντὸς τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 δωματίου εἶναι διηνηθετημένον τὸ στόμιον φρέατος, διαμέτρου 0.28. Τὸ φρέαρ τοῦτο εἶναι λαξευμένον

¹ ΠΑΕ 1952. σ. 264, εἰζ. 6.

² ROBINSON, Olynthus XII, πίν. 158, 163, δωμάτιον K καὶ σ. 201 σημ. 57.

καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου, διακρινομένων ἐπ' αὐτοῦ τῶν ἰχνῶν τῆς σκαπάνης. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀνευρέσεως τὸ στόμιόν του ἐκάλυπτετο ὑπὸ πλακός, ἦτο τελείως κενὸν καὶ εἶχε βάθος 7.10 μ.

Ἐντὸς τοῦ ὑπ' ἀρ. 13 δωματίου, πλὴν τῆς ἐστίας, ἀνεσκάφησαν καὶ τὰ εὐτελῆ θεμέλια δύο μικρῶν παραλλήλων τοίχων, καθέτων πρὸς τὸν τοῖχον τῆς προσόψεως. Πλησίον αὐτῶν παρατηρήθησαν τμήματα ἀνθράκων καὶ παχὺ στρώμα τέφρας.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς οἰκοδομῆς παρατηρήθη συνεχῆς κεκαυμένον στρώμα, πάχους 0.20-0.30, ἀποτελούμενον ἐκ τμημάτων ὀπτῶν πλίνθων, τέφρας, ἀνθράκων καὶ μέλανος χώματος, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

2. **Προορισμός.** Τὸ ἀνωτέρω περιγραφὴν ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον οὐδεμίαν θρησκευτικὴν σημασίαν εἶχε, καθόσον ἐντὸς αὐτοῦ οὔτε ναός, οὔτε βωμὸς λατρείας τινὸς ἀνευρέθη. Ἀκόμη καὶ ἡ διάταξις τῶν χώρων ἀποκλείει τοιαύτην ὑπόθεσιν. Πρὸς τούτοις δὲν φαίνεται πιθανόν, ὅτι τοῦτο εἶχε δημόσιον χαρακτῆρα. Οἱ πολλοὶ χώροι καὶ ἡ διάταξις αὐτῶν, αἱ ἐστίαι τῶν δωματίων ὑπ' ἀρ. 7 καὶ 13, αἱ αὐλαὶ καὶ αἱ πολλαὶ εἴσοδοι, ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο σύνολον εἶναι «νησίς» ἰδιωτικῶν κατοικιῶν¹.

Αἱ οἰκίαι τῶν Ἀβδήρων δὲν ἔχουν περιστύλιον οὔτε καὶ παρουσιάζουν ὁμοιότητάς πρὸς τὰς οἰκίας τῆς Ὀλύμπου, αἵτινες ἔχουν συνήθως τὴν αὐλὴν εἰς τὸ μέσον², ἢ πρὸς τὰς ἑλληνιστικὰς κατοικίας τῆς Πιρηνῆς ἢ τῆς Δήλου³.

Ἐντὸς τῶν κατοικιῶν καὶ μάλιστα εἰς τὸ κεντρικὸν τμήμα, εἰς τὴν περιόχην τῶν χώρων 11-14, ὑποθέτω, ὅτι ἐστεγάζετο ἐργαστήριον κοροπλαστικῆς⁴. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο μὲ ὠδήγησαν ἡ ποικιλία τῶν τύπων καὶ ὁ

¹ Τὸ ἀνασκαφὴν τμήμα τῆς «νησίδος» εἶχε δύο τουλάχιστον οἰκίας. Ἡ πρώτη πιθανῶς περιελάμβανε τοὺς χώρους 1-15 καὶ ἡ δευτέρα τοὺς ὑπολοίπους, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἡ αὐλὴ ἦτο κοινὴ εἰς δύο ἐκατέρωθεν ταύτης οἰκίας. Ὅπως δὴποτε δὲν ὑπάρχει διόδος ἐπὶ τοῦ τοῖγου, τοῦ χωρίζοντος τοὺς χώρους 13, 14 καὶ 15 ἀπ' ἑνὸς καὶ 16, 19 ἀπ' ἑτέρου.

² ROBINSON, *Olympus XII*, πίν. 1, 3, 6, 10, 14 κλπ.

³ WIEGAND-SCHRADER, *Priene*, σ. 285, εἰκ. 298, σ. 287, εἰκ. 301, σ. 325, εἰκ. 365 καὶ σχέδιον XXI. Βλέπε ἐπίσης A. W. LAWRENCE, *Greek Architecture*, σ. 246, εἰκ. 139 (Πιρηνῆς) καὶ σ. 248, εἰκ. 140 (Δήλου).

⁴ Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐντὸς οἰκίας τῆς «συνοικίας τοῦ θεάτρου» τῆς Δήλου ἐστεγάζετο κοροπλαθεῖον καὶ κατάστημα τοῦ τέλους τοῦ 2ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου π.Χ. αἰ., βλ. LAUMONIER, *Délos*, σ. 19. Ἄτερα ἐργαστήρια κοροπλαστικῆς τῆς Δήλου, βλ. ἐν LAUMONIER, ἔ.ἀ. σ. 19, 20. *Délos VIII*, *Le quartier du théâtre*, σ. 53, 214, 221 καὶ W. DRONNA, *La vie privée de Déliens*, σ. 69, 73.

μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀνευρεθέντων εἰδωλίων, ἅτινα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνῆκον ὅλα εἰς τὸν διάκοσμον τῶν οἰκιῶν, ἀλλὰ προωρίζοντο νὰ καλύψουν καὶ ἄλλας ἀνάγκας. Ἡ ἀνευρέσεις ὁμοίως ἀριθμοῦ τινος μητρῶν¹, μιᾶς μήτρας ὡς καὶ τοῦ ἐξαχθέντος ἐξ αὐτῆς τμήματος εἰδωλίου γυναικός, διπλῶν παραδειγματῶν εἰδωλίων τινῶν, ἐνὸς ἐλλειψοειδοῦς πλακιδίου με ἀνάγλυφον τὸ ἔμβλημα τῶν Ἀβδήρων, τὸν γρῦπα καὶ παρ' αὐτὸν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως ΑΒ, ὡς καὶ τῆς λίαν ἐνδιαφεροῦσης «σουδιῆς» Β97 (πίν. 25) γενειοφόρου ἀνδρός, δεικνύουν τοπικὴν παραγωγὴν. Δὲν ἀνευρέθη ἐν τούτοις ἡ κάμιнос διὰ τὴν ὄπτησιν τῶν εἰδωλίων, ἥτις δυνατὸν νὰ κατεστράφη, ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ πηλοῦ, ἢ πιθανὸν νὰ εὐρίσκειτο ἔκτος τῆς οἰκοδομῆς². Δὲν ἀνευρέθησαν ἐπίσης ἐντὸς τῶν δωματίων τεμάχια καθαροῦ πηλοῦ ἢ βῶλοι χρωμάτων, ὑλικά ἀπαραίτητα εἰς τὴν κοροπλαστικὴν, ἅτινα ἀνευρίσκονται συνήθως εἰς ἀνασκαφὴν ἐργαστηρίων. Παρ' ὅλα αὐτὰ αἱ ἐνδείξεις διὰ τὴν ὑπαρξιν ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς ἐργαστηρίου κοροπλαστικῆς εἶναι ἀναμφισβήτητοι, ἢ δὲ ὑπόθεσις λίαν πιθανή.

Ἐντὸς τῶν κατοικιῶν αὐτῶν ἐστεγάζοντο πιθανῶς καὶ καταστήματα πωλήσεως ἀγγείων ἢ ἄλλων εἰδῶν, ὡς ἐνδείξεις δὲ τούτου θεωρῶ τὴν ἀνευρέσειν μεγάλου ἀριθμοῦ ὀστράκων μεγαρικῶν σκύφων, ἐσφραγίστων λαβῶν ὀξυπυθμένων ἀμφορέων ὡς καὶ δύο τμημάτων «σηκωμάτων» διὰ τὸν ἔλεγχον μέτρον χωρητικότητος τῶν ὑγρῶν³.

Ἡ γνώμη μου διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ οἰκοδομικοῦ τούτου τετραγώνου εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἐνισχύθη ἐκ τῆς ἀνευρέσεως κατὰ τὰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1954 καὶ ἐτέρου ὁμοίου καὶ συγχρόνου οἰκοδομικοῦ τετραγώνου, δυτικῶς τοῦ πρώτου καὶ ἀκριβῶς παραλλήλου πρὸς αὐτό, ἐρευνηθέντος ἐπὶ μήκους 19.20 μέτρων⁴. Τὰ δύο τετράγωνα χωρίζει ὁδὸς πλάτους 5.60 μέτρων. Εἶναι λοιπὸν πιθανόν, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν κανονικὸν σχέδιον πόλεως με συντεταγμένας ὁδοὺς καὶ παράλληλα οἰκοδομικὰ τετράγωνα, συμφῶνως πρὸς τὸ «ἵπποδάμειον» πολεοδομικὸν σύστημα.

3. Διάφορα εὐρήματα. Εἰς θέσιν κατοικηθεῖσαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶ-

¹ Ἐνίοτε ἐντὸς ἰδιωτικῶν κατοικιῶν ἀνευρίσκονται μητραι, αἵτινες πιθανῶς ἀνήκουν εἰς ἐρασιτέχνας κοροπλάθους, βλ. σχετικῶς ROBINSON, Olynthus VII, σ. 4.

² Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. ROBINSON, Olynthus VII, σ. 4. Διὰ τὴν μορφὴν τῶν καμίνων ὀπτήσεως εἰδῶν κεραμεικῆς βλ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΡΓΑΝΑΔΟΥ, Τὰ ὑλικά δομῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Τχ. 1, 1955/56, σ. 87 κ.έ.

³ «Σηκώματα» ἀνευρέθησαν καὶ ἐντὸς τῆς «οἰκίας τοῦ Ἑρμοῦ» εἰς Δῆλον. Βλέπε J. MARCADÉ, Trouvailles de la maison dite de l'Hermès, ἐν BCH LXXVII, 1953, σ. 588, εἰκ. 79 καὶ 80 καὶ σ. 591 εἰκ. 81.

⁴ ΠΑΕ 1954, σ. 160.

νος είναι φυσικὸν νὰ ἀνευρεθοῦν εἰς τὰ κατώτατα στρώματα ἀρχαιότερα τῆς οἰκοδομῆς εὐρήματα. Οὕτως ἀνευρέθησαν ἀροκρέμαμοι τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ἀριθμὸς τις χαλκῶν νομισμάτων τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ἡ «σπουδὴ» Β1 (πίν. 1) καὶ τὸ εἰδῶλιον Β2 (πίν. 3) ἠθοποιοῦ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας. Ἄπαντα τὰ λοιπὰ εὐρήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῶν μέσων περιήτου τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ ἔτους 100 π.Χ. περιήτου.

α. Ἄγγεϊα. Ἄν καὶ ὁ χῶρος ἀνεσκάφη μέχρι τοῦ αὐτοφυοῦς βράχου, ἐν τούτοις οὐδὲ ἐν ὄστρακον ἀγγεῖου μελανομόρφου ἢ ἐρυθρομόρφου ρυθμοῦ ἀνευρέθη.

Ἀκέραϊα ἢ σχεδὸν ἀκέραϊα ἀγγεῖα ἀνευρέθησαν σχετικῶς ὀλίγα, εἶναι δὲ ταῦτα χονδροειδῆ καὶ ἄνευ γανώματος κυάθια, μόνωτοι σκύφοι, δακρυδόχοι ἐπιμήκους μορφῆς καὶ δεξύβαφα πινάκια, μελαμβαφῆ ἔξωτερικῶς, ἔχοντα δὲ ἔσωτερικῶς ἐρυθροῦς δακτυλίους. Τὸ γάνωμα στερεῖται στιλπνότητος καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνω, ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Ἀνευρέθη ἔτισης ἄωτον μικρογραφικὸν ἀγγεῖον, ὕψους 0.03, φέρον ἐπὶ τοῦ λαίμου ἐγχάρακτον τὸ ὄνομα ΣΤΡΑΤΩΝΟΣ¹ (κατὰ γενικὴν πτώσιν).

Ἀνευρέθησαν ἔτισης πολλὰ ὄστρακα ἀγγεῖον ῥυθμοῦ «δυτικῶν προπόδων» («west slope ware»). Ὁ ῥυθμὸς οὗτος, ὡς γνωστὸν, ἐνεφανίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος καὶ ἦνθισε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 3ου καὶ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος². Τὰ ὄστρακα ταῦτα φέρουν συνήθως διακόσμησιν ταινίας ἢ γιrolάντας ἢ φυλλοστοιχίας ἢ ἐλισσομένου βλαστοῦ μετὰ φύλλων κισσοῦ, διὰ λευκοῦ χρώματος ἢ παχέος στρώματος ὑπερύθρου πηλοῦ (πίν. 32).

Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος τῶν εὐρημάτων ἀποτελοῦν οἱ μεγαρικὸι σκύφοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν σημαντικὰ τμήματα ὡς καὶ πολλὰ ἑκατοντάδες ὄστράκων³. Τὰ σχήματα τῶν σκύφων εἶναι διάφορα, τὰ δὲ θέματα καὶ οἱ συνδυασμοὶ τούτων ἀνεξάντλητοι (πίν. 33).

¹ Ἡ γραφὴ μὲ C καὶ Ω lunatum δύναται, νομιζοί, νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα. Ὅμοιον εἰς σχῆμα μικρογραφικὸν ἀγγεῖον, χαρακτηριζόμενον ὡς παίγνιον, ἀνευρέθη καὶ ἐντὸς τῆς λεγομένης «οἰκίας τοῦ Ἑρμοῦ» εἰς τὴν Δῆλον, βλ. J. MARCADÉ, Trounailles de la maison dite de l'Hermès, σ. 605, εἰκ. 101a.

² H. A. THOMPSON, Two centuries of hellenistic pottery, Hesperia III, 1934, σ. 311.

³ Οἱ μεγαρικὸι σκύφοι κατασκευάζοντο εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ἀγγειοπλαστικὰ κέντρα. Περὶ αὐτοῦ βλ. P. V. C. BAUR, Megarian Bowls in Yale University, ἐν AJA XLV, 1941, σ. 229 κ.ε. Ὁ πηλὸς τῶν ἀνευρεθέντων ἐν Ἀβδήροις μεγαρικῶν σκύφων ἔχει διάφορον χρώμα, ἦτοι φαιόν, ἐρυθρόν, καστανόχρουν κλπ. Εἰς τὴν βάσιν τριῶν ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγειοπλάστου ΑΘΗΝΑΙΟΥ, ἀναγγνωσκόμενον ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ὅστις εἰργάζετο καὶ εἰς τὴν Δῆλον. Περὶ αὐτοῦ βλ. W. DRONNA, Lampes antiques trounees à Délos, ἐν BCH XXXII, 1908, σ. 151, σμμ. 10 καὶ σ. 157. Πλεῖστα ἐκ τῶν διακοσμητικῶν θεμάτων τῶν Ἀβδήρων ὑπάρχουν καὶ εἰς τοὺς ἀνευρε-

Ὁ καθηγητὴς κ. HOMER A. THOMPSON πιστεύει, ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν μεγαρικῶν σκύφων ἤρχισεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀμέσως μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ρυθμοῦ τῶν «δυτικῶν προπόδων» τῆς Ἀκροπόλεως, ἥτοι τὸ α' τέταρτον τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, ἐν συνεχείᾳ δὲ οἱ μεγαρικοὶ σκύφοι ἀπέβησαν τὰ τυπικὰ ἀγγελία τοῦ 3ου καὶ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος¹. Ἡ ἀρχὴ τούτων τοποθετεῖται εἰς τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ὑπὸ τοῦ κ. G. ROGER EDWARDS².

Τὰ ἀρχαιότερα διακοσμητικὰ θέματα τῶν μεγαρικῶν σκύφων εἶναι καθαρῶς φυτικά, ἥτοι βλαστοὶ καὶ μεγάλα φύλλα, ἅτινα, ἐκκινουῦντα ἐκ τοῦ κοσμήματος τῆς βάσεως, καταλαμβάνουν ὀλόκληρον τὴν κοιλίαν τοῦ σκύφου. Ἀκολουθοῦν χρονολογικῶς ἡ διακόσμησις κόμβων ἢ ὀφθαλμῶν, ἡ ὁμοιάζουσα πρὸς κῶνον πεύκης, ὅπως καὶ ἡ δι' ἐπαλλήλων σειρῶν μικρῶν φύλλων, ὁμοιαζόντων μὲ φολιδωτὸν κόσμημα³. Ἔπονται ἐν συνεχείᾳ οἱ σκύφοι μὲ φυτικὴν διακόσμησιν, διατεταγμένην κατὰ ζώνας, ἀπλὴν ἢ ἀνάμεικτον μὲ μορφὰς ἀνθρώπων, ἐρωτιδέων, νικῶν, πιθῶν, ζῶων κλπ.⁴.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος ἐμφανίζεται ἡ διακόσμησις τῶν μακρῶν, γραμμικῶν πετάλων⁵, ἣτις καθίσταται ἡ συνήθης διακόσμησις τῶν μεγαρικῶν σκύφων, ὅσον προχωρεῖ ὁ 2ος π.Χ. αἰὼν. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἐπὶ πόσον χρόνον διῆρκεσεν ἡ κατασκευὴ σκύφων τοῦ τελευταίου τούτου τύπου, ὅπως δὴποτε εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἀνευρέθησαν μεγαρικοὶ σκύφοι ὁμοῦ μὲ ἀρκετὴν ἀγγελία⁶.

Κατὰ τὴν ἀνακατασκευὴν τῶν κατοικιῶν τῶν Ἀβδήρων καὶ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν αὐτῶν ἀνευρέθη μέγας ἀριθμὸς μεγαρικῶν σκύφων ἢ ἀξιολόγων ὀστράκων, μὲ τὰ ἀναφερόμενα ἀνωτέρω χαρακτηριστικὰ εἶδη διακοσμῆσεως τῶν

θέντας εἰς τὸν Κεραμικὸν σκύφον βλ. W. SCHWABACHER, *Hellenistische Reliefkeramik im Kerameikos*, ἐν AJA σ. 182 κ.έ. πίν. I-X. Περὶ τῶν μεγαρικῶν σκύφων, τῶν σημάτων καὶ τῆς διακοσμῆσεως αὐτῶν βλέπε καὶ FERNAND COURBY, *Les vases grecs à reliefs*, σ. 277 κ.έ. ULRICH HAUSMANN, *Hellenistische Reliefbecher*, Stuttgart 1959 καὶ THEODOR KRAUS, *Megarische Becher im Römisch-Germanischen Zentral Museum zum Mainz*, Mainz 1951.

¹ H. A. THOMPSON, ἔ.ά. σ. 311 καὶ 457.

² G. R. EDWARDS, *Hellenistic pottery*, ἐν *Hesperia*, Supplementum X, 1956, *Small objects from the Pnyx II*, σ. 90.

³ Ὁ G. ROGER EDWARDS, ἔ.ά. σ. 90, χρονολογεῖ εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος τοὺς σκύφους μὲ διακόσμησιν μικρῶν φύλλων, τοποθετημένων κατὰ συμμετρικὰς σειρὰς ἐπ' ὀλοκλήρου τοῦ ἀγγείου. Σύγχρονος περιπόου εἶναι ἡ διακόσμησις, ἡ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν κῶνον πεύκης, ἣτις ἀπαντᾶται σπανιώτερον καὶ μόνον κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Βλέπε G. ROGER EDWARDS, ἔ.ά. σ. 91.

⁴ Τὰ θέματα ταῦτα χρονολογοῦνται ὑπὸ τοῦ G. ROGER EDWARDS, ἔ.ά. σ. 91 εἰς τὸ α' ἡμῖον τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

⁵ G. ROGER EDWARDS, ἔ.ά. σ. 91.

⁶ H. A. THOMPSON, ἔ.ά. σ. 457.

διαφόρων ἐποχῶν (πίν. 33). Ἐνῶ ὅμως οἱ σκύφοι τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος εἶναι σχετικῶς ὀλίγοι, ἀντιθέτως πολυάριθμοι εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα. Οἱ σκύφοι οὗτοι βοηθοῦν εἰς τὴν ἔμμεσον κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα χρονολόγησιν τῶν ἀνευρεθέντων ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς πηλίνων εἰδωλίων τοῦ καταλόγου Β'.

β. *Λύχνοι*. Οἱ ἀνευρεθέντες ἐντὸς τῶν κατοικιῶν λύχνοι καλύπτουν χρονικὴν περιόδον 200 περίπου ἐτῶν, ἥτοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 3ου π.Χ. αἰ. μέχρι τῶν περὶ τὸ 100 π.Χ. χρόνων. Ἐνῶ ὅμως ὀλίγοι εἶναι οἱ λύχνοι, οἱ χρονολογούμενοι εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἢ καὶ ὀλίγον ἔνωρύτερον, ἀντιθέτως πολυάριθμοι εἶναι οἱ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 3ου π.Χ., ἰδίᾳ δὲ οἱ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος. Οἱ λύχνοι τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἢ δὲν φέρουν λαβὴν ἢ ἔχουν μικρὰν ὑπόφυσιν εἰς τὰ πλάγια (πίν. 34, 1-3). Φέρουν ἀνάγλυφον διακόσμησιν κατασκευασθεῖσαν διὰ μήτρας καὶ παρουσιάζουν πολὺν ὁμοιότητα ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν, τὰ θέματα, τὸ γάνωμα κλπ. μὲ τοὺς μεγαρικούς σκύφους¹. Οἱ νεώτεροι λύχνοι, ἥτοι τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος, φέρουν ὀρθίαν λαβὴν εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος, πολλοὶ δὲ ἔξ αὐτῶν ἔχουν ἀνάγλυφον διακόσμησιν (πίν. 34, 7-9). Ὁ λύχνος τοῦ πίν. 34, 7 εἶναι ὁ τελευταῖος τῆς σειρᾶς αὐτῆς².

Αἱ διπλαῖ λαβαὶ εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ λύχνου, αἱ πλάγια ὑποφύσεις, τὰ προσωπεῖα (πίν. 34, 3, 4), τὰ ἀνθήματα καὶ διάφορα ἄλλα διακοσμητικὰ θέματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ δίσκου ἢ τοῦ μυκητῆρος λύχνων ἢ μικρῶν τμημάτων ἔξ αὐτῶν, ἀνευρεθέντων ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς τῶν Ἀβδήρων, ἀπαντῶνται καὶ εἰς πολλοὺς λύχνους τῆς Δήλου³.

γ. *Ἐνοσφράγιστοι λαβαὶ ἀμφορέων*. Τριακόσια πεντήκοντα περίπου εἶναι αἱ ἐνοσφράγιστοι λαβαὶ ἀμφορέων, αἵτινες περισυνελέγησαν ἐντὸς τῶν

¹ Ὁ λύχνος πίν. 34, 1 τῶν Ἀβδήρων, ὁμοιάζει μὲ τοὺς ὑπ' ἀρ. 580-586 καὶ 591 τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Βλ. *The Athenian Agora IV*, RICHARD H. HOWLAND, *Greek lamps and their survivals*, πίν. 47. Χρονολογία ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 3ου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. Ὁμοίως ὁ λύχνος 34, 3 μὲ τὸν ὑπ' ἀριθ. 600, πίν. 47 τῶν Ἀθηνῶν. Χρονολογία γ' ἢ δ' τέταρτον τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.

² Ὁ λύχνος οὗτος ὁμοιάζει μὲ τὸν ὑπ' ἀρ. 650 τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Βλ. R. H. HOWLAND, ἔ.δ. πίν. 49. Χρονολογία, τελευταῖον τέταρτον τοῦ 2ου π.Χ. μέχρι τοῦ α' τετάρτου τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος. Οἱ λύχνοι μὲ ἀνάγλυφον διακόσμησιν, οἵτινες φέρουν λαβὴν εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος, κατατάσσονται ὑπὸ τοῦ OSCAR BRONNER, *Corinth IV*, *Terracotta lamps*, σ. 67, 68 εἰκ. 29, 30, εἰς τὸν τύπον 19. Ἡ κατασκευὴ τῶν λύχνων τούτων κατὰ τὸν OSCAR BRONNER, σ. 70 ἤρχισεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος — τοιοῦτοι λύχνοι ἀνευρέθησαν ἐντὸς τάφου τῶν Σάρδεων, χρονολογουμένου περὶ τὸ ἔτος 190 π.Χ. — συνεχίσθη δὲ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Καίσαρος.

³ W. DEONNA, *Lampes antiques trounees à Délos*, ἐν BCH XXXII, 1908, σ. 145, εἰκ. 9, 10, 12, 13, 15-18, 22.

διαμερισμάτων τῆς οἰκοδομῆς, εἴτε πρὸ τῆς προσόψεως αὐτῆς. Μεταξὺ αὐτῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν αἱ λαβαὶ τῶν θασιῶν ἀμφορέων, ὑπάρχουν ὅμως καὶ τινες τῶν ἐργαστηρίων Ῥόδου, Κνίδου, Κῶ, Χίου ὡς καὶ τῶν Ἀβδήρων. Ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς τοπικοῦ ἀγγειοπλαστείου ὀξυπυθμῆντος ἀμφορέων γίνεται διὰ πρώτην φορὰν γνωστή¹. Ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τῶν παρατηρήθη, ὅτι εἰς τὸ κατώτερον στρώμα ἀνευρίσκονται λαβαὶ τοῦ 3ου π.Χ., ἐνῶ εἰς τὸ ἀνώτερον τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος².

δ. *Νομίσματα*. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο περιόδων ἀνασκαφῆς τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ὡς καὶ κατὰ τὰς ἐργασίας καθαρισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἔτους 1954 ἀνευρέθησαν ἐν ὅλῳ ἐβδομήκοντα ὀκτὼ χαλκᾶ νομίσματα, ἧτοι 16 κατὰ τὸ ἔτος 1950, 48 κατὰ τὸ 1952 καὶ 14 κατὰ τὸ 1954. Ἐκ τῶν ταυτισθέντων νομισμάτων δύο εἶναι τῆς Ἀμφιπόλεως, δύο τῆς Θάσου, ἕξ τῆς Μαρωναίας, ἐν τοῦ Φιλίππου Β', ἐν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐν πιθανῶς τοῦ Κασσάνδρου, ἐν τοῦ Περσέως ἢ τοῦ Φιλίππου Ε', ὅλα δὲ τὰ ὑπόλοιπα νομίσματα εἶναι τῆς πόλεως τῶν Ἀβδήρων³. Τὰ ἀρχαιότερα ἕξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς τὴν περίοδον 352 - 323 π.Χ., ἀσφαλῶς δὲ ὑπῆρχον εἰς τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, μόνον δὲ τρία ἕξ αὐτῶν εἶναι ὁωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τὰ ἐν λόγῳ τρία νομίσματα εἶναι πιθανόν, ὅτι παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν ὀμβριῶν ὕδατων ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων σημείων τοῦ λόφου ἢ ἐπεχώσθησαν μετὰ τὴν ἐρήμωσιν τῶν οἰκιῶν.

¹ Βλ. ἀνωτέρω σ. 46 καὶ σημ. 4.

² Εὐχαριστῶ θερμοῦς καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν Δεσποινίδα VIRGINIA GRACE διὰ τὴν καλωσύνην τῆς νὰ μελετήσῃ τὰς ἐνοφραγίστους λαβὰς τῶν Ἀβδήρων καὶ νὰ μοι ἀνακοινώσῃ τὴν γνώμην τῆς ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τινῶν ἕξ αὐτῶν. Οὕτως ἡ λαβὴ ὑπ' ἀρ. 286 τοῦ καταλόγου τῆς Δίδος Grace (ὄνομα Ἀριστοφῶ[ν], σύμβολον δελφίς ἀνεστραμμένος), ἧτις ἀνευρέθη εἰς τὸ κατώτερον στρώμα τῆς ἐπιχώσεως, ἐγγὺς τοῦ αὐτοφουῶς βράχου, εἶναι τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, ἐνῶ αἱ ὑπ' ἀρ. 283 (ὄνομα Ἐράτ[ων], σύμβολον πηδάλιον) καὶ ἀρ. 284 (ὄνομα [. . . οντ . . .]) σύμβολον κηρύκειον) εἶναι τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος. Ὅμοια αἱ ὑπ' ἀρ. S. S. 6562 καὶ 9348 τῆς νοτίας στοᾶς τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, χρονολογούμενης περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος.

³ Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν συνάδελφον κ. ΕΙΡΗΝΗΝ ΒΑΡΟΥΧΑ - ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ διὰ τὴν καλωσύνην τῆς νὰ μελετήσῃ τὰ ἀνευρεθέντα ἐντὸς τῶν κατοικιῶν τῶν Ἀβδήρων νομίσματα. Ἐκ τοῦ καταλόγου τὸν ὅποιον μοι ἀπέστειλε λαμβάνονται τὰ κατωτέρω στοιχεῖα. Ἐκ τῶν ταυτισθέντων νομισμάτων τῶν Ἀβδήρων δύο εἶναι τύπου Strack ἀρ. 230 (281-200 π.Χ.), τρία τύπου Strack ἀρ. 235 (281-200 π.Χ.), δύο τύπου Strack ἀρ. 236 (250 π.Χ. περίπου), δέκα τύπου Strack ἀρ. 237 (210-202 π.Χ.), ἓν τύπου Strack ἀρ. 239 (200 π.Χ.), ἐν Φιλίππου Ε' ἢ Περσέως, τύπου Gaebler XXXVI, 2, ἐν Ἀμφιπόλεως, τύπου Gaebler ἀρ. 35 (187-31 π.Χ.), ἐν Μαρωναίας τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος καὶ δύο Θάσου μετὰ τὸ 146 π.Χ.

4. *Χρονολογία.* Ἡ «νησίς» τῶν κατοικιῶν τῶν Ἀβδήρων παρουσιάζει στοιχεῖά τινα, τὰ ὁποῖα δεικνύουν ἐνιαίαν σύλληψιν τῆς οἰκοδομῆς, ἐνότητα σχεδίου, σύγχρονον δὲ περίπου ἐκτέλεσιν τούτου. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι ὁ κοινὸς τοῖχος τῆς προσόψεως, αἱ δύο ὁμοίαι ἀλλὰ εἰς τὸ βόρειον καὶ νότιον ἄκρον αὐτῆς, τὰ θείθρα ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων ὡς καὶ ἡ ἔνταξις τῆς ἐντὸς ἐνιαίου πολεοδομικοῦ συστήματος. Ἡ ὠραία τοιχοδομία τοῦ βορείου ἡμίσεος τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως ἀνήκει ἴσως εἰς οἰκοδομὴν κάπως ἀρχαιοτέραν, ἢ ὁποῖα ὁμως ἐνεσωματώθη εἰς τὸ αὐτὸ κτιριακὸν συγκροτήμα. Ἡ ψευδοῖσόδομος, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τοιχοδομία καὶ τούτου δεικνύει ἑλληνιστικὸς χρόνος καὶ δὴ τὸν 3^{ον} π.Χ. αἰῶνα¹.

Διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου συνόλου βοηθοῦν τὰ ἀνευρεθέντα ἐντὸς τῶν χώρων του ἀντικείμενα, ἅτινα ἐξητάσθησαν ἀνωτέρω. Ἐκτὸς ὀλίγων εἰρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰῶνος καὶ ἐλαχίστων νεωτέρων τῶν ἀρχῶν τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰῶνος, τὸ μέγιστον πλῆθος τῶν εὐρημάτων ἀνήκει εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰῶνος, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸν 2^{ον} π.Χ. αἰῶνα. Ἡ ἀνεύρεσις ἀντικειμένων ἀρχαιοτέρων τῶν μέσων τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰῶνος εἰς θέσιν, ἣτις κατωκλήθη ἀπὸ τοῦ 7^{ου} π.Χ. αἰῶνος, δὲν εἶναι ἀνεξήγητος. Ὡς πρὸς τὰ νεώτερα χρονικῶς εὐρήματα εἶναι δυνατὸν νὰ παρεσύρθησαν ταῦτα ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων κλιτύων τοῦ λόφου ἢ νὰ ἀφῆθησαν ἐκεῖ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκοδομῆς καὶ νὰ ἐπεχώσθησαν. Πιστεύω λοιπόν, ὅτι αἱ οἰκίαι τῶν Ἀβδήρων, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐντὸς τοῦ περιγραφέντος ἀνωτέρω οἰκοδομικοῦ τετραγώνου, ἐκτίσθησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰῶνος καὶ ὅτι κατωκλήθησαν συνεχῶς μέχρι τῆς ὀλικῆς καταστροφῆς αὐτῶν ἐκ πυρκαϊᾶς, ἣτις συνέβη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 1^{ου} π.Χ. αἰῶνος, ἔκτοτε δὲ παρέμειναν ἔρημοι. Διὰ τοῦ μεγάλου πλῆθους τῶν διαφόρων εἰρημάτων τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος χρονολογοῦνται ἐμμέσως εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ τὰ ἀνευρεθέντα ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων τῆς οἰκοδομῆς εἰδῶλια, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν συνημμένον εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην Κατάλογον Β'.

¹ Ἄν καὶ ἡ ψευδο-ἰσόδομος τοιχοποιία δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, ἐν τούτοις μόνον ἀπὸ τοῦ 3^{ου} π.Χ. αἰῶνος γίνεται εὐρέως γνωστή, εἶναι δὲ κατ' ἐξοχὴν ἐν χρήσει κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Βλέπε σχετικῶς A. W. LAWRENCE, *Greek Architecture*, σ. 227 καὶ πίν. 117b, 55a καὶ 118b καὶ ROBERT L. SCRANTON, *Greek Walls*, σ. 134, 136, 140. Ἄριστον δεῖγμα ψευδο-ἰσοδόμου τοιχοποιίας εἶναι τὸ μετέπειτα βᾶθρον τοῦ Ἀγρίππα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 175 π.Χ.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- *Αβδηρος, 5.
 *Αγορά, 12 σημ. 2, 16 σημ. 1, 17, 28
 σημ. 1, 79 σημ. 1. 2, 80 σημ. 2.
 *Αγρίππας, 81 σημ. 1.
 *Αδωνις, 41.
 *Αθηνᾶ, 6, 35, 43, 49, 50.
 *Αθῆναι, 5, 15 σημ. 2, 16, 17, 28 σημ. 1,
 77, 78, 79 σημ. 1. 2, 80 σημ. 2, 81
 σημ. 1.
 *Αθηναῖος, 15 σημ. 2, 77 σημ. 3.
 *Ακρόπολις, 16, 81 σημ. 1.
 *Αλέξανδρος Μ., 20, 80.
 *Αμφίπολις, 16, 17 σημ. 4, 47, 48 σημ. 1,
 50, 80 σημ. 3.
 *Απόλλων, 5, 6.
 *Αριστοφῶν, 80 σημ. 2.
 *Αρτεμις, 6, 36, 38 σημ. 1. 5 (Πόλω).
 *Αργέλαος, 34 σημ. 6.
 *Αρχίας, 5.
 *Αττις, 29 σημ. 1.
 *Αφροδίτη, 12, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
 35, 38, 49, 50.
 *Αφροδίτη Arles, 6, 30, 50.
 » Μήλου, 34, 35 σημ. 1.
 Βοιωτία, 22, 24, 49.
 Βραγχίδαι, 14.
 Γρύψ, 8, 46, 47, 49, 76.
 Δῆλος, 23, 27, 33, 48, 50, 75, 77 σημ. 3, 79.
 Δήμητρα, 38, σημ. 1.
 Διόνυσος, 6, 29, 46 σημ. 1.
 Διόσκουρος, 42 σημ. 3.
 Δίρκη, 34 σημ. 6.
 *Εκάτη, 38 σημ. 1.
 *Εράτων, 80 σημ. 2.
 *Ερέτρια, 26.
 *Ερμῆς, 6.
 *Ερώς - *Ερωτιδεύς, 12, 13, 18, 19, 26,
 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 45, 49, 50, 78.
 Ζεύς, 43 σημ. 3, 50.
 *Ἡρα, 38 σημ. 1.
 *Ἡρακλειδης, 24.
 *Ἡρακλῆς, 6, 11, 19 (Farnese) 50.
 *Ἡρόδοτος, 42 σημ. 1.
 Θαλίαρχος, 15 σημ. 2.
 Θάσος, Θασίων, 38 σημ. 5, 80 σημ. 3.
 Καλλιάναξ, 5.
 Κάσσανδρος, 80.
 Κένταυρος, 7.
 Κεραμεικός, 42 σημ. 3, 77 σημ. 3.
 Κεφαλεύς, 15 σημ. 2.
 Κεφισεύς, 15 σημ. 2.
 Κλειώ, 23.
 Κλεοπάτρα, 23, 50.
 Κνίδος, 80.
 Κυβέλη, 5, 28, 37, 38, 49, 50.
 Κῶς, 23, 80.
 Λάρισα (*Ερμου) 20.
 Λύσιππος, 50.
 Μαρώνεια, 80 σημ. 3.
 Μάητος, 14.
 Μοσχοφόρος, 16.
 Μούσα, 17, 23.
 Μύρινα, 11 σημ. 2, 12 σημ. 2, 20, 22, 24,
 26, 27, 28, 30, 40, 41, 44, 49.
 Νεάπολις (Καβάλα) 33, 38.
 Νέμεσις, 38 σημ. 1.
 Νίκη, 35, 36, 78.

*Ολυνθος, 17, 40, 74, 75.

Πάν, 45, 46.

Παρθένος, 33, 38.

Παυσανίας, 42 σημ. 3.

Πειθώ, 38.

Πέργαμον, 28 σημ. 1, 43 σημ. 3, 50.

Περσεύς, 80 σημ. 3.

Περσεφόνη, 38 σημ. 1.

Πολυδεύκης, 44 σημ. 2. 4.

Πομπηία, 34.

Πραξιτέλης, 30, 31.

Πριήνη, 34 σημ. 6, 75.

Πρόκορις, 34.

Ρόδος, 23 σημ. 1, 80.

Ρώμη, 31.

Σάτυρος-Σιληγός, 18, 45, 46 σημ. 3 (Παπ-
ποσιληγός), 49.

Σοφοκλής, 21.

Στράτων, 77.

Στρυμών, 48.

Τανάγρα (ταναγραία), 12, 17, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 26, 33, 49.

Τάρας, 34.

Τήλεφος, 34 σημ. 6.

Τρίτων, 7, 43 σημ. 2. 3.

Τύχη (Ἀντιοχείας), 38.

Φίλιππος Β', 80.

Φίλιππος Ε', 80 σημ. 3.

Χαιρώνεια, 48.

Χίος, 80.

A1. Ειδώλιον καθημένης γυναικός.

A2. Ειδώλιον ὀρθίας γυναικός.

B1. Κεφαλή ἀνδρός.

Α 3. Ειδώλιον ἠθοροποιῦ.

Α 4. Ειδώλιον γυναικός
(Μούσης;).

Α 5. Ειδώλιον γυναικός
(Χορευτήρας;).

Β2. Ειδώλιον ἠθοσοπιού.

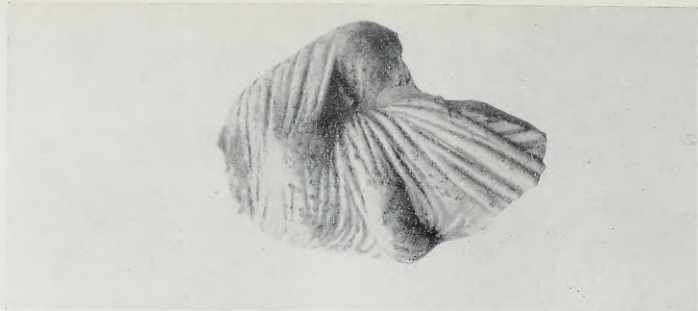
Α7. Κεφαλή ειδωλίου Ἡρακλέους;

Α6. Κεφαλή γυναίκος.

Β54. Ἀνάγλυφον ἐρωτιδέως ἐντός ἀνθους.

A 10

A 9
Εἰδολὴ γυναικῶν.

A 8

A 12

A 13

A 11

A 11

A 14

A 15

B4

B3

B5

B5

A16

B6

B10

B13

B8

B9

B14

A20

Κεφαλαί ειδωλίων γυναικῶν.

A 21

A 22

B 15

A 17

B 17

A 19

Κεφαλαί ειδωλίων γυναικῶν.

B 16

B 23

B 22

B 34

B 32

B 24

B 35

Κεφαλαὶ εἰδωλίων γυναικῶν.

Β37. Ἀκέφαλον εἰδῶλιον γυναικός.

Β46. Μικρογραφικὸν εἰδῶλιον γυναικός.

Β38. Μήτρα τοῦ εἰδῶλιου γυναικός Β37.

Β11. Κεφαλὴ εἰδῶλιου ἢ προτομῆς γυναικός.

Β 40 Κεφαλή γυναικός μετά καλύπτρας. Β 40

Β 42. Κεφαλή γυναικός
μετά καλύπτρας.

Β 39 Ειδώλια γυναικῶν μετά καλύπτρας. Β 45

B 43

Κεφαλαί γυναικῶν μετὰ καλύπτρας.

B 44

B 41. Κεφαλή γυναικὸς μετὰ καλύπτρας.

B 51. Κεφαλή ἐρωτιδέως.

B 57. Μήτηρ εἰδωλίου (ἐρωτος ;).

B 52. Εἰδῶλιον ἐρωτιδέως.

A 27

A 30

A 26

A 28

Ειδώλια ἐρωτιδέων.

A 31. Ἀκέφαλον εἰδώλιον νέου ἀνδρός.

B 55
Εἰδώλιον ἐρωτιδέως μετὰ ζώου.

B 56
Εἰδώλιον ἐρωτιδέως μετὰ ζώου.

Α 32. Προτομή Ἀφροδίτης μετὰ ἔρωτιδέως.

Β 58. Προτομή Ἀφροδίτης μετὰ ἔρωτιδέων.

Β 59. Μήτρα προτομῆς Ἀφροδίτης.

α

β

A33. Ειδώλιον Ἀφροδίτης τύπου Argles. α. προσθία ὄψις, β. ὀπισθία ὄψις.

Β60. Θυματήριον μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος.

Α34. Τμήμα θυματηρίου.

B 64

B 65

B 66

B 67

Κεφαλαί ειδωλίων Ἀθηνᾶς.

B 61. Ειδώλιον Ἀφρο-
δίτης ἐπὶ πτηνοῦ.

B 62. Ειδώλιον Ἀφροδίτης
καὶ ἐρωτιδέως.

B 63. Ειδώλιον Ἀθηνᾶς.

Β 69. Ειδώλιον Ἀρτέμιδος (·).

Α 36. Ειδώλιον Κυβέλης.

Β 68. Πούς ειδωλίου Νίκης.

Α 35. Ειδώλιον Κυβέλης.

B79. Κεφαλή γυναίκος μετά πόλου.

A38. Κεφαλή γυναίκος μετά πόλου.

B80. Κεφαλή γυναίκος
μετά πόλου.

B70. Ειδώλιον Κιβέλης.

B84 Κεφαλαί μετά πυργοσχήμου καλύπτρας. B82

A 43

A 18

A 42

Κεφαλαί γυναικῶν καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ ἱματίου.

A 41. Ειδώλιον χορευτρίας (?).

B 87. Ειδώλιον χορευτρίας (?).

B85. Ειδώλιον χορευτριάς.

B86. Ειδώλιον χορευτριάς.

B89. Ειδώλιον χορευτοῦ
ἢ χορευτριάς.

B91. Ειδώλιον πλαγγόνος.

B88. Ειδώλιον χορευτριάς.

Β101. Ἀνάγλυφον παιδὸς μετὰ πτηνοῦ.

Β92. Ἀνδρική πλαγγόν.

Β93. Προτομή γυναικός.

Α 44
Κορμὸς Τρίτωνος ἐκ πλαστικῆς ἀγγείου εἰς δύο ὄψεις.

Β113. Ειδώλιον ἠθοροῦ.

Β97. Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ γενειοφόρου ἀνδρός.

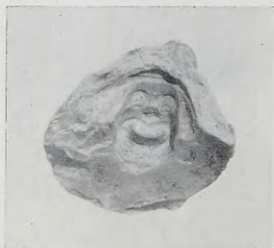
Β118. Ειδώλιον νέου σιληνοῦ.

Β98. Μήτρα με παρά-
στασιν κενταύρου.

Β114. Κεφαλή
ἡθοποιοῦ.

Β117. Μήτρα κεφαλῆς
ἡθοποιοῦ.

B 119. Κεφαλή σιληνοῦ.

B 123. Μήτρα κεφαλῆς παπποσιληνοῦ.

B 122. Κεφαλή παπποσιληνοῦ.

B 124. Πλακίδιον μετ' ἀναγλύφου γρυπτός.

A 48. Κεφαλή Πανός (-).

B 121. Κεφαλή παπποσιληνοῦ.

Β127. Ειδώλιον ἐξηπλωμένου λέοντος.

Β 125

Ειδώλια καθήμενων λεόντων.

Β 126

Β128. Πλακίδιον μετ' ἀναγλύφου λέοντος.

Β129. Ειδώλιον κριουῦ.

Β135. Ειδώλιον πιθήκου.

Β132. Κεφαλή ἵππου.

Β131. Ειδώλιον ὄρνιθος.

Β133. Κεφαλή κυνός.

Β134. Χειροποίητον ειδώλιον τετραπόδου.

Β136. Ἀνάγλυφον τετραπόδου.

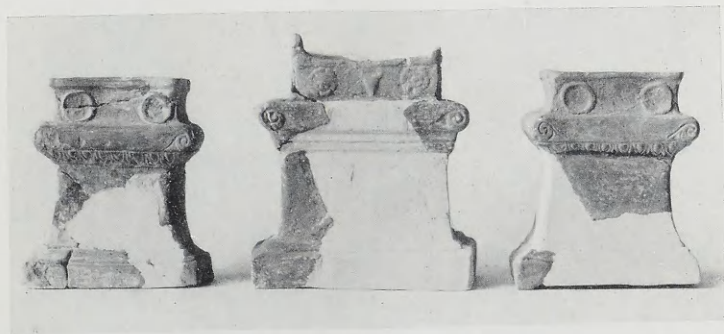
Α49. Μήτρα τραγικού προσώπειου.

B12. Κεφαλή γυναίκας αιθίοπος.

B120. Κεφαλή σιληνού.

B111

B110
Θυριατήρια.

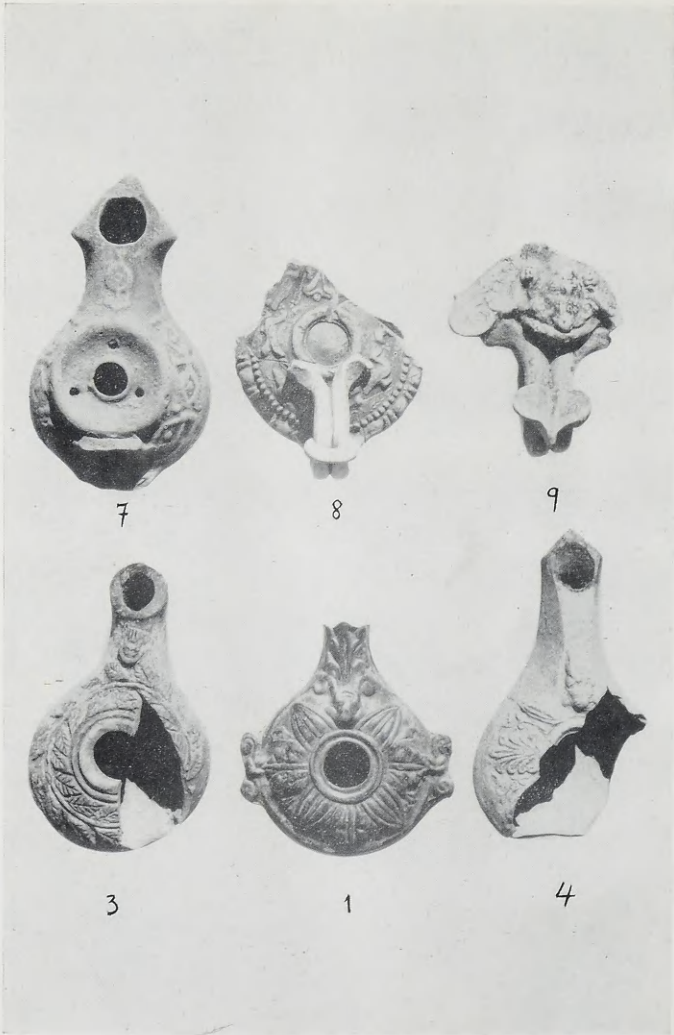
B112

Ὅστρακα ἀγγείων ἐλληνιστικῶν χρόνων.

Ὀστρακα καὶ τμήματα μεγαρικῶν σκύφων.

Λύχνοι μετ' ἀναγλύφου διακοσμήσεως.